

ACCESS

**Socijalna i
ekonomska
slika
studentskog
života
u Hrvatskoj**

**Nacionalno izvješće istraživanja
EUROSTUDENT za Hrvatsku**

Socijalna i ekonomska slika studentskog života u Hrvatskoj

Nacionalno izvješće istraživanja EUROSTUDENT za Hrvatsku

Naslov: Socijalna i ekonomska slika studentskog života u Hrvatskoj: nacionalno izvješće istraživanja EUROSTUDENT za Hrvatsku

Izdavač: Institut za razvoj obrazovanja, Preradovićeve 33/I, 10000 Zagreb, Hrvatska, www.iro.hr

Za izdavača: Ninoslav Šćukanec, Institut za razvoj obrazovanja

Izvješće izradili:

Mirna Cvitan, Ipsos Puls

Karin Doolan, Institut za društvena istraživanja, Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja

Thomas Farnell, Institut za razvoj obrazovanja

Teo Matković, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Glavni urednik: Thomas Farnell, Institut za razvoj obrazovanja

Urednički odbor:

Luka Juroš, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa

Ninoslav Šćukanec, Institut za razvoj obrazovanja

Tomislav Vodička, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa

Recenzija: Jasminka Ledić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Lektura: Sven Marčelić

Tisak i uvez: Printera

Grafičko oblikovanje: KOKE: kreativna farma

Naklada: 500

Zagreb, 2011.

Nositelji	Projekt financiraju	Partner
 Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa	 European Commission TEMPUS	 eurostudent.eu

European Commission
TEMPUS

Publikacija je izdana u sklopu projekta „Prema pravednom i transparentnom pristupu visokom obrazovanju u Hrvatskoj (ACCESS)“, koji financira Europska komisija kroz program Tempus (broj ugovora o dodjeli financijske potpore: 158745-TEMPUS-1-2009-1-DE-TEMPUS-SMGR).

Ova publikacija odražava isključivo stavove autora i Europska komisija nije odgovorna za način na koji se mogu koristiti u njoj sadržane informacije.

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 770023

ISBN 978-953-95614-2-8

Sadržaj

Predgovor	5
Sažetak i zaključci	6
Uvod	12
Metodologija istraživanja i podaci o uzorku	15
1. Demografske karakteristike studentskog tijela	22
88% studenata studij upisuje studij prije dvadesete godine.....	22
Većinu studentskog tijela čine žene.....	23
15% studenata ima fizičke ili mentalne teškoće koje ih ometaju tijekom studija.....	24
6% studenata su roditelji.....	29
2. Socijalni profil studenata	30
Najvećem broju studenata roditelji zaposleni puno radno vrijeme.....	30
Čime se bave roditelji studenata?.....	32
Nadzastupljena djeca bolje obrazovanih roditelja.....	33
3. Pristup visokom obrazovanju	38
Većina studenata gimnazijalci.....	38
18% studenata imalo je prekide u školovanju.....	40
Oko 46% studenata s radnim iskustvom prije upisa studija.....	41
Tko namjerava nastaviti studij?.....	42
4. Smještaj	44
Najveći broj studenata živi kod kuće s roditeljima.....	44
5. Životni troškovi i potrošnja studenata	48
Velikraspontoškova.....	49
Koliko studenti u prosjeku troše na pojedine stavke?.....	50
Na što troše studenti s visokim izdacima, a na što oni s manjim?.....	52
Tko ima kolike troškove i za koje stavke?.....	54
6. Financiranje studija	62
Tko financira studij?.....	63
Tko priskrbljuje koliko i odakle? Analiza razine i strukture prihoda pojedinih skupina studenata.....	65
Raspoložu li studenti s dovoljno financijskih sredstava?.....	73
7. Plaćeni poslovi tijekom studija i raspolaganje vremenom	75
Studenti koji rade češće iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa.....	75
Većina studenata u studijskim obvezama provede više od 30 sati.....	77
Studenti s djecom i izvanredni studenti vremenski najopterećeniji.....	79

8. Međunarodna dimenzija i mobilnost.....	82
Koje strane jezike znaju studenti?.....	82
Iskustva sa studijem u inozemstvu ima mali broj studenata, glavni financijeri roditelji.....	84
Osobni razvoj motivacija za studijski boravak u inozemstvu.....	86
Glavna prepreka studijskom boravku u inozemstvu: troškovi.....	87
9. Samoprocjene pojedinih aspekata studija.....	90
Osobni razvoj i pripremljenost za zaposlenje podjednako važni aspekti studiranja.....	91
40% studenata procjenjuje društveni položaj svoje obitelji „visokim“.....	92
10. Zaključci: izazovi socijalne dimenzije za hrvatski sustav visokog obrazovanja.....	94
Dodaci.....	97
A. Važne napomene za interpretaciju rezultata istraživanja.....	97
B. Popis literature.....	99
C. Popis partnera u provođenju istraživanja EUROSTUDENT u Hrvatskoj.....	100
D. Upitnik EUROSTUDENT.....	102
E. Projekt ACCESS.....	118

Predgovor

Pred Vama se nalazi prvo hrvatsko nacionalno izvješće koje je temeljeno na rezultatima istraživanja EUROSTUDENT IV, provedenome u lipnju 2010. godine na hrvatskim visokim učilištima. Republika Hrvatska, tj. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa je od 2006. godine u statusu promatrača započelo sa sudjelovanjem u projektu EUROSTUDENT III, te tijekom provedbe toga istraživanja, uz prethodni dogovor s međunarodnim koordinatorima, odlučilo sudjelovati u sljedećoj fazi i pritom temeljiti svoje istraživanje na međunarodnim standardima i primjerima dobre prakse.

Financijska sredstva za istraživanje EUROSTUDENT IV u Hrvatskoj osigurana su u suradnji s Institutom za razvoj obrazovanja 2009. godine kroz TEMPUS SM projekt „ACCESS Towards Equitable and Transparent Access to Higher Education in Croatia“, koji se usredotočio na proučavanje problematike jednakog i transparentnog pristupa visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj za pripadnike svih socioekonomskih skupina.

Vjerujemo da je ovo istraživanje instrument koji će nam pomoći da dobijemo na podacima utemeljenu sliku o hrvatskim studentima, spoznamo njihov socijalni i ekonomski profil, ranije obrazovne karijere i buduće obrazovne aspiracije, ali i da dobijemo uvid u njihovo opterećenje i radni angažman, raspoložive prihode i troškove života, tj. identificiramo prepreke koje studente najviše koče u visokome obrazovanju. Rezultati su tim važniji znamo li da će biti usporedivi s istovjetnim istraživanjem provedenim u još 24 europske zemlje.

Zahvaljujemo na naporu i trudu svim institucijama u sustavu obrazovanja koje su uistinu pružile najveće napore kako bi vijest o istraživanju doprla do cjelokupne studentske populacije, na javnim i privatnim visokim učilištima podjednako, što je rezultiralo iznimnim interesom studenata za sudjelovanje u istraživanju putem anketnog upitnika istraživanja EUROSTUDENT na internetskoj stranici www.eurostudent.hr.

Nadamo se da će istraživanje EUROSTUDENT biti tek prvo takve vrste u Republici Hrvatskoj i da će rezultati koje smo dobili u provedbi poslužiti svim zainteresiranima, od studenata i profesora do nezavisnih stručnjaka, državnih institucija i nevladinih organizacija za analizu stanja, ali i unapređenje visokoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj.

Savjetodavni odbor za praćenje provedbe istraživanja EUROSTUDENT IV

Emita Blagdan	Agencija za znanost i visoko obrazovanje
Ivana Bunjevac	Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
Ivan Čugura	Hrvatski studentski zbor
Thomas Farnell	Institut za razvoj obrazovanja
Renata Husinec	Vijeće veleučilišta i visokih škola
Luka Juroš	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske
Snježana Prijić-Samaržija	Rektorski zbor visokih učilišta Republike Hrvatske
Matija Škegro	Državni zavod za statistiku
Vito Turšić	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske
Tomislav Vodička	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Sažetak

O istraživanju EUROSTUDENT

U zadnjih se nekoliko godina u sklopu Bolonjskog procesa stavlja sve veći naglasak na važnost osiguravanja „socijalne dimenzije“ visokog obrazovanja koja ističe da studenti trebaju moći upisati i završiti svoje studije bez prepreka koje se, između ostaloga, odnose i na njihov socioekonomski status. Imajući u vidu ovako definiranu socijalnu dimenziju, poduzete su konkretne mjere na europskoj razini kojima se potiču vlade u zemljama Europskog prostora visokog obrazovanja na oblikovanje nacionalnih politika za osiguravanje socijalne dimenzije. Jedna od tih mjera je i prikupljanje usporedivih i pouzdanih podataka za praćenje socijalne dimenzije putem rezultata međunarodnog istraživanja EUROSTUDENT.

Hrvatska je 2010. godine po prvi puta sudjelovala u istraživanju EUROSTUDENT. Cilj istraživanja je bio prikupiti podatke o demografskom profilu studentskog tijela u Hrvatskoj, socioekonomskom statusu studenata, njihovim troškovima studija, izvorima financiranja, o njihovom zadovoljstvu smještajem za vrijeme studija, radom za vrijeme studija i praznika te o njihovim iskustvima i planovima za akademsku mobilnost.

Istraživanje je u Hrvatskoj provedeno u lipnju 2010. godine putem upitnika, postavljenog na internetskoj stranici www.eurostudent.hr, koji su mogli ispuniti svi redoviti ili izvanredni studenti koji trenutno studiraju u Hrvatskoj na pred-diplomskoj i diplomskoj razini studija (bilo po predbolonjskom ili bolonjskom programu) na javnim i privatnim visokim učilištima. Realizirani uzorak istraživanja broji 4664 studenata. Manja odstupanja prikupljenih podataka od populacijskih parametara usklađena su utežavanjem podataka prema spolu, dobi, obrazovanju oca i majke, visokom učilištu, razini studija te vlasništvu učilišta (javna ili privatna). Podatke potrebne za populacijske parametre i utežavanje pružio je Državni zavod za statistiku.

Glavni nalazi istraživanja

Institucijska struktura studentskog tijela

Hrvatski sustav visokog obrazovanja je binarni sustav, koji uključuje sveučilišne i stručne studije. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, većina studenata u Hrvatskoj upisana je na neki sveučilišni studij (65%), dok je 32% studenata upisano na stručni studij. Velika većina studenata studira na javnim visokim učilištima (93%). Prema istom izvoru, 41% studenata u Hrvatskoj studira u statusu redovitog studenta bez plaćanja školarine, 35% u statusu redovitog studenta uz plaćanje školarine, a 25% u statusu izvanrednog studenta. Drugim riječima, većina studenata u sustavu (60%) plaćaju školarinu ili kao redoviti student uz plaćanje školarine ili kao izvanredni student.

Podaci istraživanja EUROSTUDENT pokazuju nam da znatno veći udio studenata koji plaćaju školarinu studira na stručnim (64%) naspram sveučilišnih studija (39%), a ukoliko promatramo studente s obzirom na područje njihovog studija možemo uočiti razlike u njihovom studentskom statusu: pri sveučilišnim studijima udio redovitih studenata bez plaćanja školarine najviši je među studentima prirodnih znanosti (92%), biotehničkih znanosti i umjetničkog područja (79%) te studentima biomedicine i zdravstva (76%), dok je najniži među studentima društvenih znanosti (52%).

Demografske karakteristike studentskog tijela

Velika većina studenata studij upisuje s 18 ili 19 godina (86%). Veći je udio studenata koji su upisali prvi studij nakon dvadesete godine života na stručnim studijima (18%) naspram sveučilišnih (2%), a i studenti koji trenutno studiraju u statusu izvanrednog studenta u većoj su mjeri studij upisivali nakon dvadesete u usporedbi s redovitim studentima.

Žene čine većinu studentskog tijela (56%) i nešto su više zastupljene na sveučilišnim naspram stručnih studija.

Distribucija studentica i studenata s obzirom na to kojem akademskom području njihov studij pripada potvrdilo je neke već poznate trendove: značajna većina studenata tehničkih znanosti u ovom istraživanju su muškarci (68%). No, studentice čine većinu studentskog tijela u svim ostalim područjima znanosti, a posebice u humanističkim znanostima (78%).

Iako velika većina studenata navodi kako nemaju fizičke ili mentalne teškoće koje utječu na tijek njihovog studija, značajno je kako 15% studenata navodi neku takvu teškoću (kao što su kronične bolesti, tjelesni invaliditet, psihički poremećaji te ostali zdravstveni problemi). Studenti koji su naveli kako se tijekom studija susreću s fizičkim ili mentalnim teškoćama u velikoj mjeri smatraju kako se nedovoljno vodi računa o njihovim problemima (43% navodi kako se uopće ne vodi računa, a još 25% kako se ne vodi računa).

Ukupno 6% studenata imaju djecu. Udio studenata roditelja značajno je viši na stručnim studijima (13%) u usporedbi sa sveučilišnim studijima (2%). Udio studenata koji su roditelji raste s godinama ispitanika: među studentima mlađim od 24 godine tek je 1% roditelja..

Socijalni profil studenata

Šanse za pristup visokom obrazovanju daleko su više za studente obrazovanih roditelja nego li za studente čiji su roditelji završili samo osnovnoškolsko obrazovanje ili trogodišnje srednje škole. Gotovo polovici studenata barem jedan od roditelja ima tercijarno obrazovanje (45%). Ovaj udio je znatno viši među studentima sveučilišnih studija (51%) u usporedbi sa studentima stručnih studija (31%). Studenti čiji roditelji imaju tercijarno obrazovanje su i pri sveučilišnim studijima više nego prosječno zastupljeni među studentima biomedicinskih studija i zdravstva (68%), u nešto manjoj mjeri kod prirodnih i tehničkih znanosti (52% i 53%), dok su takvi studenti nešto manje zastupljeni u humanističkim (50%), biotehničkim (48%) i društvenim (46%) područjima.

Pristup visokom obrazovanju

Više od polovice studenata je studij upisalo nakon gimnazije (53%), dok se 41% studenata upisalo na osnovi završene četvergodišnje srednje strukovne škole. Oko 4% studenata je studij upisalo nakon trogodišnje srednje strukovne škole.

Ukoliko se navedeni podaci promatraju na razini vrste studija, mogu se uočiti značajne razlike u profilu studenata ovisno o tome koju vrstu srednjoškolskog obrazovanja imaju, pa je tako udio gimnazijalaca značajno viši na sveučilišnim studijima (67%) u odnosu na stručne studije (22%), dok je udio studenata koji su prethodno završili srednju strukovnu školu 30% na sveučilišnim, a 63% na stručnim studijima. Studenti čiji roditelji imaju visoko obrazovanje češće su završili gimnaziju, dok su strukovnu školu pak češće završili studenti čiji roditelji imaju niže stupnjeve obrazovanja.

Većina studenata nije imala prekid školovanja dulji od godinu dana nakon završetka srednje škole. No, 18% studenata imalo je neki diskontinuitet tijekom školovanja, bilo da je riječ o prekidu između srednje škole i studija ili o prekidu za vrijeme studija. To su češće bili studenti stručnih studija u odnosu na sveučilišne, studenti sa statusom izvanrednog studenta u usporedbi s redovitim studentima te studenti čiji su roditelji nižeg obrazovnog statusa u usporedbi sa studentima čiji roditelji imaju srednju školu ili pak završeno tercijarno obrazovanje.

Gotovo polovica (46%) studenata imalo je iskustvo plaćenog posla (većinom povremenog) prije pristupa visokome obrazovanju. Općenito, studenti sveučilišnih studija su nešto češće imali samo iskustvo manjih povremenih poslova (31%) nego studenti stručnih studija (24%), ali je čak četvrtina (25%) studenata stručnih studija imala stalan posao prije upisa na studij, dok je iskustvo takvog posla imalo tek 5% studenata sveučilišnih studija. Iskustva s tržištem rada prije

odlaska na studij češće su imali i studenti koji su studij upisali na osnovi kvalifikacije stečene u srednjoj strukovnoj školi, kao i studenti čiji su roditelji nižeg obrazovnog statusa.

Studenti prvog stupnja sveučilišnog studija u tek 2% slučajeva ne namjeravaju nastaviti studij, dok 71% već sada iskazuje namjeru nastavka studija za magistra struke. S obzirom na samoprocjenu društvenog položaja, među studentima prvog stupnja sveučilišnog studija ne postoji razlika u pogledu odluke o nastavku školovanja. Međutim, među studentima sveučilišnog diplomskog ili integriranog studija, kao i među prvostupnicima stručnih studija, studenti koji procjenjuju društveni položaj svoje obitelji višim češće iskazuju namjeru nastavka studija u usporedbi s onima koji obiteljski položaj ocjenjuju kao nizak ili srednji. Studenti koji namjeravaju nastaviti studij u nešto se manjoj mjeri osjećaju financijski opterećeni, tj. u nešto većoj mjeri nego ostali studenti navode kako su im sredstva kojima raspolažu za studij dostatna. Studenti s djecom su izuzetno manje skloni nastavku studija, posebno sveučilišnih.

Smještaj

Najveći broj studenata živi kod kuće s roditeljima (45%), ali i značajan broj studenata su podstanari (31%). Ukupno 11% studenata smješteno je u studentskim domovima i to su znatno češće studenti koji studiraju na sveučilišnim nego na stručnim studijima.

Studenti su u velikoj većini zadovoljni svojim smještajem: više od polovice studenata je jako zadovoljno (52%), dok je svega 4% studenata navelo kako je izuzetno nezadovoljno svojim smještajem. Studenti koji žive u vlastitom smještaju najzadovoljniji su svojim smještajem tijekom studija, dok je zadovoljstvo najniže među studentima koji su smješteni u studentskim domovima. Troškovi smještaja su, prema iskazima studenata, najniži u studentskim domovima, a najviši u podstanarstvu.

Životni troškovi i potrošnja studenata¹

Prema iskazima studenata, prosječan ukupan iznos troškova za studenta u Hrvatskoj iznosi 15.755 kuna po semestru. Ovaj iznos uključuje i izravne i neizravne troškove studija: u prosjeku semestralni troškovi školarina, upisnina i drugih davanja vezanih uz studij (izravni troškovi) iznose 2.816 kuna, dok troškovi života (neizravni troškovi) iznose gotovo pet puta više: 12.939 kuna. Međutim, treba naglasiti da nisu izdaci svih studenata bliski prosjeku i postoji veliko raspršenje u populaciji.

Kada su u pitanju izravni troškovi studija po semestru, tu je središnja razlika između redovitih studenata koji ne plaćaju školarinu i studenata koji plaćaju školarinu (bilo redovitih ili izvanrednih): studenti koji ne plaćaju školarinu u prosjeku troše oko 375 kuna na upisnine ili prijavnice, dok za većinu studenata koji nisu oslobođeni plaćanja školarine, one u prosjeku iznose oko 4.400 kuna semestralno (ili oko 8.800 kuna godišnje).

Skupine studenata s najvišim troškovima su studenti privatnih visokih učilišta, izvanredni studenti, studenti s djecom te studenti s vlastitim kućanstvom – u svakoj od njih ustanovljeni su značajno viši studijski i životni troškovi.

Stručni studiji, iako kraći trajanjem, financijski su zahtjevniji po studente od sveučilišnih. Troškovi studenata stručnih studija na javnim veleučilištima i visokim školama viši su za preko 25% u odnosu na prosječne troškove svih studenata, i to za hranu, prijevoz, zdravstvo i školarine, a nešto su im viši i troškovi stanovanja. Ovaj se zaključak dijelom može objasniti nalazom da je udio starijih studenata, koji u prosjeku imaju više troškove stoga što često žive samostalno, stalno su zaposleni ili su roditelji, kao i izvanrednih studenata koji ne uživaju potpore vezane uz studentska prava značajno viši na stručnim nego li na sveučilišnim studijima.

¹ Za točno tumačenje podataka vezanih uz troškove i prihode studenata, pozivamo čitatelje da konzultiraju poglavlje „Važne napomene za interpretaciju rezultata istraživanja“ koje se nalazi u Dodatku A. ovog izvješća.

Financiranje studija²

Što se tiče iznosa prihoda koji studenti u Hrvatskoj imaju mjesečno na raspolaganju, u prosjeku su sudionici istraživanja EUROSTUDENT naveli kako mjesečno dobivaju novčanu potporu ili zarađuju u iznosu od 1.937 kuna.

Glavni izvor financiranja studenata je obitelj. 82% studenata je navelo da se oslanja na taj izvor. Stipendije je kao izvor prihoda navelo 28% studenata, i to u prosječnom iznosu od 807 kuna mjesečno. Studentske stipendije predstavljaju značajniji izvor prihoda za studente sveučilišnih studija, one koji ne plaćaju školarinu i naročito studente koji žive u studentskom domu. Dakle, najprisutnije su u skupinama čiji su troškovi studija najniži. Međutim, čak i među studentima smještenim u studentskim domovima stipendije predstavljaju u prosjeku tek trećinu prihoda. Zajmove koristi tek 3% studenata.

Značajno je da studenti na stručnim studijima imaju nižu šansu za ostvarivanje stipendije u odnosu na studente sveučilišnih studija: 33% studenata sveučilišnih studija prima stipendiju, u odnosu na 18% studenata stručnih studija. Također, stipendije su koncentrirane kod redovitih studenata oslobođenih plaćanja školarine; čak 40% njih prima neku stipendiju, dok je to slučaj sa tek 21% redovitih studenata koji plaćaju školarinu.

Plaćeni poslovi tijekom studija i raspolaganje vremenom

Više od polovice studenata ne radi tijekom semestra, dok je 45% studenata tijekom semestra u kojem je provedeno istraživanje obavljalo neki plaćeni stalan (18%) ili povremeni posao (27%). No, podaci pokazuju i da je udio stalno zaposlenih znatno veći među studentima stručnih (29%) u odnosu na sveučilišne studije (12%). Studenti koji svoj društveni položaj procjenjuju kao nizak, kao i studenti čiji su roditelji završili samo osnovnu školu, češće su radili stalan posao tijekom semestra.

Nešto više od polovice studenata radilo je plaćeni posao za vrijeme praznika, dok njih 47% nije imalo takvog radnog iskustva. Studenti su nešto češće tako radili nego studentice, a polaznici stručnih studija (60%) češće nego studenti sveučilišnih studija (49%).

Najviše studenata tijekom prosječnog tjedna u učenju i studiranju provede više od 30 sati, dakle ekvivalent punog radnog vremena, što je u skladu s ECTS normom. Studenti koji studiraju na stručnim studijima imaju nešto slabiji intenzitet studijskih obveza u odnosu na njihove kolege na sveučilišnim studijima. Ne iznenađuje podatak da su osobe koje provode manje vremena u učenju studenti koji rade, studenti koji imaju djecu te izvanredni studenti. Udio studenata koji troše više od 30 sati na studijske obveze varira ovisno o području studija, čak i ukoliko u obzir uzmemo samo redovite studente sveučilišnih studija. Takvih je najviše među studentima s područja biomedicinskih znanosti i zdravstva (90%). Podaci su pokazali da što studenti više vremena provode u učenju i/ili poslu manje su zadovoljni svojim radnim opterećenjem.

Međunarodna dimenzija i mobilnost

Gotovo svi studenti služe se engleskim jezikom i u prosjeku procjenjuju svoje znanje vrlo visokom ocjenom. No svega 2% studenata navodi kako je do sada imalo iskustvo studiranja u inozemstvu, dok 77% studenata nema namjeru studirati u inozemstvu. Od motivacijskih faktora za studiranje u inozemstvu onih studenata koji su imali to iskustvo prednjači osobni razvoj: 72% studenata navelo je osobni razvoj kao važan razlog za studiranje u inozemstvu. Kao najveću prepreku za studij u inozemstvu studenti navode dodatne troškove vezane uz studij. Naime, i studentima koji su uspjeli studirati u inozemstvu glavni izvor financiranja tog studija bila je obitelj (74%).

² Prihodi se u izvješću prikazuju kao mjesečni prihodi, dok se troškovi prikazuju kao semestralni troškovi. Ove dvije mjere nisu izravno usporedive iz ovih razloga. Za točno tumačenje podataka vezanih uz troškove i prihode studenata, pozivamo čitatelje da konzultiraju poglavlje „Važne napomene za interpretaciju rezultata istraživanja“ koje se nalazi u Dodatku A. ovog izvješća.

Samoprocjene pojedinih aspekata studija

Kada je riječ o samoprocjeni dostatnosti financijskih sredstava studenti u prosjeku iskazuju osrednje zadovoljstvo, gdje su studenti stručnih studija manje zadovoljni dostatnošću sredstava u odnosu na svoje kolege na sveučilišnim studijima. Studenti su relativno zadovoljni time koliko su opterećeni studijem i radom, a razlike između studenata sveučilišnih i stručnih studija ovdje su neznatne. Podaci pokazuju i da su ispitanici čiji su roditelji višeg obrazovnog statusa zadovoljniji dostatnošću sredstava za studij te opterećenošću studijem od studenata čiji su roditelji završili samo osnovnu ili srednju školu.

Studenti su bili upitani da procijene u kojoj mjeri im je važan studij kao temelj za osobni razvoj te za buduće zaposlenje, kao i u kojoj mjeri im sam studij ispunjava ta dva cilja. Nalazi pokazuju da su oba aspekta vrlo i u podjednakoj mjeri važna studentima i sveučilišnih i stručnih studija, ali su studenti u nešto manjoj mjeri zadovoljni time koliko sam studij ispunjava te ciljeve. Što se tiče samoprocjene društvenog položaja svojih obitelji, prvu grupu čine oni studenti koji procjenjuju svoj status kao visok (40%), drugu grupu čine oni koji svoj status procjenjuju kao srednji (41%), dok treću (ujedno i najmanju) skupinu čine studenti koji svoj status ocjenjuju kao nizak (19%). Studenti koji su procijenili svoj društveni položaj niskim češće su stariji studenti, studenti koji imaju djecu, studenti čiji su roditelji nižeg obrazovnog statusa te studenti koji žive u studentskim domovima.

Izazovi socijalne dimenzije za hrvatski sustav visokog obrazovanja

Socijalna dimenzija visokog obrazovanja, kako je definirana u temeljnim dokumentima Bolonjskog procesa, odnosi se na institucionalne mjere koje doprinose jednakim mogućnostima pri upisu studija, za vrijeme njegova trajanja te pri završetku studija, s posebnim naglaskom na pojedince iz socijalno ranjivih skupina (Puzić, Doolan, Dolenc, 2006). Rezultati izvješća EUROSTUDENT za Hrvatsku ukazuju nam da postoji potreba za takvim institucionalnim mjerama i u hrvatskom kontekstu. Na osnovi EUROSTUDENT podataka za Hrvatsku radi se o mjerama kojima bi se:

- **poticao i omogućavao pristup visokom obrazovanju te uspješan tijek studija za:**
 - pojedince iz obitelji manje obrazovanih roditelja (šanse za pristup visokom obrazovanju znatno su više za studente obrazovanih roditelja nego li za studente čiji su roditelji završili samo osnovnoškolsko obrazovanje ili trogodišnje srednje škole).
 - pojedince iz obitelji s nižim prihodima ili iz obitelji nižeg imovinskog statusa (glavni izvor prihoda studenata je obitelj: taj izvor je navelo 82% studenata; 40% studenata navodi kako im dostupna financijska sredstva nisu dostatna za pokriće mjesečnih troškova; studenti koji svoj društveni položaj procjenjuju kao nizak češće su radili stalan posao tijekom semestra; stipendije su najprisutnije u skupinama čiji su troškovi studija najniži).
 - pojedince starije od 21 godine, s posebnim naglaskom na mjere koje doprinose uspješnom usklađivanju studentskih i roditeljskih obveza za studente roditelje (samo je 7% studenata upisalo studij s više od 20 godina; 6% studenata ima dijete) te na studente koji studiraju uz stalan posao (studenti koji rade provode manje vremena u učenju).
 - pojedince sa zdravstvenim teškoćama (15% svih studenata navodi da ima neku zdravstvenu teškoću ili teškoće koje negativno utječu na tijek njihovog studija; ti studenti u velikoj mjeri smatraju kako se uopće ne vodi računa o njihovim problemima).

- **poticao i omogućavao pristup visokom obrazovanju te uspješan tijekom studija uzimajući u obzir nalaze koji ukazuju na razlike između sveučilišnih i stručnih studija** (udio studenata kojima barem jedan od roditelja ima tercijarno obrazovanje je znatno niži na stručnim studijima u odnosu na sveučilišne; udio studenata s djecom značajno je viši na stručnim studijima; studenti stručnih studija češće od studenata sveučilišnih studija plaćaju školarinu, manje su zadovoljni raspoloživošću financijskih sredstava za svoje mjesečne troškove te su im znatno manje šanse za dobivanje smještaja u studentskom domu).
- **uklonile financijske barijere kod nastavka školovanja na višim razinama studija i kod međunarodne mobilnosti hrvatskih studenata** (studenti koji namjeravaju nastaviti studij u nešto većoj mjeri nego ostali studenti navode kako su im sredstva kojima raspoložuju za studij dostatna; kao najveću prepreku za studij u inozemstvu studenti navode dodatne troškove vezane uz studij u inozemstvu).
- **poticala ravnopravna zastupljenost studenata i studentica u svim područjima znanosti** (studenti češće odabiru tehničke znanosti, a studentice ostala područja znanosti, posebno humanističke znanosti).

Uvod

Kontekst: Bolonjski proces i socijalna dimenzija visokog obrazovanja

U proteklih deset godina se u međunarodnom kontekstu uočava porast važnosti propitivanja trendova pristupa visokom obrazovanju, posebno nepravednosti u pristupu, kao ključnog pitanja u području javnih politika visokog obrazovanja (Farnell, Kovač, 2010). U sklopu Bolonjskog procesa se zadnjih nekoliko godina stavlja sve veći naglasak na važnost osiguravanja „socijalne dimenzije“ visokog obrazovanja. Ministri obrazovanja 47 europskih zemalja potpisnica Bolonjskog procesa definirali su glavna načela socijalne dimenzije kao:

- poticanje ideje jednakih mogućnosti za sve kod pristupa visokom obrazovanju na osnovu njihovih sposobnosti (Berlinsko priopćenje, 2003).
- naglašavanje potrebe za odgovarajućim uvjetima učenja i stanovanja studenata kako bi mogli uspješno završiti studij u predviđenom roku bez prepreka vezanih uz njihov društveni ili ekonomski položaj (Berlinsko priopćenje, 2003).
- prizivanje odgovornosti vlada u osiguravanju socijalne dimenzije u visokom obrazovanju mjerama kojima bi pomogle studentima, osobito onima iz socijalno ranjivih skupina, financijski i ekonomski te im omogućile usluge savjetovanja s ciljem proširenja pristupa (visokom obrazovanju) (Bergensko priopćenje, 2005).

U priopćenjima iz Londona (2007) i Leuvena (2009) ministri dopunjuju značenje socijalne dimenzije naglasivši da studentsko tijelo treba odražavati raznolikost populacija Europe te da bi studenti trebali upisati i završiti studij bez prepreka vezanih za njihovo porijeklo. Značajno je da je u Leuvenskom priopćenju tema „Socijalna dimenzija: pravedan pristup i dovršavanje“ izdvojena čak kao prva na popisu prioriteta Bolonjskog procesa do 2020.

Poduzete su konkretne mjere na europskoj razini koje stvaraju preduvjete za poticanje europskih vlada da oblikuju nacionalne politike za osiguravanje socijalne dimenzije. Jedna od mjera je prikupljanje usporedivih i pouzdanih podataka za praćenje socijalne dimenzije u Europi, i to putem podataka statističkog ureda Europske unije EUROSTAT, ali i putem rezultata istraživanja EUROSTUDENT (Farnell, Kovač, 2010).

Ciljevi i provedba istraživanja EUROSTUDENT

EUROSTUDENT je međunarodno istraživanje o različitim aspektima studentskog života koje se provodi s ciljem prikupljanja usporedivih podataka o socijalnoj dimenziji visokog obrazovanja u Europi. Ovi podaci uključuju, između ostalog, socioekonomski status studenata, njihove troškove studija, izvore financiranja, vrstu smještaja, rad za vrijeme studija te iskustva i planove za akademsku mobilnost.

Tijekom 2010. godine proveden je četvrti ciklus istraživanja EUROSTUDENT u 25 europskih zemalja, a u istraživanju je po prvi put sudjelovala i Hrvatska. Nositelji provedbe istraživanja u Hrvatskoj bili su Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Institut za razvoj obrazovanja, dok je u pripremi, provedbi i praćenju istraživanja sudjelovala mreža od 30 domaćih i međunarodnih institucija (popis svih EUROSTUDENT partnera nalazi se u Dodatku izvješća).

Skupno europsko izvješće EUROSTUDENT s komparativnim podacima svih 25 zemalja izradit će međunarodni voditelj projekta (HIS Hochschul-Informationen-System GmbH, Njemačka) te će biti objavljeno tijekom 2011. godine na internetskoj stranici www.eurostudent.eu.

Nacionalno izvješće za Hrvatsku

Iako je primarni cilj istraživanja EUROSTUDENT osigurati međunarodnu usporedbu podataka, rezultati su svakako ključni i na nacionalnoj razini. U Hrvatskoj je istraživanje EUROSTUDENT najveće istraživanje studenata od osamostaljenja Republike Hrvatske i donosi ažurne podatke o profilu i potrebama hrvatskih studenata. Navedeni podaci omogućuju pronalaženje odgovora na pitanja koja su specifična za hrvatski sustav visokog obrazovanja. Konkretno, Nacionalno izvješće EUROSTUDENT usredotočeno je na sljedeće značajke studentskog tijela u Hrvatskoj:

- **razlike prema vrsti studija:** budući da Hrvatska ima binarni sustav visokog obrazovanja, potrebno je ustanoviti koje razlike postoje između profila studenata sveučilišnih studija (ISCED 5A) i stručnih studija (ISCED 5B). Također, kako se u Hrvatskoj stručni studiji izvode i na sveučilištima i na veleučilištima i visokim školama (te, s druge strane, i na javnim i privatnim visokim učilištima), treba utvrditi postoje li razlike u profilu studenata stručnih studija ovisno o vrsti i vlasništvu institucije.
- **razlike prema statusu studenata:** u Hrvatskoj trenutno postoje tri studentska statusa na visokim učilištima: redoviti studenti (s plaćanjem školarine), redoviti studenti (bez plaćanja školarine) te izvanredni studenti (s plaćanjem školarine). Istraživanjem EUROSTUDENT posebno će se utvrditi kakve razlike postoje između ovih skupina kad su u pitanju troškovi kojima su izloženi tijekom studija, kao i u dostupnim izvorima prihoda kojima te troškove namiruju.
- **razlike prema karakteristikama studenata:** s obzirom da postoje brojne skupine studenata koje imaju potencijalne prepreke u pristupu ili završavanju visokog obrazovanja, važno je analizirati postoje li sustavne razlike u rezultatima istraživanja za ove skupine (na primjer, u pogledu prihoda, izvora financiranja, vrste smještaja i dr.). Skupine koje će se posebno analizirati u ovom izvješću su sljedeće: studenti s djecom, studenti sa zdravstvenim teškoćama, studenti nižeg socioekonomskog statusa te studenti koji ne žive s roditeljima niti u studentskim domovima (u segmentu o troškovima i prihodima).

Treba naglasiti da Nacionalno izvješće nema za cilj usporedbu pojedinih visokih učilišta, već analizirati nacionalnu razinu prema spomenutim značajkama.

Struktura izvješća

Poglavlja Nacionalnog izvješća slijede strukturu upitnika istraživanja EUROSTUDENT, čije su tematske cjeline sljedeće: demografske karakteristike studentskog tijela, socijalni profil studenata, pristup visokom obrazovanju (tj. prethodno obrazovanje i način ulaska u sustav visokog obrazovanja), smještaj, životni troškovi i potrošnja studenata, financiranje studija (tj. izvori prihoda studenata), plaćeni poslovi tijekom studija i raspolaganje vremenom te međunarodna dimenzija i mobilnost.

Osim navedenih tematskih poglavlja, uvodno poglavlje izvješća pruža informacije o metodologiji istraživanja te o reprezentativnosti uzorka, dok su u predzadnjem poglavlju prikazane samoprocjene studenata o pojedinim aspektima studija.

Glavni zaključci izvješća i preporuke koje se odnose na politike visokog obrazovanja navedeni su u zadnjem poglavlju pod nazivom „Zaključci: izazovi socijalne dimenzije za hrvatski sustav visokog obrazovanja“.

Korištenje rezultata istraživanja

Rezultati istraživanja EUROSTUDENT predstavljaju značajan doprinos literaturi o visokom obrazovanju u Hrvatskoj te vjerujemo da će postati koristan alat za donositelje odluka u izradi politika visokog obrazovanja, za stručnjake u području visokog obrazovanja i cijelu akademsku zajednicu.

Budući da je istraživanje EUROSTUDENT provedeno u Hrvatskoj u sklopu većeg međunarodnog projekta pod nazivom „ACCESS - Prema pravednom i transparentnom pristupu visokom obrazovanju u Hrvatskoj“ (koji financira Europska komisija), rezultati istraživanja će imati izravnu ulogu i korist za izradu preporuka za politike visokog obrazovanja u Hrvatskoj. Naime, na temelju rezultata istraživanja EUROSTUDENT će u 2011. i 2012. godini skupina međunarodnih i domaćih stručnjaka raditi na prijedlogu unapređenja sustava studentskog standarda i osiguravanju socijalne dimenzije visokog obrazovanja (više informacija na projektu u Dodatku ovog izvješća).

Metodologija istraživanja i podaci o uzorku

Metodologija provođenja istraživanja

Istraživanje EUROSTUDENT se u Hrvatskoj provelo u razdoblju od 31. svibnja do 30. lipnja 2010. godine putem anketnog upitnika postavljenog na internetskoj stranici www.eurostudent.hr. Upitnik EUROSTUDENT standardiziran je za sve zemlje koje sudjeluju u istraživanju.

Upitnik EUROSTUDENT mogli su ispuniti svi redoviti ili izvanredni studenti koji trenutno studiraju u Hrvatskoj na pred-diplomskoj ili diplomskoj razini studija (bilo po predbolonjskom ili bolonjskom programu) na javnim i privatnim visokim učilištima. Prema Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji obrazovanja (ISCED), istraživanje EUROSTUDENT u Hrvatskoj obuhvatilo je razine ISCED 5A (studente preddiplomskih i diplomskih sveučilišnih studija) i ISCED 5B (studente preddiplomskih i diplomskih stručnih studija), ali ne ISCED 6, koja se odnosi na razinu poslijediplomskih doktorskih studija.

Pristup upitniku na internetskoj stranici www.eurostudent.hr bio je anoniman, a traženi korisnički podaci (JMBAG i JMBG) za pristup upitniku služili su isključivo za potvrđivanje statusa studenta te su ujedno omogućili jedinstveni pristup upitniku, tj. onemogućili da ista osoba dva puta ispuni upitnik.

Metodološke prednosti i ograničenja

Provođenje istraživanja putem internetskog sučelja ima određene metodološke prednosti i ograničenja. Prednosti provedbe takvog istraživanja su brzina i učinkovitost procesa prikupljanja podataka i smanjivanje mogućnosti utjecaja na ispitanika koji bi mogla imati osoba koja administrira upitnik. Prednost istraživanja putem internetskog sučelja jest i veća mogućnost uključivanja studenata koji iz nekih razloga ne pohađaju nastavu, npr. izvanrednih studenata i apsolviranih.

Što se tiče ograničenja istraživanja putem internetskog sučelja, osnovni preduvjet za ispunjavanje ankete je korištenje i pristup Internetu, a iako studentska populacija u velikoj mjeri redovito koristi Internet, dio je studenata, koji slabije i rjeđe koriste Internet te studentske servise putem kojih su studenti bili pozvani na istraživanje, bio u nepovoljnijoj situaciji. Također, može se korištenju internetskog sučelja načelno prigovoriti samoselektivnost uzorka, u smislu da je nepoznata vjerojatnost izbora ispitanika. Naposljetku, sam upitnik EUROSTUDENT nije pružao mogućnost kontrole i korekcije strukture uzorka s obzirom na godinu studija (upitnik ne sadrži to pitanje).

S obzirom da niti jedan parametar studentske populacije nije bio unaprijed kontroliran nego su istraživanju mogli pristupiti svi redoviti ili izvanredni studenti preddiplomskog ili diplomskog studija koji trenutno studiraju u Hrvatskoj, jedno od metodoloških pitanja ovog istraživanja bilo je u kojoj će mjeri prikupljeni podaci odgovarati parametrima populacije, tj. hoće li pojedine skupine studenata u manjoj ili većoj mjeri biti nadzastupljene ili podzastupljene. Kako bi se utvrdila veća odstupanja prikupljenih podataka od populacijskih parametara tijekom provedbe istraživanja uspoređeni su prikupljeni podaci s parametrima populacije, a s ciljem poticanja skupina studenata koje su u toj fazi istraživanja u nešto manjoj mjeri pristupile ispunjavanju upitnika - ovo se prije svega odnosilo na studente privatnih učilišta. Manja odstupanja prikupljenih podataka od populacijskih parametara usklađena su utežavanjem (ponderiranjem) podataka prema spolu, dobi, obrazovanju oca i majke, visokom učilištu, razini studija te vlasništvu učilišta. Podatke potrebne za populacijske parametre i utežavanje pružio je Državni zavod za statistiku.

Važne napomene za interpretaciju rezultata istraživanja

U Dodatku Nacionalnog izvješća nalazi se poglavlje s dodatnim napomenama koje su ključne za ispravnu interpretaciju predstavljenih rezultata istraživanja. Konkretno, napomene pokrivaju, između ostaloga, teme kao što su:

- zašto i kako se u izvješću uspoređuju studenti primarno po ključu sveučilišnih i stručnih studija a ne po vrsti institucije.
- kako tumačiti podatke o troškovima i prihodima studenata.
- kako tumačiti pojmove „školarine” i „ostale studijske troškove”.
- kako tumačiti postotke i grafove u izvješću.

Osnovni podaci o realiziranom uzorku

Upitniku koji je bio postavljen na internetskoj stranici www.eurostudent.hr pristupilo je ukupno 5.747 studenata koji su ispunili upitnik od početka do kraja. Nakon detaljne kontrole ispunjenih upitnika dio ispitanika koji nisu davali konzistentne odgovore isključen je iz daljnje analize podataka. Na kraju je u analizu uključeno 4.664 studenata.

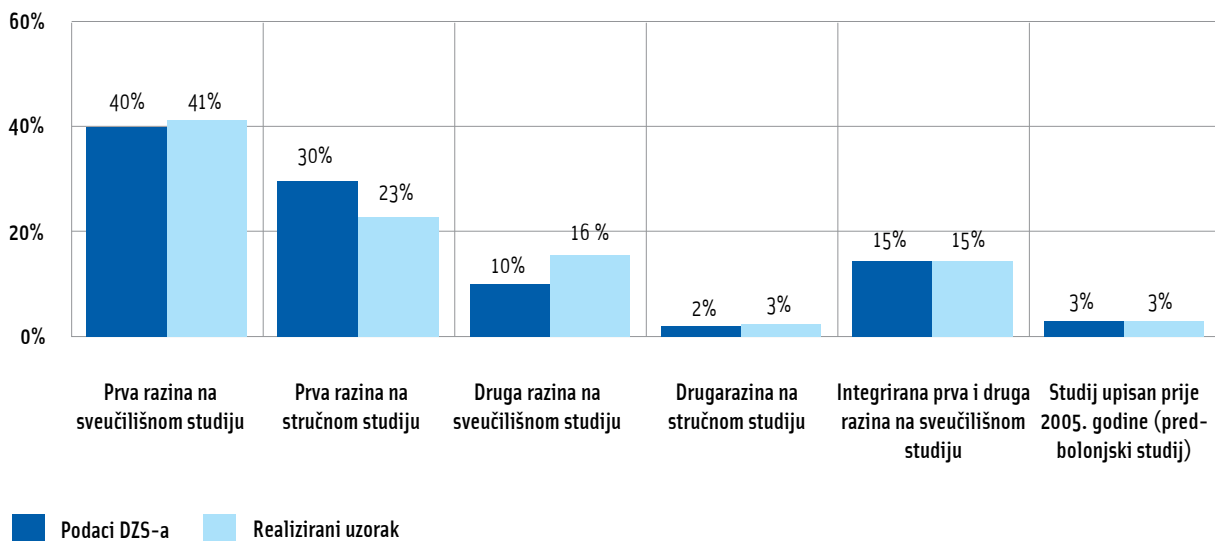
Na temelju realiziranog uzorka, zaključci izvoditelja istraživanja u vezi reprezentativnosti uzorka bili su sljedeći:

- veličina uzorka na nacionalnoj razini je više nego zadovoljavajuća (maksimalna teorijska pogreška uzorka oko +/- 1,4%) te omogućava detaljnu analizu podataka prema različitim obilježjima.
- odstupanja strukture realiziranog uzorka od strukture populacije nalaze se u okvirima koji dozvoljavaju korekcije metodom utežavanja.

Detaljni podaci o reprezentativnosti uzorka

Cilj ovog djela izvješća je prikazati osnovne karakteristike realiziranog uzorka studenata (razina studija, vlasništvo i vrsta visokih učilišta koje pohađaju, status studenata), ali ih i usporediti s podacima Državnog zavoda za statistiku. Ova usporedba ukazuje da su podaci prikupljeni istraživanjem samo u manjoj mjeri odstupali od populacijskih parametara.

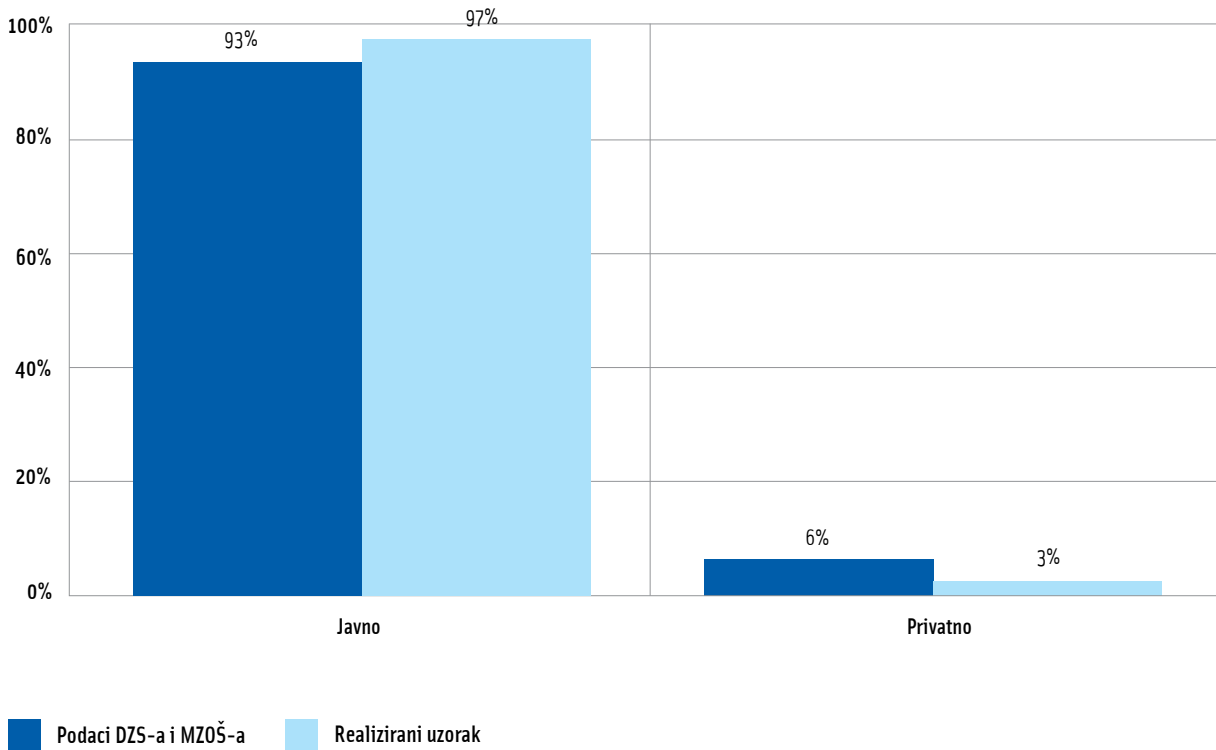
Ipak, kao što je istaknuto gore u tekstu, pojedini osnovni podaci o institucijama i studentskom tijelu usklađeni su utežavanjem (ponderiranjem) s dostupnim službenim podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS), što znači da struktura studenata ovog istraživanja prema pojedinim karakteristikama odgovara i strukturi studenata koja je zabilježena u službenim podacima. Radi se dakle o reprezentativnom uzorku studenata hrvatskih visokih učilišta.

Slika 1. Razina studija studenata³

Iz prikazanih podataka na Slici 1 možemo vidjeti kako je većina studenata u Hrvatskoj upisana na sveučilišne studije: njih 40% je na prvoj razini sveučilišnih studija, 10% ih je na drugoj razini, a 15% studenata je na integriranoj prvoj i drugoj razini sveučilišnih studija. Drugim riječima, gotovo 2/3 studenata (65%) studira neki sveučilišni studij. S druge strane, na stručnim studijima je ukupno oko trećine studenata (32%) od kojih je 30% na prvoj razini studija, a 2% na drugoj razini. Manji dio studenata sveučilišnih i stručnih studija, njih 3%, upisano je prije 2005. godine, tj. prije primjene smjernica Bolonjskog procesa.

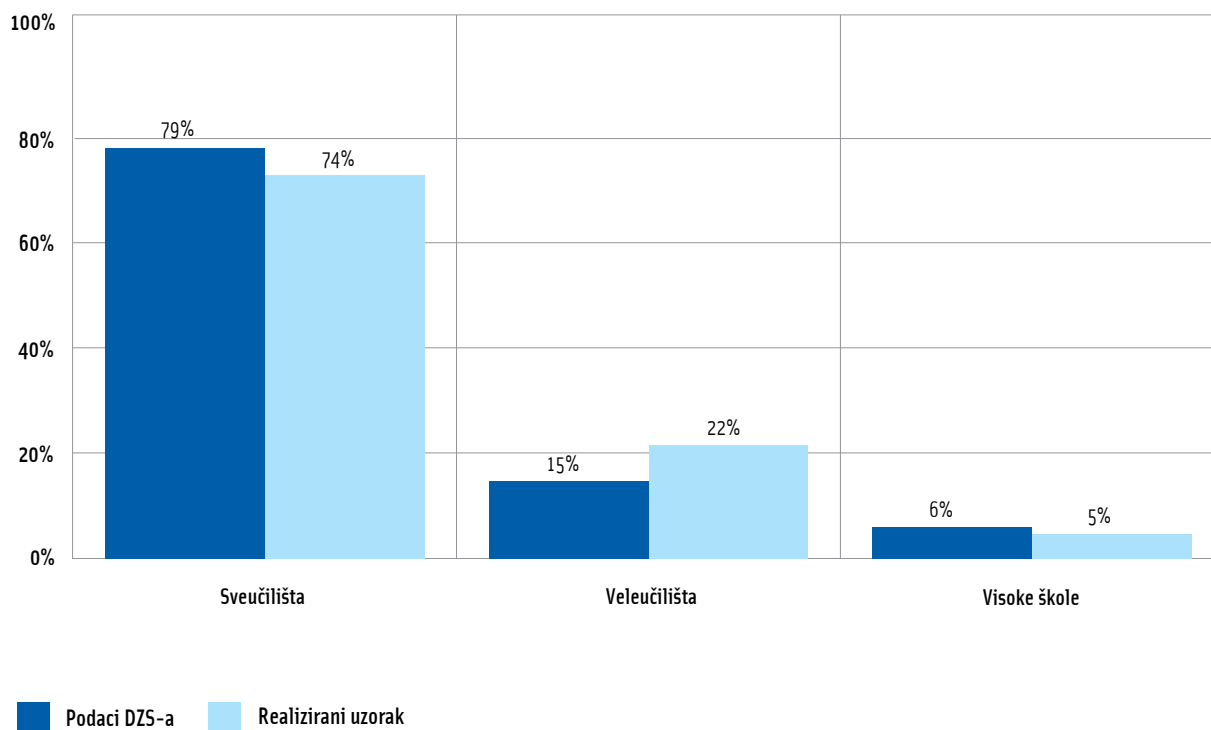
Kao što se može vidjeti iz Slike 1, podaci prikupljeni istraživanjem o razini studija studenata samo su u manjoj mjeri odstupali od populacijskih parametara, tj. u originalnom uzorku su, na primjer, bili podzastupljeni studenti prve razine stručnih studija.

³ Za točno tumačenje postotaka i grafova pozivamo čitatelje da konzultiraju poglavlje „Važne napomene za interpretaciju rezultata istraživanja“ koje se nalazi u Dodatku A. ovog izvješća.

Slika 2. Vlasništvo visokih učilišta

Velika većina studenata u Hrvatskoj studira na javnim institucijama, njih 93%, dok je 6% upisano na privatna visoka učilišta. Za vrlo mali broj studenata, odnosno institucija (0,4%) nije bio dostupan podatak o vlasničkoj strukturi učilišta, ali taj udio je izuzetno nizak te ne može značajno promijeniti omjere udjela vrste visokog učilišta s obzirom na vlasništvo.

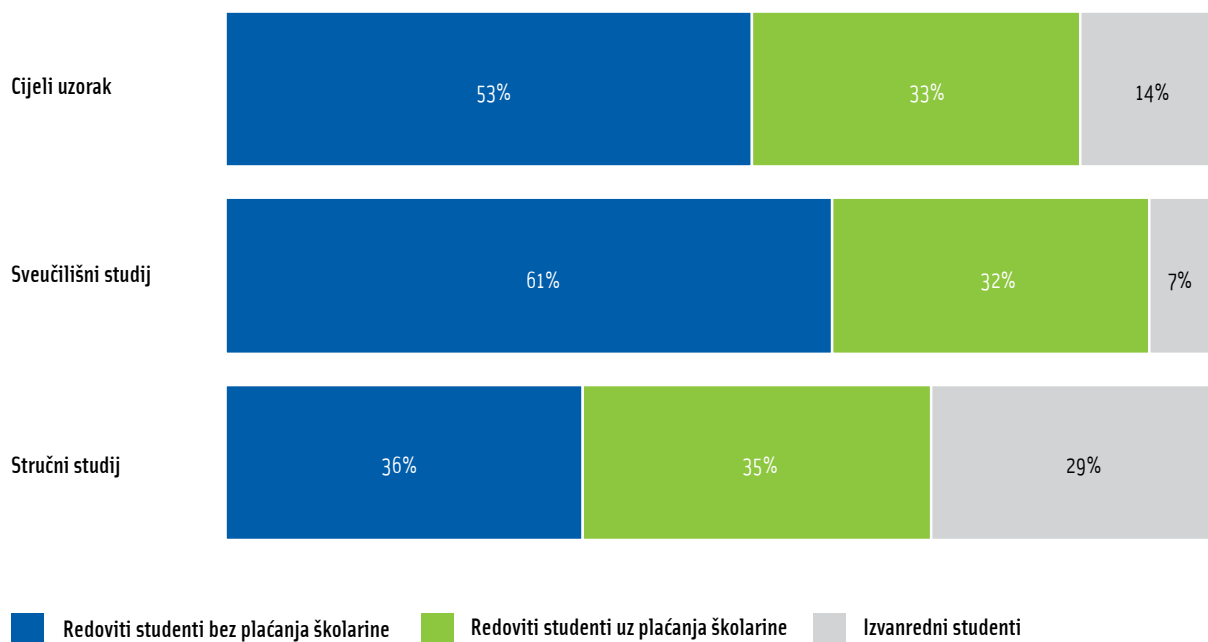
Kao što se može vidjeti iz Slike 2, podaci prikupljeni istraživanjem o vlasništvu visokih učilišta koja studenti pohađaju samo su u manjoj mjeri odstupali od populacijskih parametara, tj. u originalnom uzorku su studenti s privatnih učilišta bili podzastupljeni.

Slika 3. Vrsta visokog učilišta

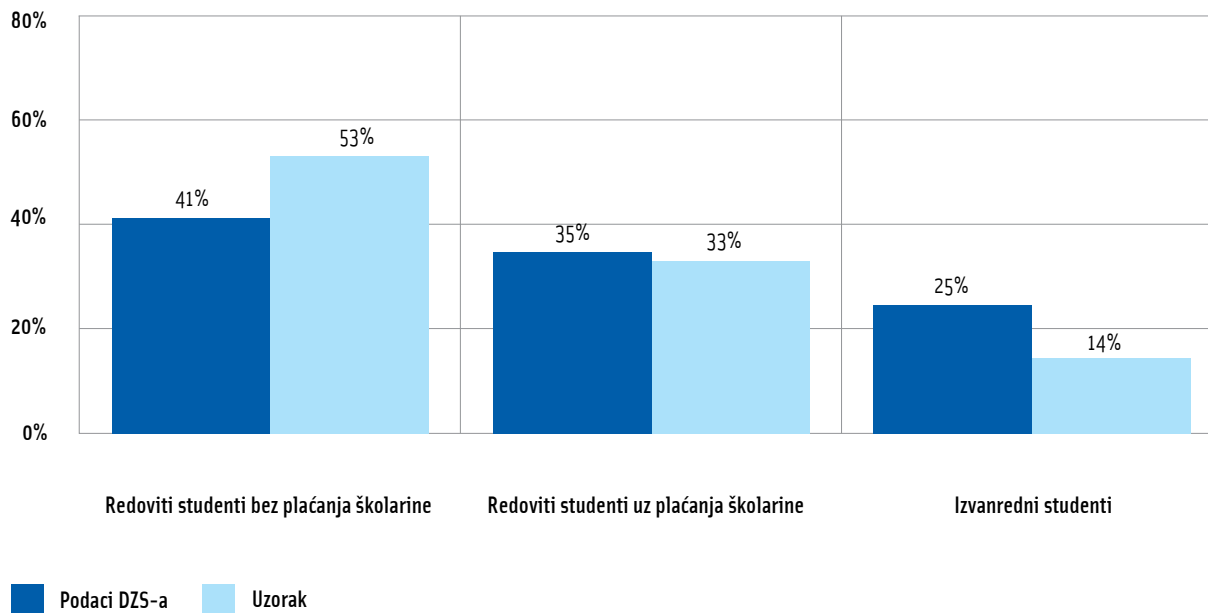
Gledano prema vrsti visokog učilišta na kojem studenti studiraju, najviše studenata (79%) u Hrvatskoj studira na nekom od sveučilišta, 15% studenata studira na nekom od veleučilišta, a 6% na visokoj školi.

Kao i kod prethodnih podataka, podaci o vrsti visokog učilišta kojeg pohađaju studenti u realiziranom uzorku u manjoj mjeri su odstupali od podataka dostupnih iz službenih izbora.

Slika 4. Službeni status na studiju – realizirani uzorak

Slika 5. Službeni status na studiju – usporedba sa službenim podacima

U sklopu istraživanja željelo se utvrditi u kojem su omjeru zastupljeni studenti s obzirom na službeni studentski status koji imaju. Slika 4 pokazuje kako najviše studenata u uzorku, njih 53%, ima status redovitog studenta bez plaćanja školarine, trećina studenata (33%) ima status redovitog studenta uz plaćanje školarine, a 14% studenata ima status izvanrednog studenta. Budući da svi izvanredni studenti plaćaju školarinu možemo zaključiti kako je 47% studenata uključenih u ovo istraživanje plaćalo školarinu (ili dio školarine).

Ako usporedimo status studenata u uzorku sa statusom studenata u populaciji prema podacima Državnog zavoda za statistiku, možemo vidjeti kako su u populaciji studenata, u odnosu na realizirani uzorak, zastupljeniji redoviti studenti koji plaćaju školarinu (35%) i izvanredni studenti (25%). Drugim riječima, u populaciji studenata u Hrvatskoj, 60% studenata plaća školarinu. Uzimajući u obzir cijelu populaciju studenata, zanimljivo je uočiti kako se postotak studenata koji plaćaju školarinu u Hrvatskoj povećao s 12% u akademskoj godini 1993/1994. (Matković 2009) na 60% u akademskoj godini 2009./2010.

S obzirom na binarnu strukturu visokog obrazovanja u Hrvatskoj važno je analizirati i status studenata na sveučilišnim naspram stručnih studija. Naime, EUROSTUDENT podaci nam pokazuju kako većina studenata sveučilišnih studija ima status redovitog studenta bez plaćanja školarine (61%), njih 32% ima status redovitog studenta koji plaća školarinu, a 7% ima status izvanrednog studenta. U usporedbi, znatno manji postotak studenata stručnih studija ima status redovitog studenta bez plaćanja školarine (36%). Drugim riječima, studenti stručnih studija češće od studenata sveučilišnih studija plaćaju školarinu bilo kao redoviti studenti uz plaćanje školarina (35%) ili kao izvanredni studenti (29%).

Ukoliko promatramo studente s obzirom na područje njihovog studija možemo uočiti razlike u njihovom studentskom statusu: pri sveučilišnim studijima udio redovitih studenata bez plaćanja školarine najviši je među studentima prirodnih znanosti (92%), biotehničkih znanosti i umjetničkog područja (79%) te studentima biomedicine i zdravstva (76%), dok je najniži među studentima društvenih znanosti (52%), što je u skladu s prikazom temeljenim na administrativnim podacima (Matković, 2009).

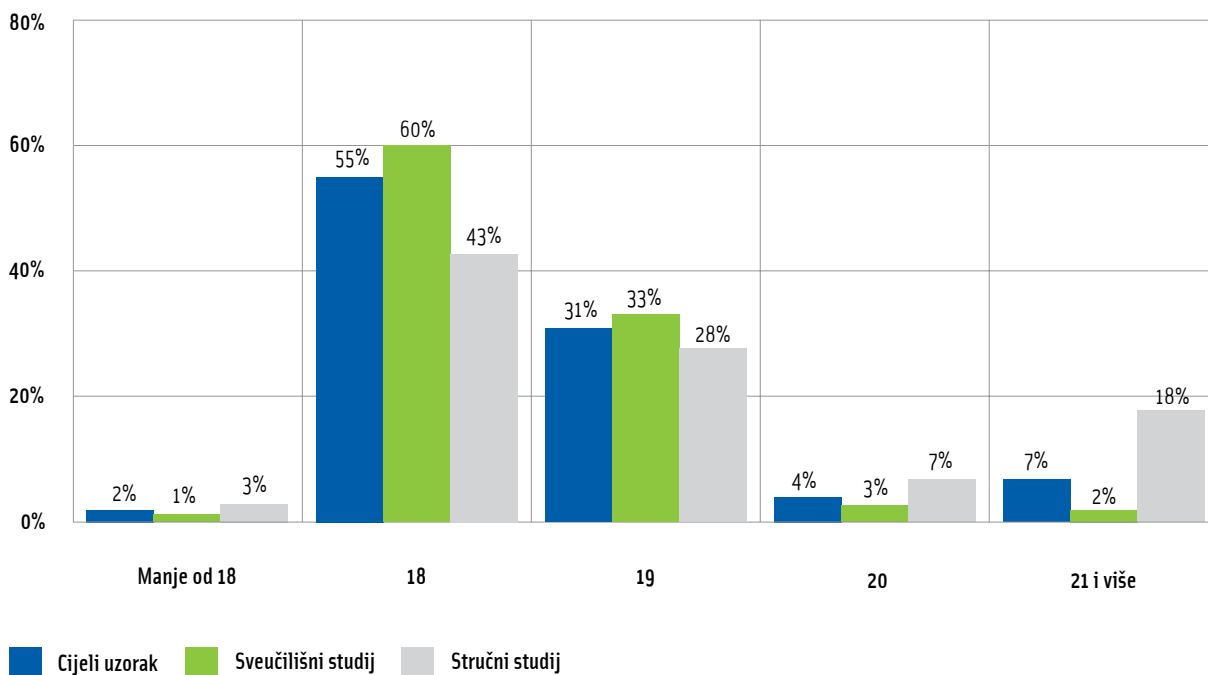
01

Demografske karakteristike studentskog tijela

Ovaj dio izvješća prikazuje osnovne demografske podatke o studentima u uzorku: dob kada su upisali prvi studij, spol, imaju li neke zdravstvene teškoće koje ih ometaju u normalnom tijeku njihovog studija te imaju li djecu.

88% studenata upisuje studij prije dvadesete godine

Slika 6. Dob studenata prilikom upisa prvog studija

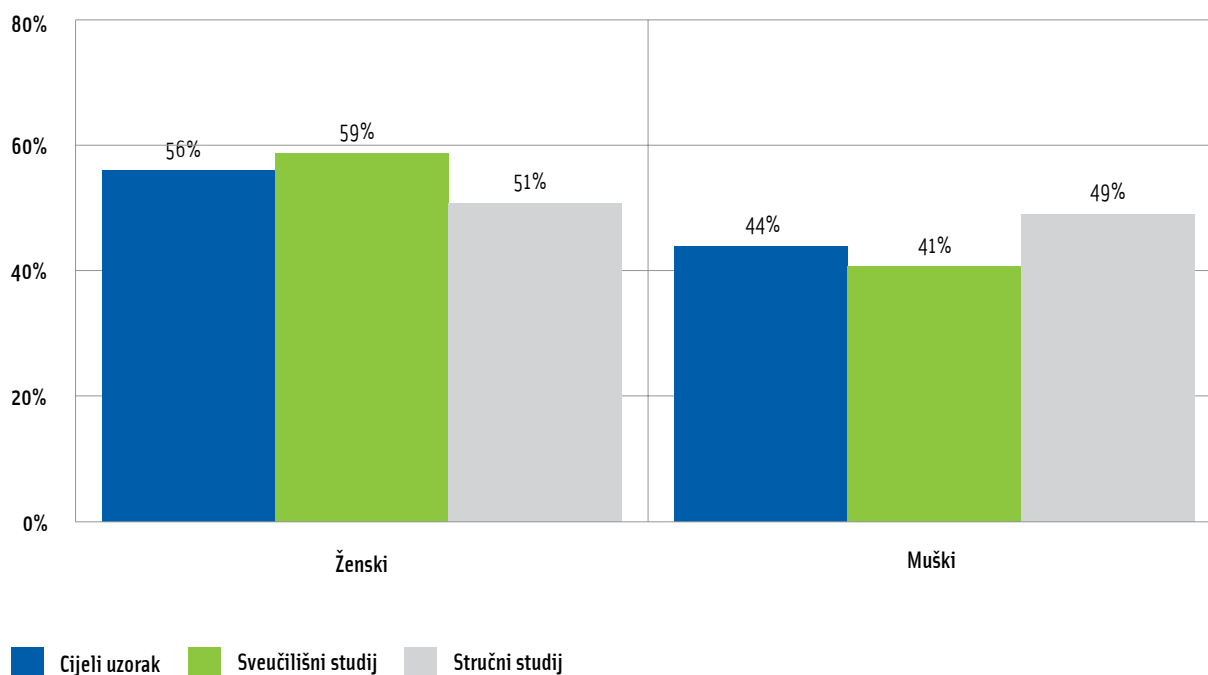
Na osnovi podatka kada su se prvi puta upisali na neki studij ustanovljena je dob upisa na studij. Velika većina studenata studij upisuje s 18 ili 19 godina: 55% studenata studij je upisalo s 18 godina, a 31% s 19 godina. Manje od 18 godina imalo je oko 2% studenata. U dobi od 20 godina studij je upisalo 4% studenata, a 7% studenata upisalo je studij nakon dvadesete godine.

Kao što se može vidjeti iz Slike 6, viša dob upisa češća je kod studenata koji su upisali stručni studij u odnosu na sveučilišni studij. Naime, 18% studenata stručnih studija prilikom upisa imalo je 21 godinu ili više. Zanimljiv je i nalaz da su studenti koji trenutno studiraju u statusu izvanrednog studenta u većoj mjeri upisivali studij nakon dvadesete godine, njih 36%, u usporedbi s redovitim studentima bez (3%) i sa (3%) plaćanjem školarine.

Ako usporedimo ove podatke o dobi studenata u Hrvatskoj kod prvog upisa s podacima prethodnog međunarodnog istraživanja EUROSTUDENT (2005-2008), koje je uključivalo samo sveučilišne studije, možemo zaključiti kako, prema podacima za studente sveučilišnih studija, Hrvatska pripada zemljama kao što su Francuska i Italija gdje većina studenata započinje studij prije dvadesete godine, a razlikuje se od, na primjer, Finske i Slovenije gdje većina studenata započinje studij između dvadesete i dvadeset i pete godine. Izvješće EUROSTUDENT (2005-2008) navodi kako su potonje zemlje uspješnije u „regrutiranju“ studenata dugo nakon što su završili srednju školu, tj. da su uspješnije u promicanju netradicionalnih putova u visoko obrazovanje.

Većinu studentskog tijela čine žene

Slika 7. Struktura studenata s obzirom na spol - usporedba sveučilišni-stručni studij

U Hrvatskoj, u skladu s trendovima u brojnim europskim državama (izuzev Turske, Slovačke, Njemačke i Švicarske prema EUROSTUDENT 2005-2008), većinu studentskog tijela čine žene: studentice čine 56% ukupnog studentskog tijela, dok studenti čine 44% (DZS).

Struktura studentskog tijela s obzirom na spol ne odstupa u značajnoj mjeri od opće strukture kada se promatra studentski status (redoviti uz plaćanje, redoviti bez plaćanja, izvanredni). No, vidljive su razlike u spolnoj strukturi studentskog tijela kada se promatra vrsta institucije: na sveučilišnim studijima studira 59% studentica i 41% studenata, dok je omjer studenata i studentica na stručnim studijima gotovo izjednačen, iako i u stručnim studijima studentice čine većinu studentskog tijela (51% studentica i 49% studenata).

Razlike među studentima stručnih studija⁴

Ako se promatra razlika u spolnoj strukturi studentskog tijela na javnim i privatnim stručnim studijima, može se vidjeti kako studentice čine većinu na javnim stručnim studijima (55%), dok na privatnim stručnim studijima muškarci čine većinu studentskog tijela (66%).

Na stručnim studijima pri sveučilištu studentice čine 63% studentskog tijela, dok na stručnim studijima pri veleučilištima i visokim školama čine 48%.

Značajna razlika može se uočiti kada se promatra distribucija studentica i studenata s obzirom na to kojem akademskom području njihov studij pripada. I ovo istraživanje potvrdilo je već neke poznate trendove (npr. Eurostat 2009) rodne stereotipizacije kad su u pitanju sveučilišni studiji, prema kojima studenti češće odabiru tehničke znanosti: u ovom istraživanju 68% studenata tehničkih znanosti su muškarci. Ipak, studentice čine većinu studentskog tijela u ostalim područjima znanosti, posebno humanističkim znanostima (78%). Studentice većinu čine i u biomedicinskim znanostima (68%), društvenim znanostima (70%) te studijima s umjetničkog područja (69%). U prirodnim znanostima studentice čine 63% studentskog tijela, a u biotehničkim znanostima 59%.

15% studenata ima fizičke ili mentalne teškoće koje ih ometaju tijekom studija

Prema prethodnom međunarodnom izvješću EUROSTUDENT (2005–2008: 24), u mnogim zemljama zakoni ili nacionalne obrazovne politike navode kako fizičke ili mentalne teškoće ne bi smjele biti prepreka upisu i uspješnom završetku studija. Jedan od ciljeva provedenog istraživanja EUROSTUDENT u Hrvatskoj bio je utvrditi u kojoj mjeri studenti na hrvatskim visokim učilištima imaju određene fizičke ili mentalne teškoće koje bi mogle utjecati na redoviti tijek studija. U istraživanju EUROSTUDENT navedene su teškoće podijeljene u četiri kategorije⁵:

- kronične bolesti
- tjelesni invaliditet⁶
- psihički poremećaji
- ostali zdravstveni problemi.

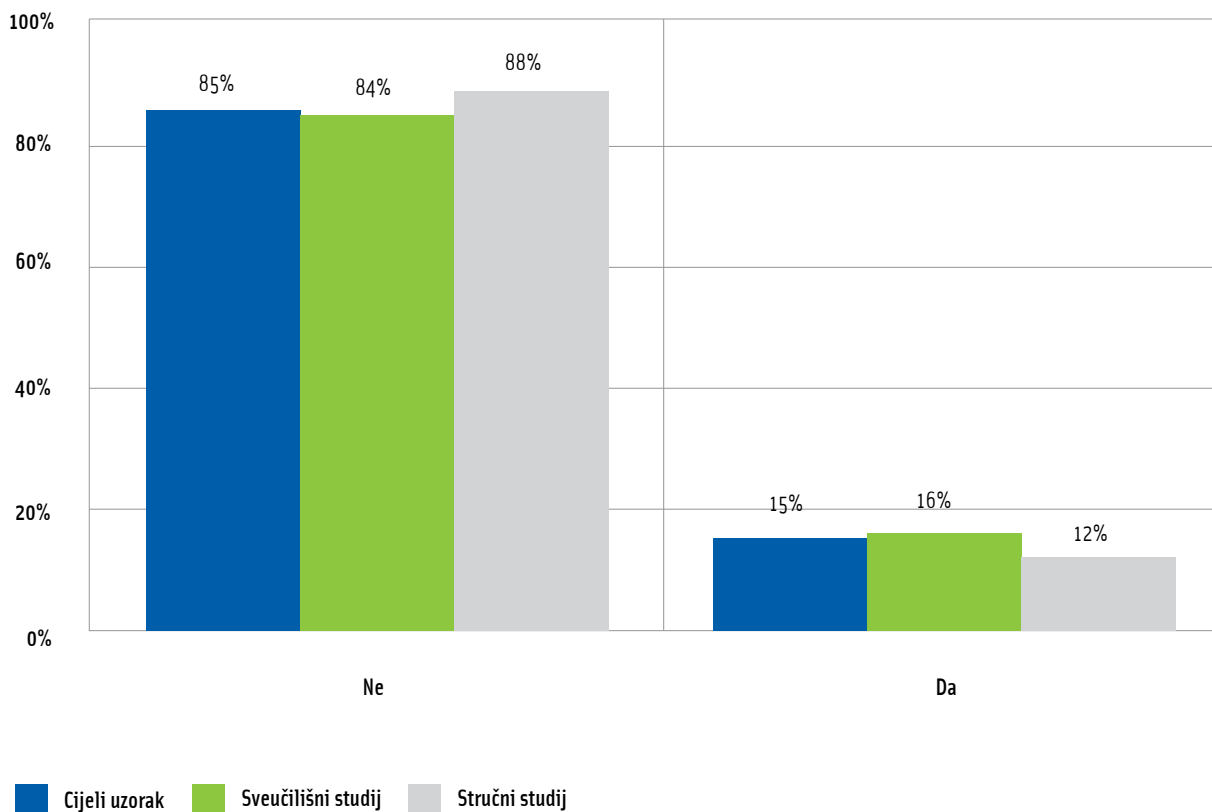
U istraživanju EUROSTUDENT nisu definirani „ostali zdravstveni problemi“, što znači da su studenti sami odlučivali koji bi to problemi bili. No, oni se u praksi najčešće odnose na različite privremene i povremene promjene fizičkog ili mentalnog stanja osobe uzrokovane akutnim bolestima, privremenim fizičkim/tjelesnim oštećenjima uslijed nezgoda ili bolesti, kao i psihičke teškoće, najčešće uzrokovane traumatičnim događajima.

⁴ Za točno tumačenje podataka vezanih uz razlike među studentima sveučilišnih i stručnih studija, pozivamo čitatelje da konzultiraju poglavlje „Važne napomene za interpretaciju rezultata istraživanja“ koje se nalazi u Dodatku A. ovog izvješća.

⁵ Važno je upozoriti da istraživanje ne uključuje kategoriju osoba sa specifičnim teškoćama učenja (disleksija, disgrafija i sl.), što znači da postoji mogućnost da ispitanici s navedenim teškoćama nisu potvrdno odgovorili na ovako postavljeno anketno pitanje. Naime, u hrvatskom sustavu visokog obrazovanja još uvijek nisu detektirani studenti sa specifičnim teškoćama učenja, a njihove teškoće nisu prepoznate i priznate kao oštećenje/invaliditet.

⁶ Tjelesni invaliditet obuhvaća teškoće ne samo u motorici nego i senzoric (npr. osobe s oštećenjima vida i/ili sluha).

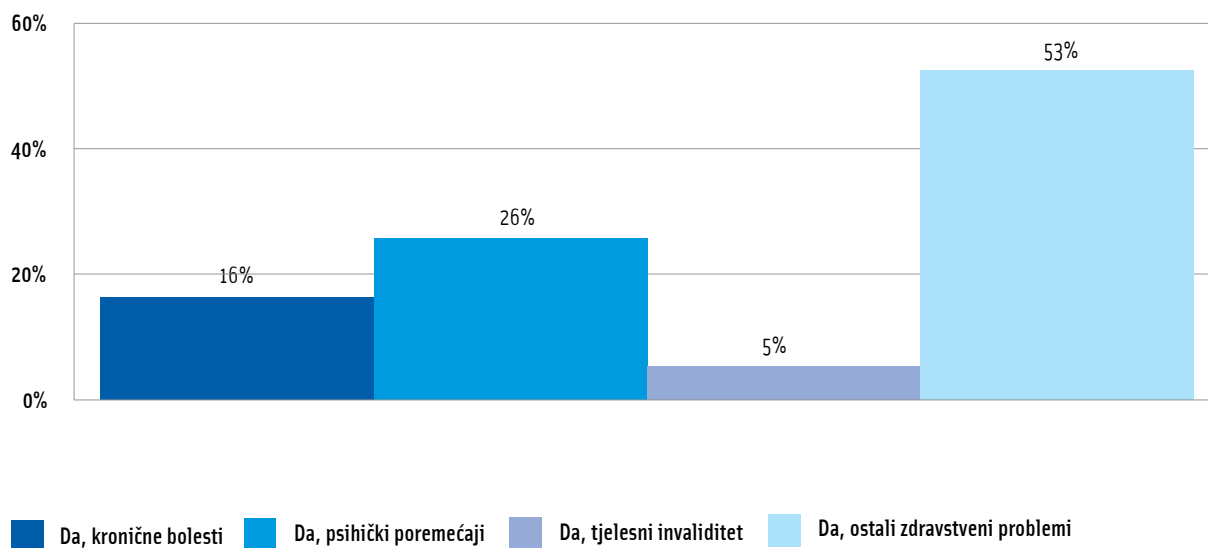
Slika 8. Imate li teškoće u tijeku Vašeg studija zbog kronične bolesti, tjelesnog invaliditeta, psihičkih poremećaja ili drugih zdravstvenih teškoća?

Značajno je kako 15% svih studenata navodi da ima neku zdravstvenu teškoću ili teškoće koje negativno utječu na tijek njihovog studija. Usporedba udjela studenata s teškoćama među studentima sveučilišnih i stručnih studija pokazuje nam nešto manji udjel studenata s teškoćama na stručnim studijima.

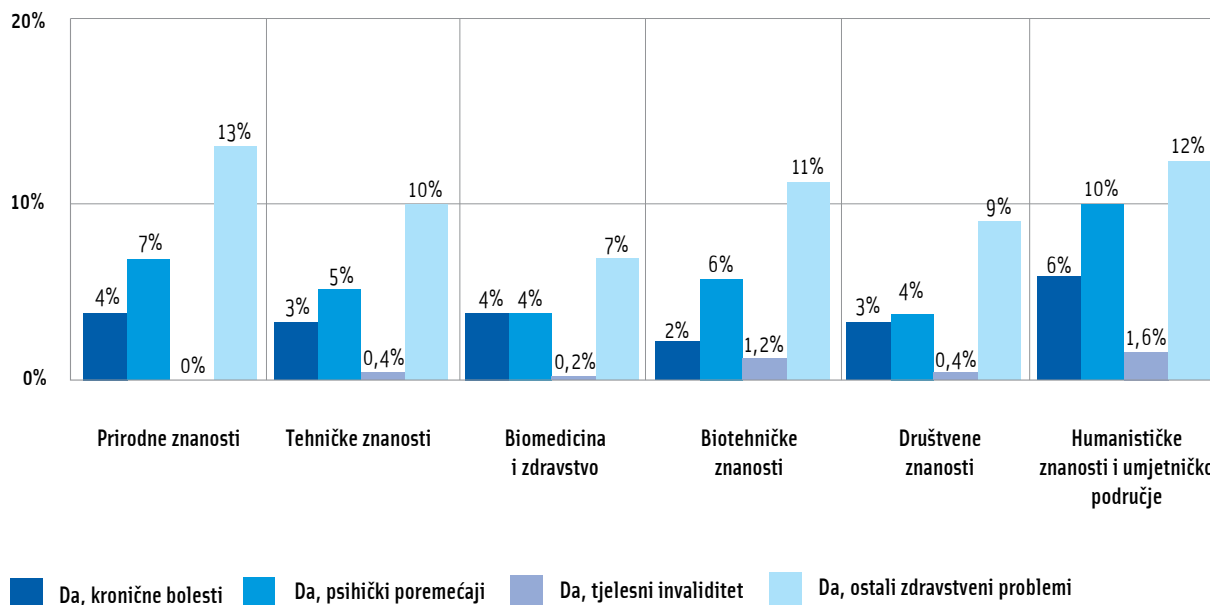

Slika 9. Vrste teškoća s kojima se susreće 15% studenata.

Kao što se može vidjeti iz Slike 10, studenti kao najčešću teškoću koja ih ometa tijekom njihovog studija navode kategoriju „ostali zdravstveni problemi“ (53%) i psihičke poremećaje (26%), 16% studenata navodi kronične bolesti, a 5% studenata navelo je tjelesni invaliditet.

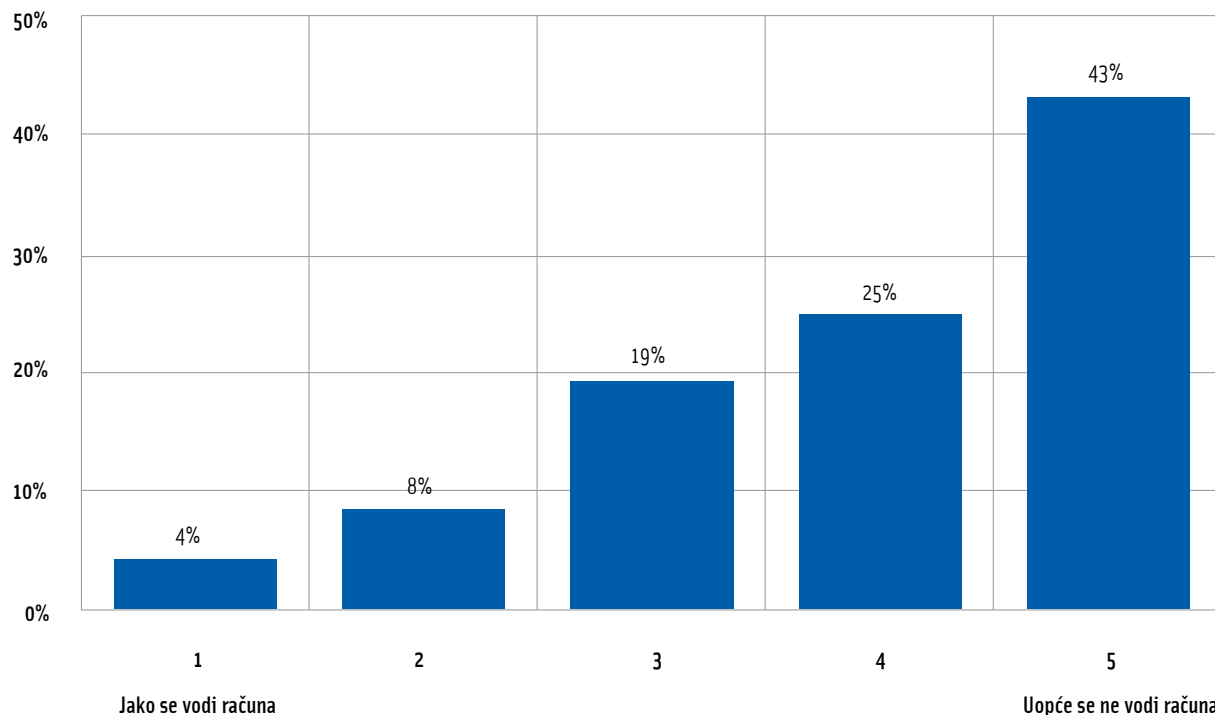
Slika 10. Ometa li Vas bilo što od dolje navedenih teškoća tijekom Vašeg studija? (prema područjima znanosti)

Udio osoba koje su navele da imaju teškoće koje ih ometaju tijekom studija najviši je u području humanističkih znanosti u usporedbi s ostalim područjima znanosti. Za to je više mogućih razloga. Ovi studiji vjerojatno su manje zahtjevni u smislu nužnosti potpuno intaktnog psihofizičkog funkcioniranja. Također, samim time što, vjerojatno uslijed prije navedenog obrazloženja, veći broj studenata studira unutar navedenih područja, tj. na određenim visokim učilištima, ona postaju sve prilagođenija tim studentima.

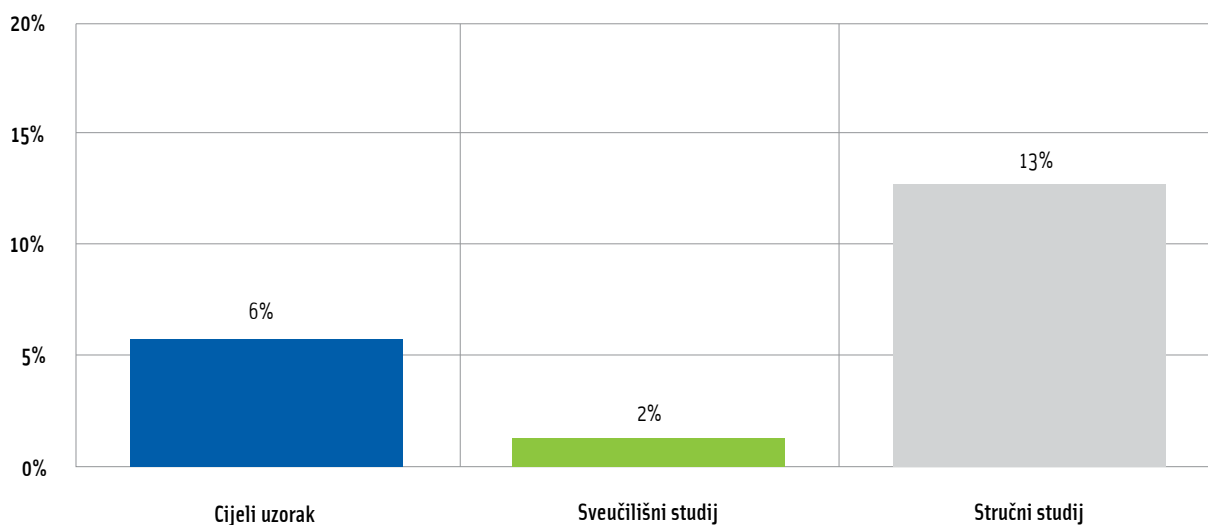

Slika 11. Prema Vašem mišljenju, koliko se na Vašem studiju vodi računa o problemima koji Vas ometaju u studiranju?
- Samo studenti koji su naveli da imaju teškoće, N=702

Studenti koji su naveli da se tijekom studija susreću s teškoćama u velikoj mjeri smatraju kako se uopće ne vodi računa o njihovim problemima (43% navodi kako se uopće ne vodi računa, a još 25% kako se ne vodi računa). S druge strane, samo mali broj studenata s teškoćama (4%) navodi kako se o njihovim problemima jako vodi računa. Ovi podaci ukazuju na to da postoji potreba za sustavom podrške studentima s teškoćama koje ih ometaju tijekom studija.

Prema prethodnom međunarodnom izvješću EUROSTUDENT (2005–2008: 35), međunarodna usporedivost podataka o studentima s teškoćama ograničena je zbog različitih nacionalnih konteksta i različitih definicija invaliditeta ili teškoća. Međutim, radi informativne usporedbe, postotak studenata iz različitih zemalja koji su u prošlom istraživanju EUROSTUDENT naveli da imaju neke tjelesne teškoće ili kronične bolesti (bez psihičkih poremećaja i drugih zdravstvenih problema) varira od 9,1% u Norveškoj, 6,9% u Austriji, 3,8% u Francuskoj, 1,4% u Velikoj Britaniji do 0,7% u Italiji, dok je u Hrvatskoj taj postotak 3,5%. Brojne zemlje u Europi (npr. Bugarska, Estonija i Francuska) spominju povećanje broja studenata s teškoćama kao prioritet obrazovne politike.

6% studenata su roditelji**Slika 12. Udio studenata koji imaju djecu**

Jednu od ciljanih skupina ovog istraživanja čine studenti koji imaju djecu kao potencijalno rizična skupina u obrazovanju zbog potrebe usklađivanja studijskih obveza s brigom za djecu. Prema prethodnom međunarodnom izvješću EURO-STUDENT (2005–2008: 34), u većini zemalja koje su sudjelovale u tom istraživanju manje je od 10% studenata sveučilišnih studija imalo dijete (izuzev Norveške, Švedske, Slovačke i Estonije). Kao što se može vidjeti iz Slike 12, u hrvatskom istraživanju EUROSTUDENT je 6% studenata navelo da ima djecu, pri čemu je udio studenata roditelja značajno viši na stručnim (13%), nego li na sveučilišnim studijima (2%).

Očekivano, udio studenata koji su roditelji raste s godinama ispitanika te je udio studenata koji su mlađi od 24 godine i roditelji svega 1%, a među studentima starijima od 30 godina studenti-roditelji čine 59% poduzorka.

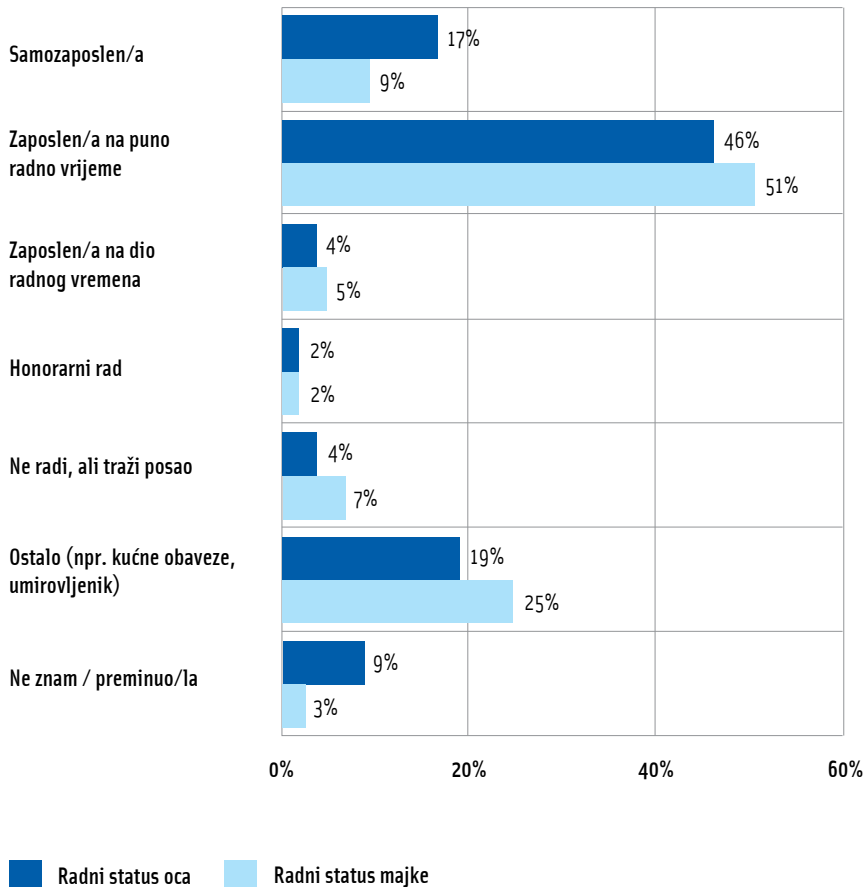
02

Socijalni profil studenata

Brojna su istraživanja pokazala da socioekonomski status obitelji pojedinca utječe na njegovu ili njezinu odluku o nastavku školovanja na visokoškolskoj razini te na njihove uvjete studiranja. Cilj ovog poglavlja je prikazati osnovne informacije o socijalnom profilu studenata u Hrvatskoj, tj. o socioekonomskim karakteristikama njihovih obitelji koje uključuju radni status roditelja, zanimanje roditelja i obrazovni status roditelja.

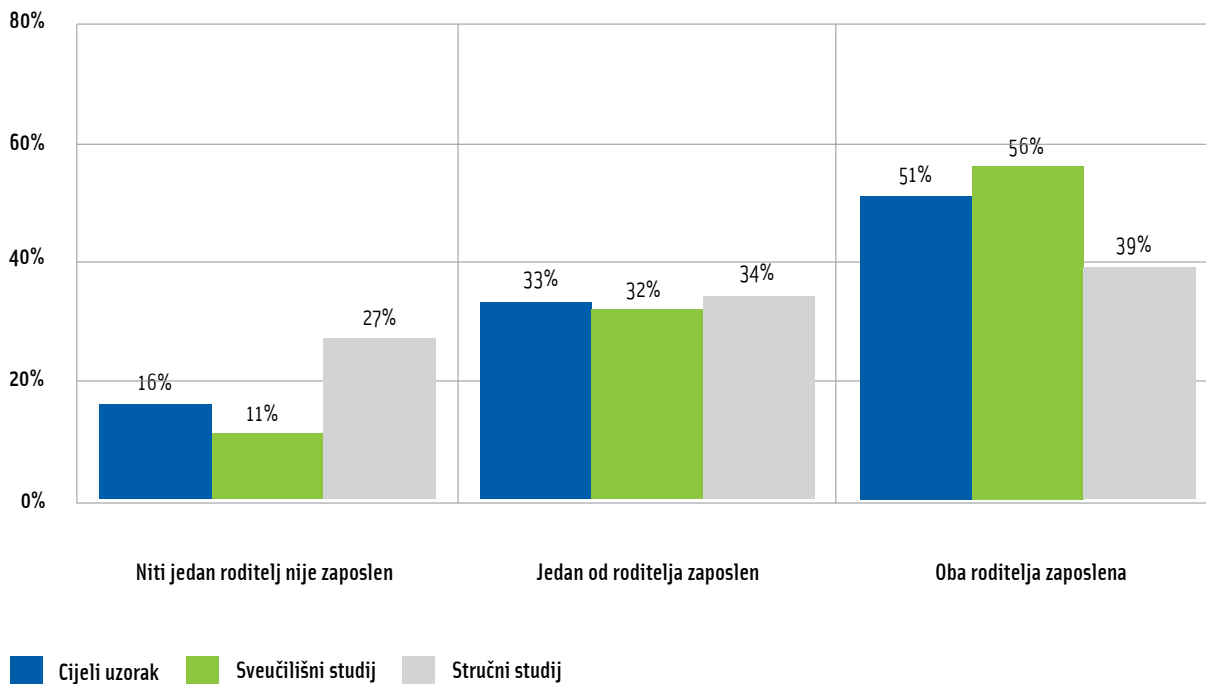
Najvećem broju studenata roditelji zaposleni puno radno vrijeme

Slika 13. Radni status roditelja – podaci prikupljeni u istraživanju EUROSTUDENT

Kada se analiziraju podaci o radnom statusu roditelja studenata u vrijeme ispunjavanja upitnika vidljivo je kako je najveći broj očeva i majki studenata zaposlen na puno radno vrijeme. Razlike između očeva i majki mogu se zamijetiti kod samozaposlenih roditelja gdje su očevi češće samozaposleni nego majke, dok su majke u nešto većoj mjeri u mirovini ili imaju kućne obveze. Oko 4% očeva i 7% majki ne radi, ali traži posao.

Slika 14. Radni status roditelja

Na osnovi podataka o radnom statusu oca i majke kreirana je nova varijabla na osnovi koje su studenti grupirani u tri skupine. Prvu skupinu čine studenti kojima oba roditelja rade, drugu skupinu čine oni studenti kojima jedan od roditelja radi, dok treću skupinu čine studenti kojima niti jedan roditelj trenutno nije zaposlen. Kao što se može vidjeti na Slici 14, kod 51% studenata oba su roditelja zaposlena, dok 16% studenata nema niti jednog roditelja koji je zaposlen. No, radna neaktivnost ne znači nužno i nedostatak prihoda s obzirom da u kategoriju osoba koje ne rade ulaze i umirovljenici koji imaju redovite prihode. Kod trećine studenata (33%) samo je jedan od roditelja trenutno radno aktivan.

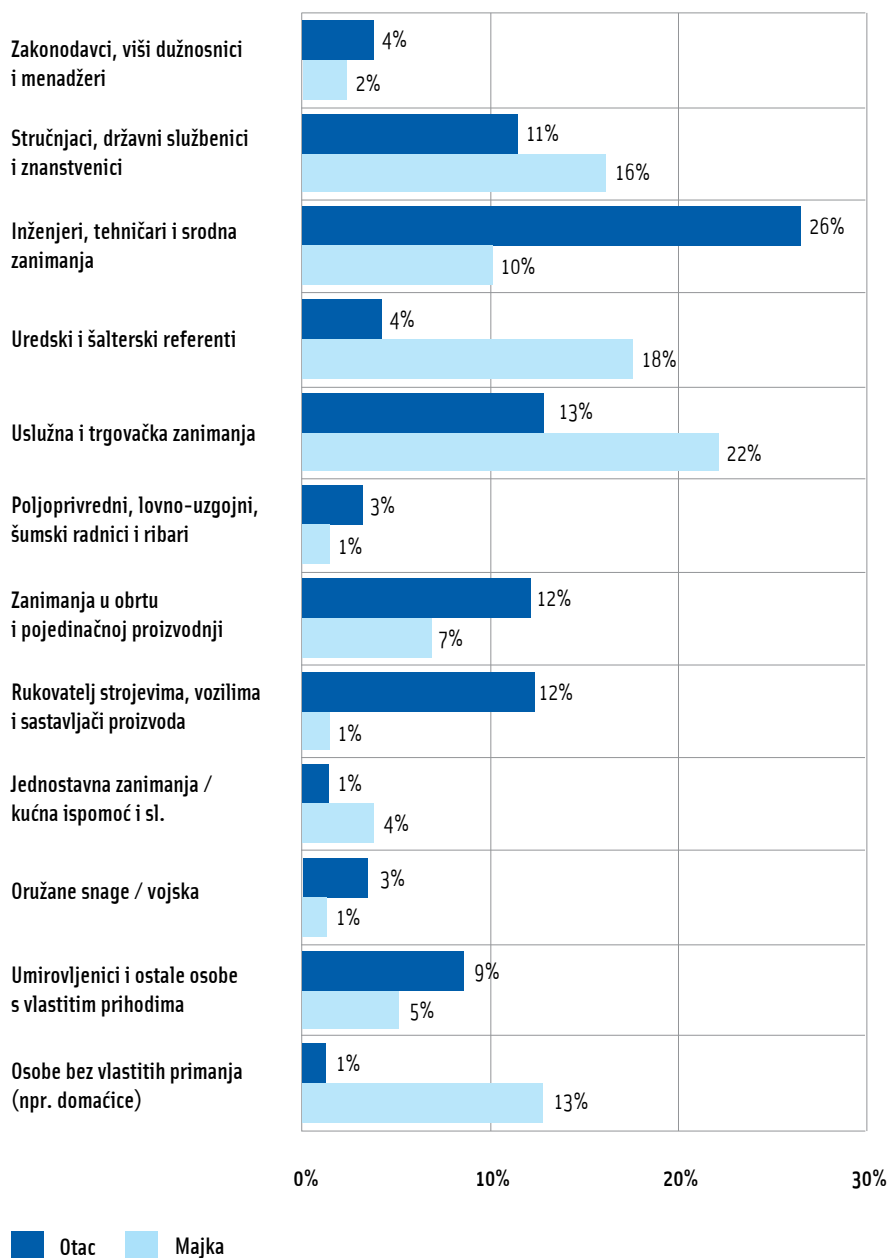
Ako se uspoređi radni status roditelja studenata na sveučilišnim naspram stručnih studija, može se uočiti kako su roditelji studenata na sveučilišnim studijima češće oboje zaposleni. Za 56% studenata sveučilišnih studija oba su roditelja zaposlena, dok taj postotak na stručnim studijima iznosi 39%.

Kada se podaci analiziraju prema dobi studenata vidljivo je kako su stariji studenti (oni iznad 30 godina) ponajprije ti studenti kojima oba roditelja nisu zaposlena (68%). Stariji su studenti ujedno češće i zaposleni, tj. ostvaruju vlastite prihode i vjerojatno su samim time manje ovisni o drugima, ali i češće brinu o drugima (obitelji i djeca).

Čime se bave roditelji studenata?

U istraživanjima s područja visokog obrazovanja, zanimanja i obrazovni stupanj roditelja studenata najčešći su pokazatelji socioekonomskog statusa studenta.

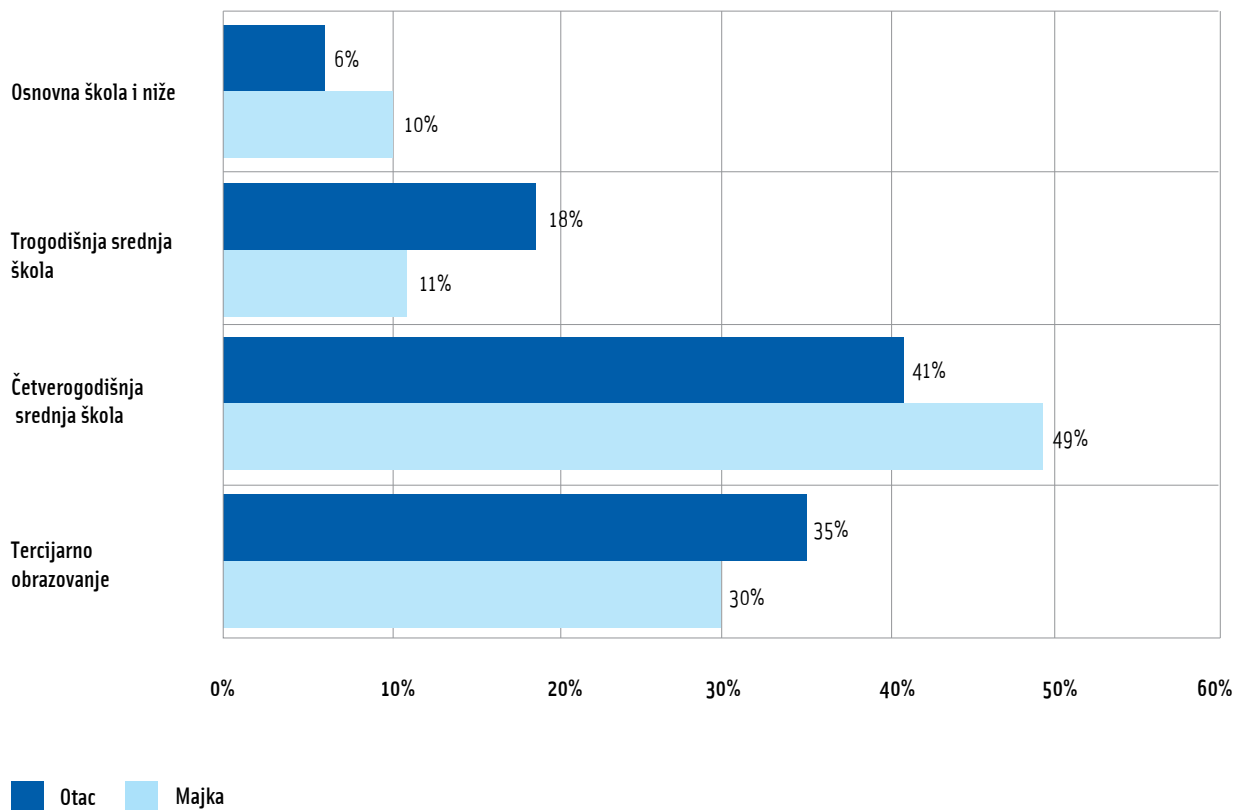
Slika 15. Sadašnja ili prethodna zanimanja oca/majke

Analiza podataka o zanimanju roditelja studenata u Hrvatskoj ukazala je na neke dobro poznate razlike u zanimanjima s obzirom na spol i među roditeljima studenata. Očevi su najčešće inženjeri i tehničari (26%), a zatim po učestalosti slijede uslužna zanimanja, zanimanja u proizvodnji, rukovatelji strojevima te zanimanja stručnjaka. Majke studenata najčešće su zaposlene u uslužnim i trgovačkim, službeničkim zanimanjima te kao stručnjaci.

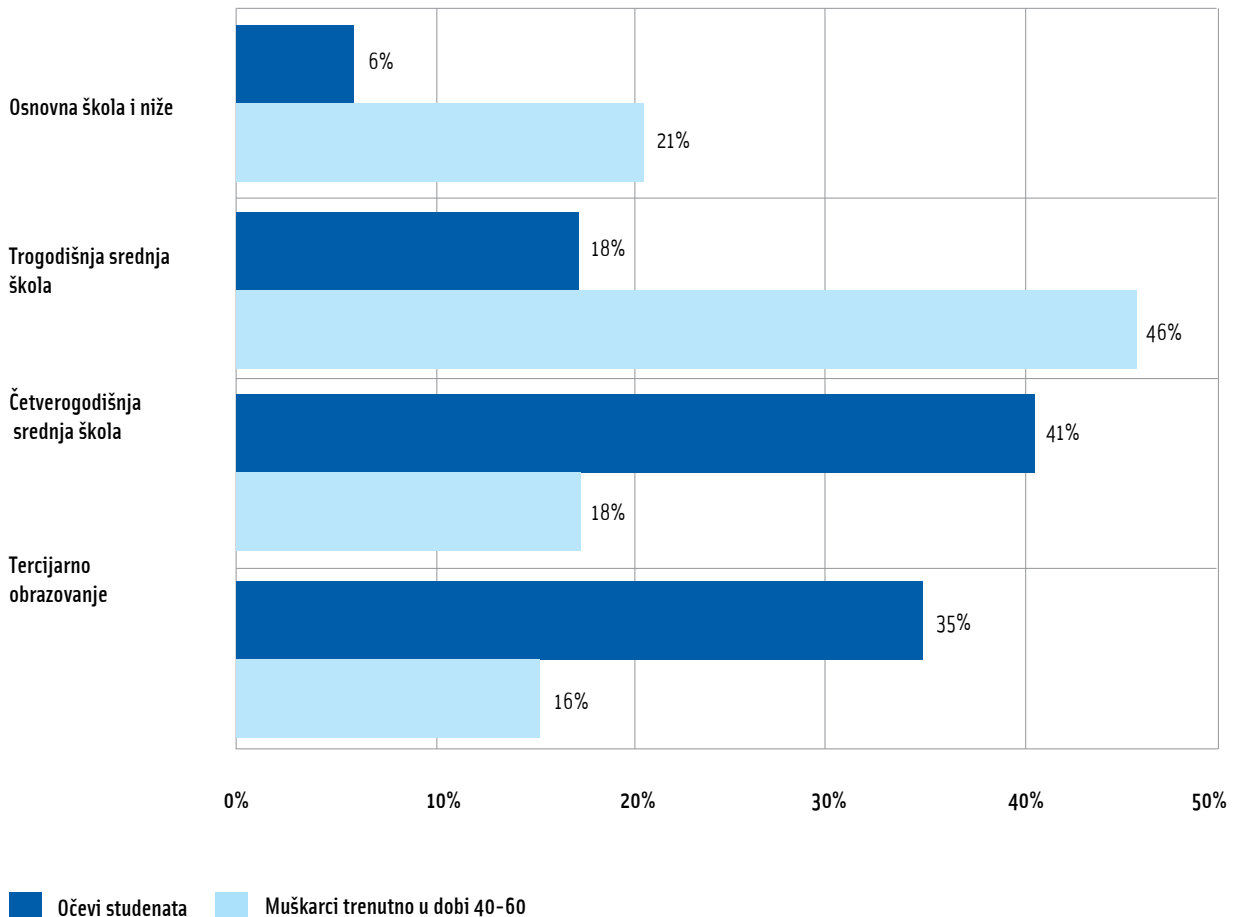
Nadzastupljena djeca bolje obrazovanih roditelja

Slika 16. Najviši stupanj obrazovanja oca/majke

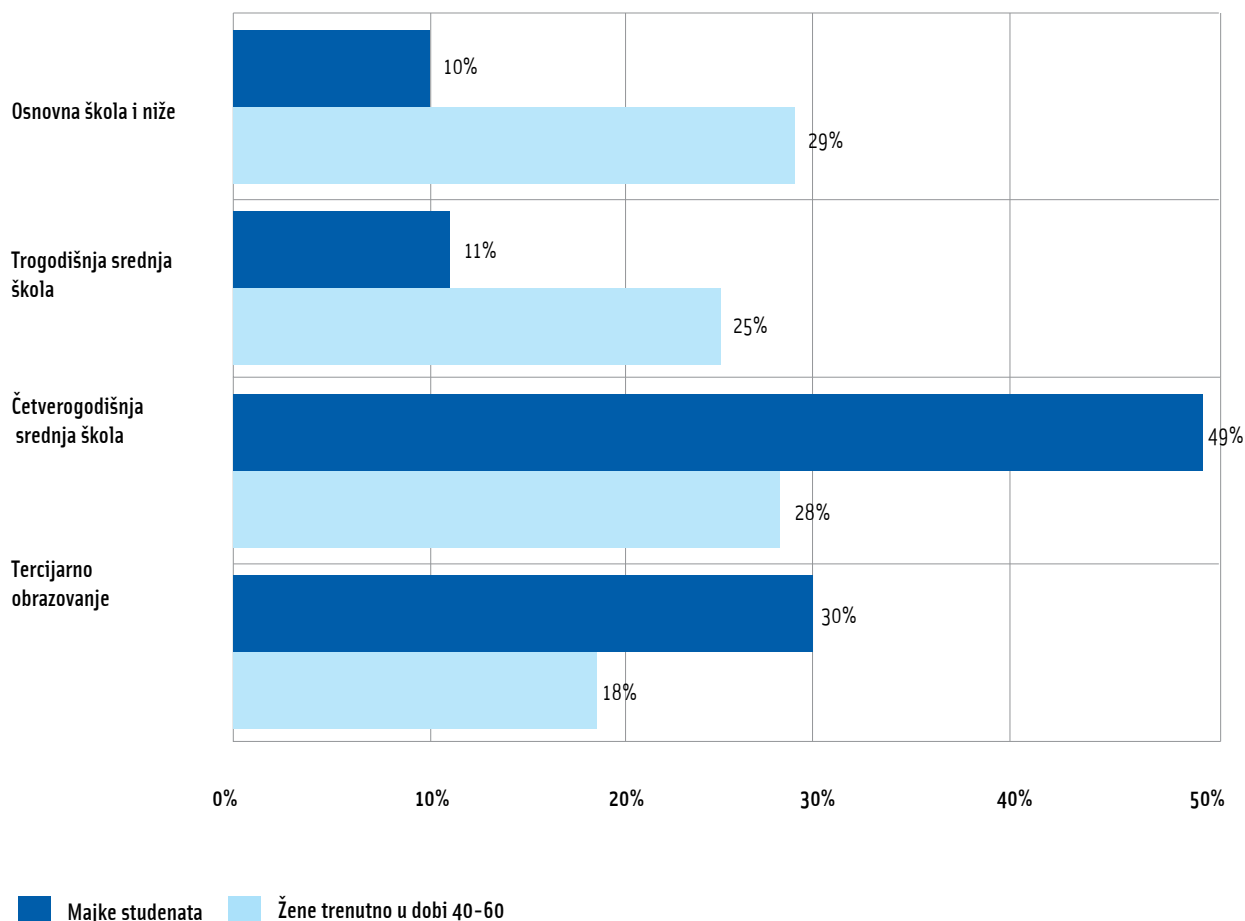
Kada se promatraju podaci s obzirom na stupanj obrazovanja roditelja studenata, na Slici 16 možemo vidjeti kako najviše roditelja ima završenu četverogodišnju srednju školu: 49% majki te 41% očeva. Tercijarno obrazovanje ima završeno 35% očeva te 30% majki. Roditelji samo s osnovnoškolskim obrazovanjem su najrjeđe zastupljeni: 10% majki te 6% očeva imaju samo završenu osnovnu školu ili pak nisu završili osnovnu školu.

Slika 17. Obrazovanje oca - usporedba podataka istraživanja EUROSTUDENT s populacijom muškarca trenutno u dobi od 40-60 godina (prema podacima Popisa stanovništva 2001.)

Usporedili smo podatke istraživanja EUROSTUDENT u Hrvatskoj o obrazovnom stupnju roditelja studenata s obrazovnim podacima o populaciji muškaraca i žena u dobi između 40 i 60 godina. Iako se radi o aproksimaciji obrazovne strukture roditelja, podaci pokazuju kako su studenti čiji očevi imaju tercijarno obrazovanje nadzastupljeni u studentskoj populaciji (35% naspram 16% u općoj populaciji), dok su studenti čiji očevi imaju osnovnoškolsko obrazovanje i trogodišnju srednju školu uvelike podzastupljeni u studentskoj populaciji.

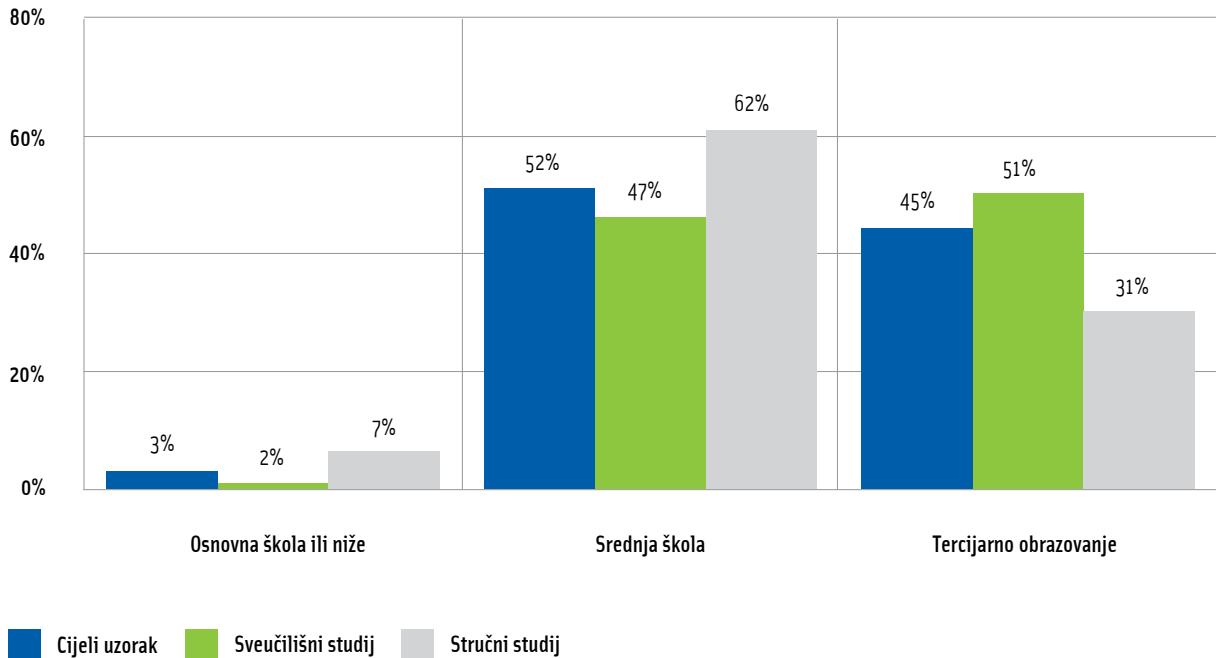
Slika 18. Obrazovanje majke - usporedba podataka istraživanja EUROSTUDENT s populacijom žena trenutno u dobi od 40-60 godina (prema podacima Popisa stanovništva 2001.)

Jednako tako, podaci pokazuju kako su studenti čije majke imaju tercijarno obrazovanje nadzastupljeni u studentskoj populaciji (30% naspram 18% u općoj populaciji), dok su studenti čije majke imaju osnovnoškolsko obrazovanje podzastupljeni (10% naspram 29% u općoj populaciji). Također su više zastupljeni studenti čije majke imaju srednju školu (60% naspram 53% u općoj populaciji).

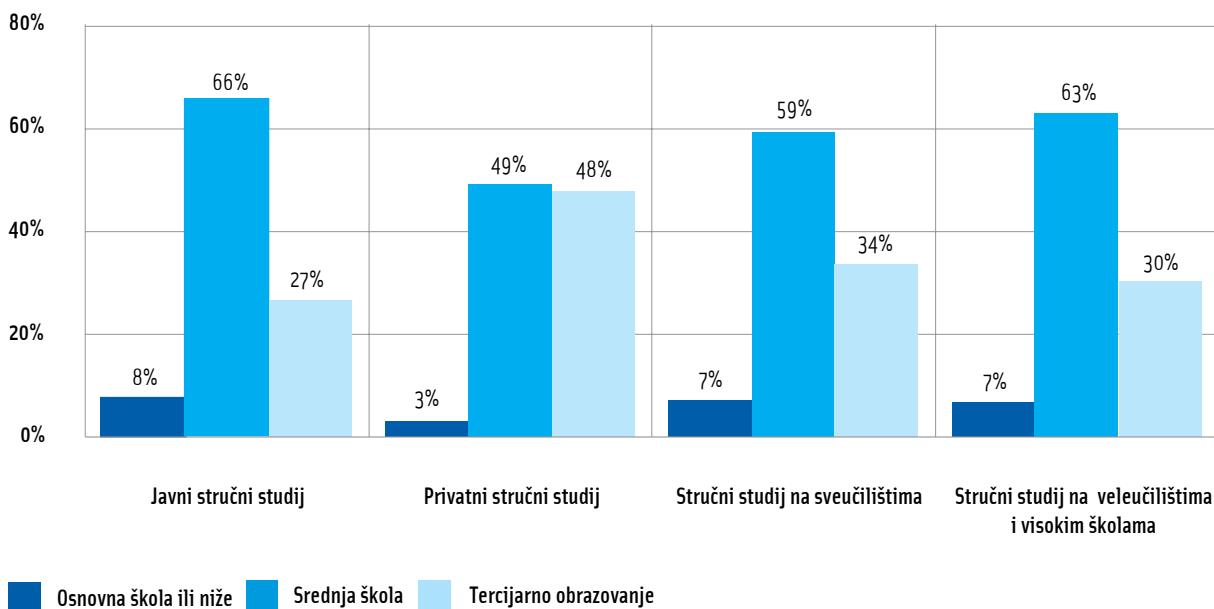
Ovi nam podaci govore da su šanse za nastavkom školovanja na visokoškolskoj razini više za studente obrazovanih roditelja nego li za studente čiji su roditelji završili samo osnovnoškolsko obrazovanje. Takav nalaz sličan je prijašnjim nalazima dobivenima na hrvatskoj studentskoj populaciji (Puzić, Doolan, Dolenc, 2006) te nalazima iz većine zemalja koje su sudjelovale u prethodnom međunarodnom istraživanju EUROSTUDENT (2005–2008: 64), uz izuzetak zemalja kao što su Finska, Nizozemska, Švicarska, Španjolska i Irska koje su nešto uspješnije u postizanju viših omjera studenata iz obitelji slabije obrazovanih roditelja u odnosu na ostale zemlje koje su sudjelovale u istraživanju.

Slika 19. Obrazovanje roditelja - zajednički prikaz stupnja obrazovanja oca i majke studenata

Na osnovi stupnja obrazovanja oca i majke studenata kreirana je nova varijabla koja predstavlja zajednički prikaz stupnja obrazovanja i oca i majke. To je napravljeno na način da je uzet u obzir najviši stupanj obrazovanja roditelja (bilo oca ili majke), pa ukoliko je barem jedan od roditelja studenta visokoobrazovan, taj student je uključen u grupu studenata roditelja s visokim obrazovanjem. U skupinu studenata čiji je obrazovni status roditelja „srednja škola“, uključeni su studenti kojima je barem jednom od roditelja najviši obrazovni status srednja škola, dok drugi roditelj ima taj isti status ili niži. Treću skupinu čine studenti čija oba roditelja imaju najniži stupanj obrazovanja (završena osnovna škola ili niže). Udio takvih studenata je izuzetno nizak, njih 3%, a nešto su zastupljeniji među studentima stručnih studija (7%). Udio studenata čiji barem jedan od roditelja ima tercijarno obrazovanje je 45% te je znatno viši među studentima sveučilišnih studija (51%) u usporedbi sa studentima stručnih studija (31%). Na osnovi tih podataka možemo zaključiti kako djeca čiji roditelji imaju visoko obrazovanje nešto češće odabiru sveučilišni studij, a nešto rjeđe stručni studij.

Slika 20. Obrazovanje roditelja studenata na stručnim studijima - zajednički prikaz stupnja obrazovanja oca i majke studenata

Razlike među studentima stručnih studija

Značajne razlike u pogledu obrazovanja roditelja studenata mogu se primijetiti i između studenata na privatnim naspram javnih stručnih studija. Naime, dok na javnim stručnim studijima 27% studenata ima barem jednog roditelja koji je završio neki oblik tercijarnog obrazovanja, na privatnim stručnim studijima znatno veći postotak studenata (48%) ima barem jednog roditelja s tercijarnim obrazovanjem.

Manje razlike u obrazovnom stupnju roditelja studenata mogu se uočiti i među studentima stručnih studija na sveučilištima u odnosu na stručne studije na veleučilištima i visokim školama: većem postotku studenata na stručnom studiju pri sveučilištima barem je jedan roditelj završio tercijarno obrazovanje (34%) u usporedbi sa studentima stručnih studija pri veleučilištima i visokim školama (30%).

Gledano prema instituciji, osobe čiji su roditelji nižeg stupnja obrazovanja češće upisuju javna veleučilišta/visoke škole nego li što upisuju sveučilišta ili privatna veleučilišta/visoke škole.

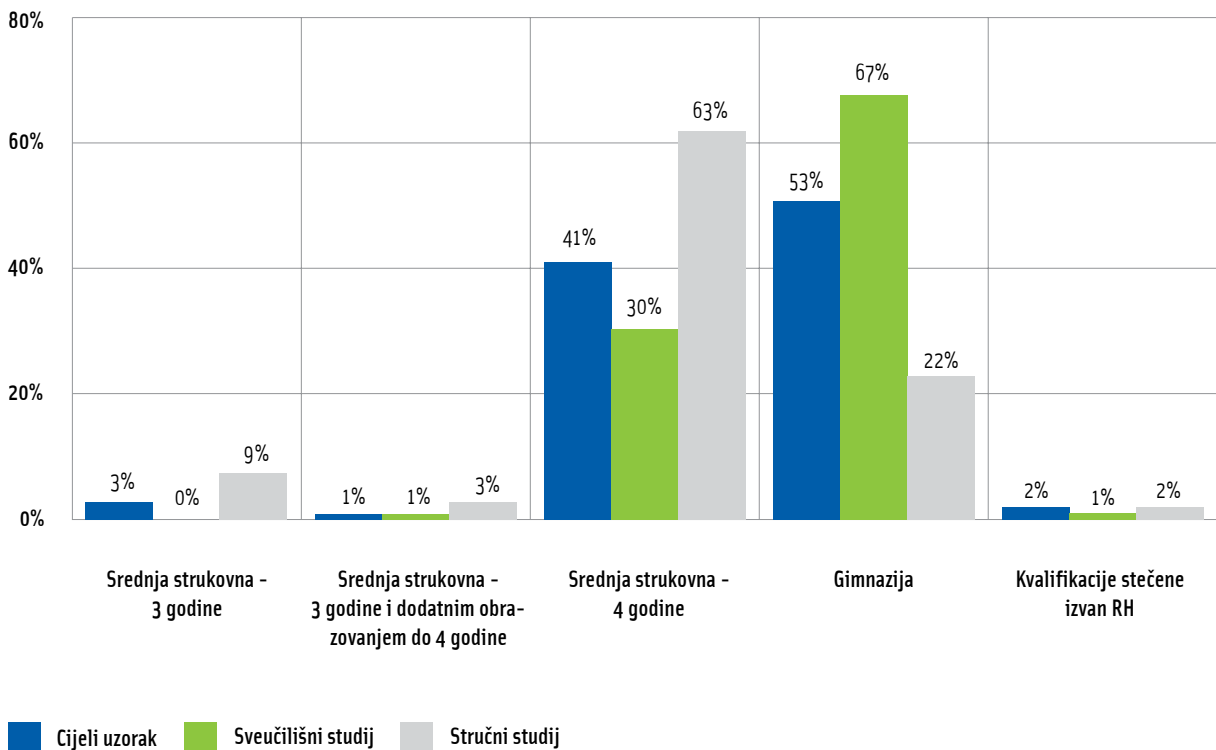
Naposljetku, studenti čiji roditelji imaju tercijarno obrazovanje su i pri sveučilišnim studijima više nego prosječno zastupljeni među studentima biomedicinskih studija i zdravstva (68%), u nešto manjoj mjeri kod prirodnih i tehničkih znanosti (52% i 53%), dok su takvi studenti nešto manje zastupljeni u humanističkim (50%), biotehničkim (48%) i društvenim (46%) područjima.

03

03. Pristup visokom obrazovanju

Većina studenata na sveučilišnim studijima bivši su gimnazijalci

Slika 21. Na osnovi koje kvalifikacije ste upisali studij?

Međunarodno izvješće EUROSTUDENT za period 2005-2008 ukazuje na postojanje veze između stratificiranog sustava srednjoškolskog obrazovanja (npr. strukovna škola, gimnazija) i zastupljenosti studenata iz slabije obrazovanih obitelji u visokom obrazovanju. Naime, uz iznimku Nizozemske, zemlje s velikim razlikama između tipova srednjih škola imaju proporcionalno manje studenata iz obitelji slabije obrazovanih roditelja (2005-2008: 66-67). Kako je hrvatski obrazovni sustav primjer stratificiranog sustava srednjoškolskog obrazovanja, a nalazi istraživanja EUROSTUDENT za Hrvatsku pokazali su podzastupljenost studenata iz obitelji slabije obrazovanih roditelja, možemo zaključiti kako se i u Hrvatskoj ta veza između sustava srednjoškolskog obrazovanja i zastupljenosti studenata prema obrazovnom profilu roditelja potvrđuje.

Prema podacima istraživanja EUROSTUDENT za Hrvatsku, više od polovice studenata je studij upisalo nakon gimnazije (53%), dok se 41% studenata upisalo na osnovi završene četverogodišnje srednje strukovne škole. Oko 4% studenata je studij upisalo nakon trogodišnje srednje strukovne škole. Ukoliko se navedeni podaci promatraju na razini vrste studija, mogu se uočiti značajne razlike u profilu studenata ovisno o tome koju vrstu srednjoškolskog obrazovanja imaju, pa je tako udio gimnazijalaca značajno viši na sveučilišnim studijima (67%) u odnosu na stručne studije (22%). S druge strane udio studenata iz strukovnih škola značajno je viši na stručnim studijima.

Razlike među studentima stručnih studija

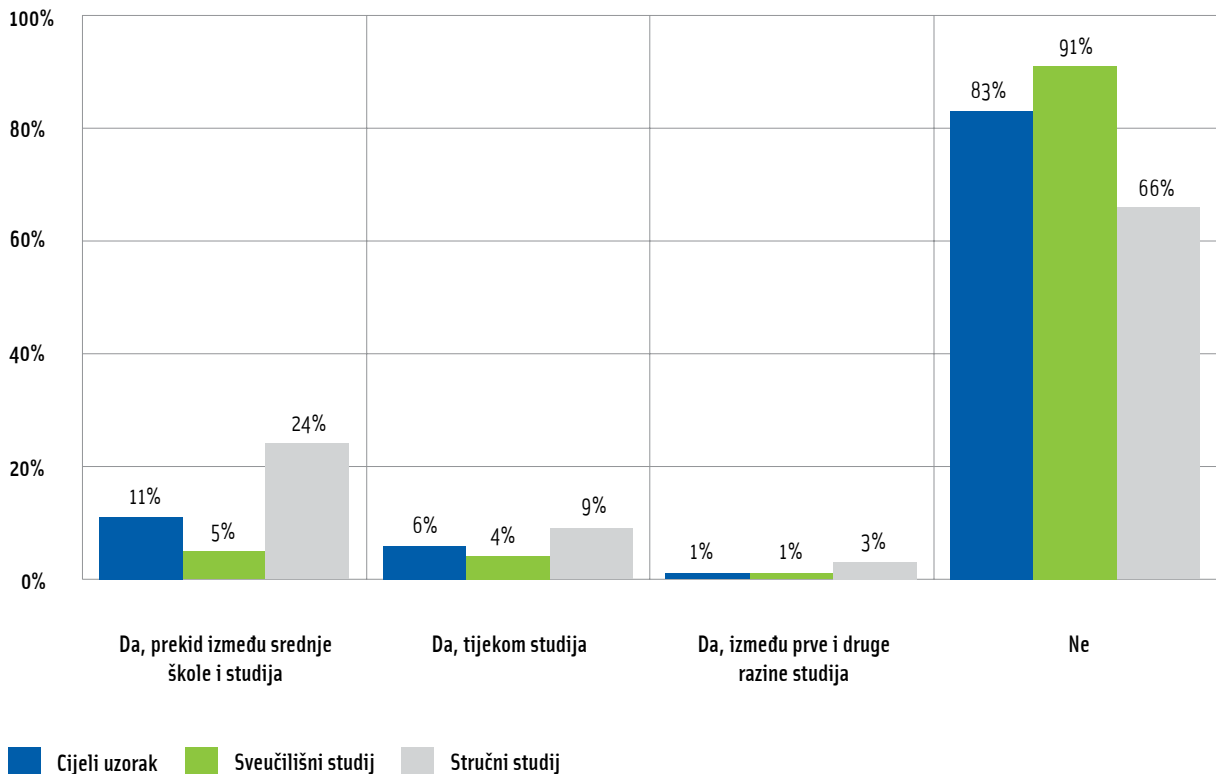
Razlike prema vrsti završene srednje škole mogu se uočiti i između studenata na privatnim i javnim stručnim studijima: dok je 34% studenata privatnih stručnih studija završilo gimnaziju, gimnazijsku svjedodžbu ima 20% studenata javnih stručnih studija. Nisu ustanovljene razlike između studenata stručnih studija na sveučilištima i studenata na javnim veleučilištima i visokim školama.

Status studenta na studiju prema završenoj srednjoj školi pokazuje da je manje izgledno da mladi koji su prethodno završili gimnazijsko obrazovanje plaćaju školarinu ili studiraju kao izvanredni studenti. Gimnazijski program završilo je 61% redovitih studenata koji ne plaćaju školarine, 51% redovitih studenata koji plaćaju školarinu te samo 25% izvanrednih studenata. Mladih koji su prethodno završili strukovno obrazovanje najmanje je među redovitim studentima koji ne plaćaju školarinu, a čine većinu među izvanrednim studentima.

Važno je uočiti da su studenti čiji roditelji imaju visoko obrazovanje češće završili gimnaziju (70%), dok su strukovnu školu pak češće završili studenti čiji roditelji imaju niži stupanj obrazovanja (80%). Ovaj nam nalaz ukazuje na vezu između obrazovnog stupnja roditelja i izbora srednje škole njihove djece.

18% studenata imalo je prekide u školovanju

Slika 22. Jeste li ikada, nakon završetka srednje škole, prekinuli svoj studij na dulje od godinu dana?

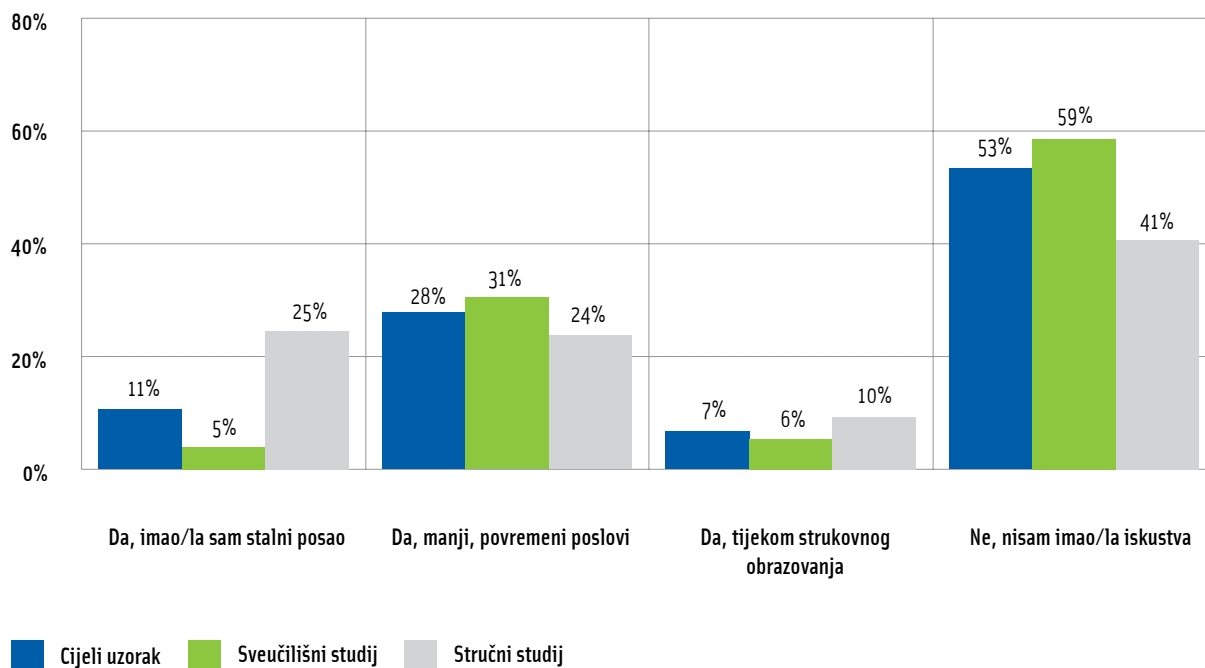
Slika 22 nam pokazuje kako velika većina studenata nije imala prekid školovanja dulji od godinu dana. Ipak, 18% studenata imalo je neki prekid u školovanju, bilo da je riječ o prekidu kontinuiranog obrazovanja između srednje škole i studija ili o prekidu za vrijeme studija.

Ako se usporede studenti sveučilišnih i stručnih studija koji su imali neki prekid studija, vidimo kako su, recimo, studenti stručnih studija (24%) češće nego studenti sveučilišnih studija (5%) imali pauzu nakon srednje škole, što je i sukladno s nešto višom prosječnom dobi tih studenata. Prema statusu studenta, studenti sa statusom izvanrednog studenata češće su imali prekid kontinuiranog obrazovanja (64%) u usporedbi s redovitim studentima, tj. imali su neki oblik pauze između završetka srednje škole i studija ili tijekom studija, a koji je trajao više od godine dana.

Zanimljivo je i bitno vidjeti i kako su studenti čiji su roditelji nižeg obrazovnog statusa češće imali prekid školovanja između srednje škole i studija (37%), nego li studenti čiji roditelji imaju srednju školu (13%) ili pak završeno tercijarno obrazovanje (7%). Razlike u prekidu školovanja mogu se prijetiti i kod studenata koji različito procjenjuju društveni položaj svoje obitelji: 21% studenata koji su procijenili društveni položaj svoje obitelji kao „nizak“ označili su da su imali neki prekid školovanja nakon srednje škole koji je trajao dulje od godinu dana, dok je isto označilo 18% studenata koji su procijenili društveni položaj obitelji kao „srednji“ i 15% studenata „visokog“ društvenog položaja obitelji.

Oko 46% studenata s radnim iskustvom prije upisa studija

Slika 23. Radno iskustvo prije pristupa visokom obrazovanju

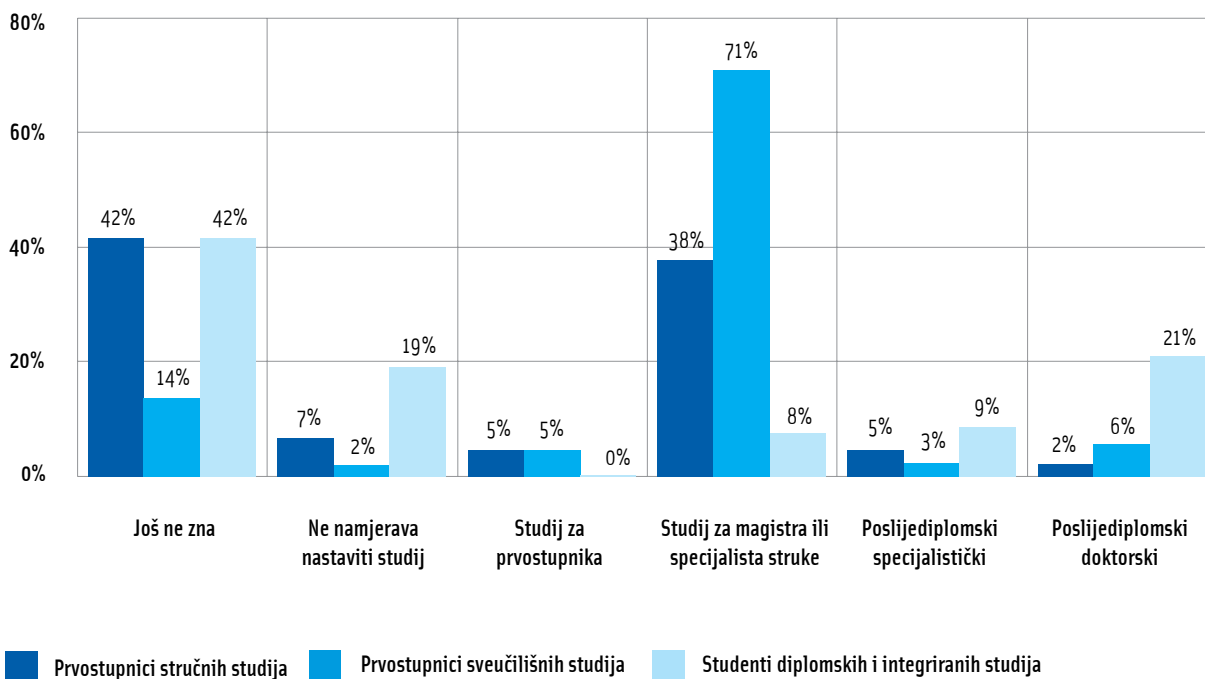
Prema podacima prethodnog međunarodnog istraživanja EUROSTUDENT (2005-2008), radno iskustvo prije pristupa visokom obrazovanju raširena je pojava među studentskom populacijom brojnih europskih zemalja. U Švedskoj je, na primjer, prije pristupa visokom obrazovanju 56% studenata sveučilišnih studija imalo iskustva vezana uz tržište rada, u Finskoj 48%, a u Španjolskoj 45%. Podaci o iskustvima studenata vezanim uz tržište rada u Hrvatskoj pokazuju da je slika u Hrvatskoj slična navedenim zemljama: 46% studenata obavljalo je neki posao prije pristupa visokome obrazovanju. No, važno je napomenuti kako su u Hrvatskoj studenti koji su imali stalni posao ponajprije studenti koji sada studiraju na stručnim studijima. Općenito, studenti sveučilišnih studija su u puno manjoj mjeri imali iskustva s tržištem rada prije samog studija i to najčešće kroz manje, povremene poslove.

Iskustva s tržištem rada prije odlaska na studij češće su imali i studenti koji su studij upisali na osnovi kvalifikacije stečene u srednjoj strukovnoj školi (58%), a u većoj mjeri su iskustva s tržištem rada prije upisa na studij imali i studenti čiji su roditelji nižeg obrazovanog statusa (64%), što su pokazali i međunarodni rezultati prethodnog međunarodnog istraživanja EUROSTUDENT (2005-2008: 46).

Tko namjerava nastaviti studij?

Slika 24. Planirate li nastaviti studij nakon studija koji trenutno pohađate?

Što se tiče daljnjih planova vezanih uz studij, ovdje je odluka primarno vezana uz vrstu studija koju studenti trenutno pohađaju. Kada su u pitanju stručni studiji, ovdje 38% studenata iskazuje namjeru nastaviti u smjeru specijalista struke, tek 7% ne želi nastaviti studij, dok 42% odluku još nije donijelo. Kod studenata diplomskog ili integriranog sveučilišnog studija slika je prilično slična: 42% studenata se još nije odlučilo, 19% ne želi nastaviti školovanje, dok čak 30% iskazuje interes za poslijediplomski specijalistički ili doktorski studij.

Studenti prvog stupnja sveučilišnog studija velikom su većinom donijeli odluku i u 71% slučajeva već sad iskazuju namjeru nastavka studija za magistra ili specijalista struke, neodlučno je još 14%, dok studij ne namjerava nastaviti tek 2% sveučilišnih prvostupnika. Dakle, kod studenata sveučilišnih studija postoji snažna tendencija nastavka školovanja na diplomskom studiju. Oko 30% osoba koje namjeravaju nastaviti studij to bi željelo učiniti u inozemstvu, posebno kada su u pitanju poslijediplomski studiji.

U okvirima istraživanja EUROSTUDENT važno je utvrditi postoje li razlike u mogućnostima pristupa višim razinama obrazovanja s obzirom na socioekonomski status ili osobne karakteristike studenata. S tom smo svrhom za svaku zastupljeniju razinu i vrstu studija pribrojili sve studente koji su iskazali želju za nastavak studija na razini višoj od trenutne te usporedili postoji li razlika prema tim karakteristikama u udjelu studenata koji imaju tu namjeru.

S obzirom na samoprocjenu društvenog položaja, među studentima prvog stupnja sveučilišnog studija ne postoji razlika u pogledu odluke o nastavku školovanja, ali ta razlika postoji među studentima sveučilišnog diplomskog ili integriranog studija, kao i među prvostupnicima stručnih studija, gdje studenti koji procjenjuju društveni položaj svoje obitelji višim češće iskazuju namjeru nastavka studija u usporedbi s onima koji obiteljski položaj ocjenjuju kao nizak ili srednji (dok 53% studenata prvostupnika na stručnim studijima koji procjenjuju svoj društveni položaj kao „visok“ planiraju nastaviti studij na višoj razini, to planira 41% prvostupnika stručnih studija koji procjenjuju obiteljski položaj kao „srednji“ i 36% onih koji ga procjenjuju kao „nizak“).

Slična je razlika vidljiva i s obzirom na obrazovanje roditelja. Kao što smo u ranijim poglavljima vidjeli, šanse za nastavak školovanja na visokoškolskoj razini niže su za studente čiji su roditelji slabije obrazovani i čiji roditelji obavljaju tzv. jednostavna zanimanja. Podaci prikazani u ovom dijelu potvrđuju taj nalaz za segmente tercijarnog obrazovanja: studenti prvostupnici na stručnim studijima te studenti na diplomskom ili integriranom sveučilišnom studiju čiji su roditelji završili tercijarno obrazovanje češće planiraju nastaviti školovanje na višoj razini od onih studenata tih studija čiji roditelji imaju završeno samo osnovnoškolsko obrazovanje (npr. na stručnim studijima školovanje planira nastaviti 43% prvostupnika čiji su roditelji završili samo osnovnoškolsko obrazovanje, dok to planira učiniti 57% studenata čiji su roditelji završili tercijarno obrazovanje).

Studenti koji ne rade i oni koji su povremeno zaposleni tijekom semestra ne iskazuju različitu sklonost nastavljanju studija, ali je ona donekle različita kod studenata koji imaju stalni posao tijekom studija. Na preddiplomskom sveučilišnom studiju, status radnika-studenta povezan je s nižom sklonošću nastavljanja studija na diplomskoj razini, dok je kod prvostupnika stručnih studija i studenta sveučilišnih diplomskih ili integriranih studija stalna zaposlenost povezana s nešto višim studijskim aspiracijama.

Zdravstvene teškoće povezane su kod studenata stručnih studija sa značajno rjeđim iskazivanjem želje za nastavkom studija nego li kod studenata bez zdravstvenih teškoća. Ova je razlika vidljiva i pri prvom stupnju sveučilišnih studija, ali u manjoj mjeri, a više nije vidljiva kod studenata diplomskog studija.

Kada su u pitanju rodne razlike, studentice su na svim razinama i vidovima studija malo odmjerene prema mogućnosti nastavljanja studiranja od studenata, a studenti roditelji su izuzetno manje skloni nastavku studija, posebno sveučilišnih. Ovaj se nalaz možda može objasniti teškoćama koje studenti roditelji mogu imati u pogledu usklađivanja obiteljskih i studijskih obveza.

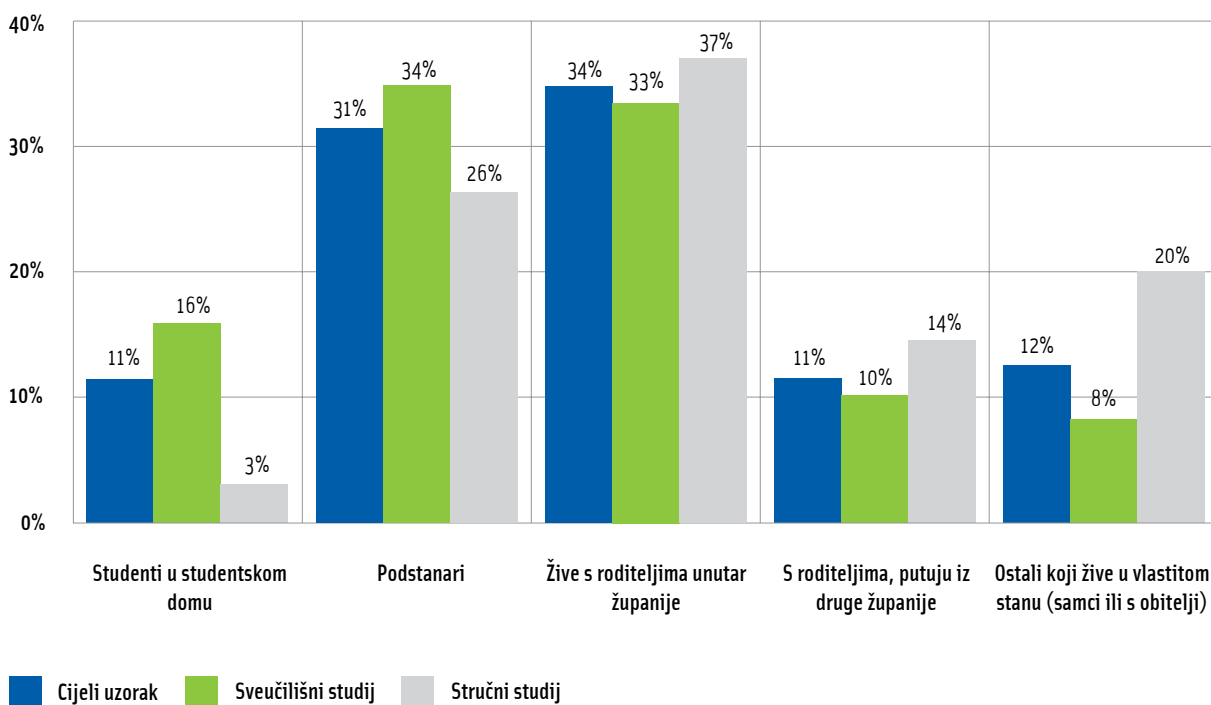
Imaju li raspoloživi prihodi i adekvatnost dostupnih financijskih sredstava značaj po namjeru nastavljanja studija? Razlika u prosječnim mjesečnim prihodima između studenata koji ne namjeravaju i namjeravaju nastaviti studij na sveučilišnim studijima vidljiva je kod stručnih prvostupnika i studenata sveučilišnog diplomskog ili integriranog studija. Naime, njihovi mjesečni prihodi viši su nego kod ostalih studenata koji ne namjeravaju nastaviti studij. Uz to, studenti koji namjeravaju nastaviti studij u nešto se manjoj mjeri osjećaju financijski opterećeni, odnosno u nešto većoj mjeri nego ostali studenti navode kako su im sredstva kojima raspolažu za studij dostatna.

04

Smještaj

Najveći broj studenata živi kod kuće s roditeljima

Slika 25. Profil studenata s obzirom na vrstu smještaja

Prema prethodnom međunarodnom izvješću EUROSTUDENT (2005-2008: 70), primjeren smještaj jedan je od bitnih preduvjeta uspješnog studiranja, a nedavno je i u Hrvatskoj utvrđeno kako je smještaj tijekom studija jedna od snažnijih odrednica studijskog uspjeha: istraživanje je pokazalo kako su studenti koji tijekom studija nisu živjeli u rodnoj kući u većem postotku uspješno završili svoj studij, nego oni koji su dnevno putovali ili živjeli u gradu gdje su i studirali (Matković, Tomić, Vehovec, 2010.).

Najzastupljeniji oblik stanovanja studenata u hrvatskom uzorku studenata je smještaj s roditeljima (45%), od toga 34% u istoj županiji u kojoj studiraju, a 11% s roditeljima u drugoj županiji od one gdje studiraju (tj. putuju na studij u drugu županiju). Ovaj je podatak zanimljivo usporediti s podacima istraživanja EUROSTUDENT (2005-2008: 73), prema kojima u najvećem broju zemalja u Europi studenti žive u vlastitom smještaju. Hrvatska je u kontekstu smještaja za vrijeme studija među zemljama sa značajnim brojem studenata koji žive u roditeljskom domu (iako sličnija Francuskoj, Irskoj i Sloveniji gdje 40-49% studenata živi s roditeljima, nego li na primjer Italiji gdje taj postotak iznosi 73% ili Španjolskoj gdje iznosi 64%), dok se značajno razlikuje od, na primjer, Finske gdje samo 4% studenata živi s obitelji, Norveške gdje 7% živi s roditeljima, te Švedske gdje 10% studenata živi u roditeljskom domu.

Nešto manje od trećine hrvatskih studenata su podstanari, tj. žive u iznajmljenom prostoru, i to su u većoj mjeri studenti sveučilišnih studija nego li studenti stručnih studija. U vlastitom stanu pak živi 12% studenata. To su češće studenti stariji od 30 godina (njih 67%), studenti koji imaju djecu (77%), te koji su radili tijekom semestra (30%). Gledano iz druge perspektive, 43% studenata koji žive u vlastitom stanu rade tijekom semestra, a 38% njih ima više od 30 godina. I studenti stručnih studija češće žive u vlastitom stanu što je sukladno podatku kako je na tim studijima udio „starijih“, zaposlenih studenata s djecom viši.

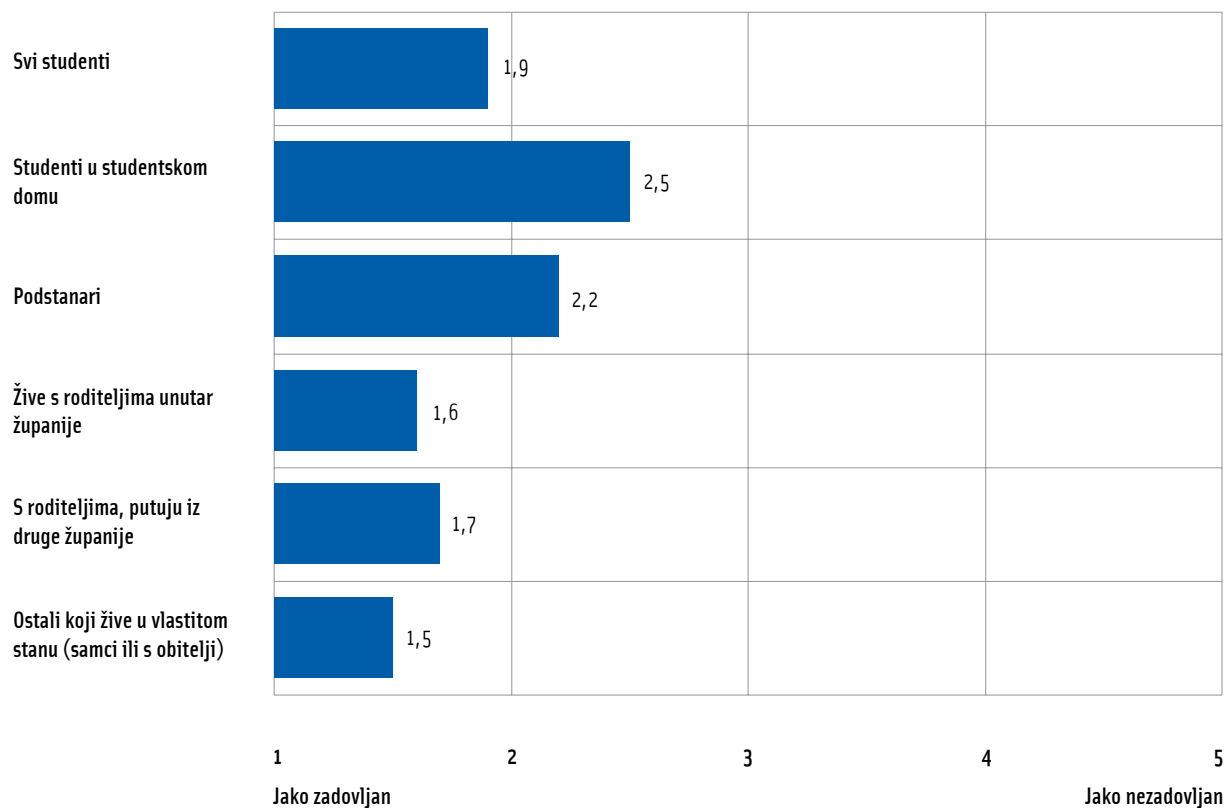
Među ispitanim studentima u Hrvatskoj, njih 11% smješteno je u studentskim domovima. Ovo je relativno nizak postotak ako ove podatke usporedimo s, recimo, onima u Estoniji, Bugarskoj, Nizozemskoj i Češkoj gdje je petina studenata smještena u studentskim domovima (EUROSTUDENT 2005-2008: 74). U hrvatskom uzorku, u studentskim su domovima znatno češće smješteni studenti koji studiraju na sveučilišnim studijima (njih 16%), dok je udio studenata stručnih studija zanemariv (njih 3%).

Razlike među studentima stručnih studija

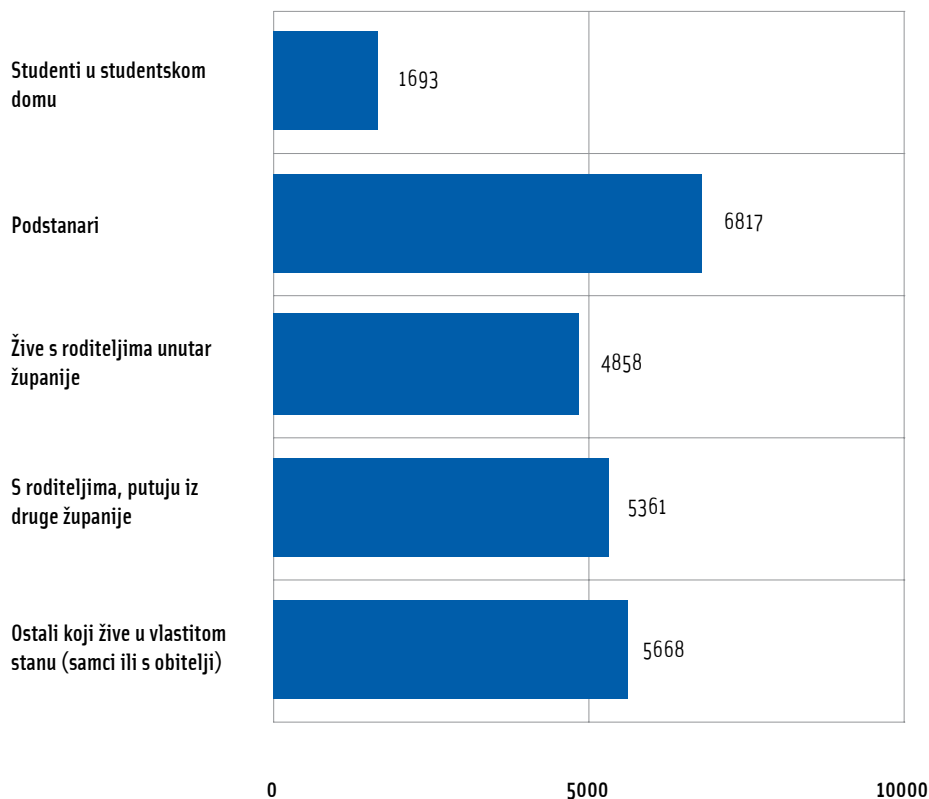
Iako je udio studenata stručnih studija u studentskim domovima znatno niži od studenata sveučilišnih studija, kod studenata stručnih studija pri sveučilištima još je vidljiva određena razina pristupa smještaju u studentskom domu (8% ih je izjavilo da ima takav smještaj), dok je ovaj udjel značajno niži kod studenata stručnih studija na veleučilištima i visokim školama, gdje takav smještaj ostvaruje tek 2% sudionika istraživanja.

U studentskim domovima su očekivano češće mladi studenti (13%), a s obzirom na područje studija možemo uočiti kako i među studentima sveučilišnih studija studentski dom kao smještaj nešto češće koriste studenti prirodnih znanosti (26%), biotehničkih i biomedicinskih znanosti (21% i 22%), a nešto rjeđe koriste studenti humanističkih (18%), tehničkih (16%) i društvenih znanosti (14%).

Slika 26. Zadovoljstvo smještajem s obzirom na vrstu smještaja - prosječna ocjena na skali od 1 do 5, gdje jedan znači „jako zadovoljan“, a 5 „jako nezadovoljan“

Što se tiče razine zadovoljstva smještajem, studenti su u velikoj većini zadovoljni: više od polovice studenata je jako zadovoljno svojim smještajem (52%), dok je svega 4% studenata navelo kako je izuzetno nezadovoljno. Ovi podaci za hrvatski uzorak studenata slični su podacima prethodnog međunarodnog istraživanja EUROSTUDENT (2005–2008: 78) koje je pokazalo da je u jedanaest zemalja tri četvrtine studenata iznimno ili uglavnom zadovoljno svojim smještajem. No, iako je većina studenata u hrvatskom uzorku zadovoljna svojim smještajem, zanimljivo je uočiti kako su studenti koji žive u vlastitom domu najzadovoljniji svojim smještajem tijekom studija, dok je zadovoljstvo najniže među studentima koji su smješteni u studentskim domovima.

Slika 27. Semestralni troškovi smještaja s obzirom na vrstu smještaja (u kunama)⁷

Prema iskazima studenata, najniži semestralni troškovi smještaja su među studentima koji koriste smještaj u domu, gdje troškovi u prosjeku iznose tek 1.693 kune. S druge strane, najviši troškovi smještaja su među studentima koji su podstanari, oni u prosjeku iznose 6.817 kuna.

⁷ Ova slika prikazuje semestralnu cijenu smještaja, bez obzira na to tko pokriva taj trošak. Drugim riječima, u slučaju studenata koji žive s roditeljima, radi se o procjeni troška koji vjerojatno plaćaju roditelji, a ne nužno studenti.

05

Životni troškovi i potrošnja studenata

Istraživanje EUROSTUDENT dalo nam je mogućnost uvida u troškove studentskog života i studentske potrošnje u Hrvatskoj. Ovi podaci, prema našim spoznajama, do sada u Hrvatskoj nikada nisu bili sustavno ispitani na studentskoj populaciji i svakako doprinose razumijevanju potreba studenata.

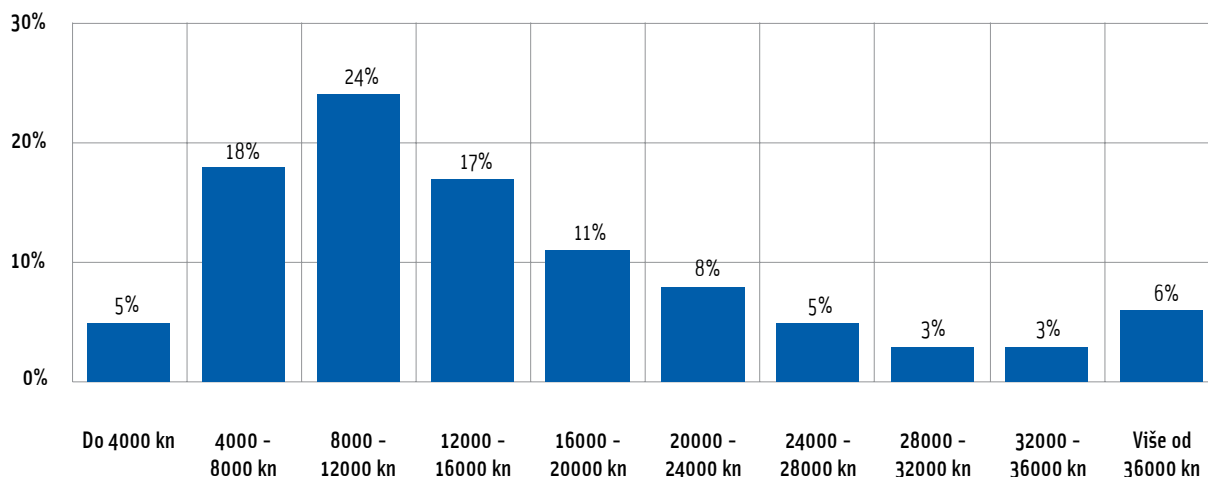
No, kao i kod velike većine istraživanja u kojima treba navesti troškove i/ili prihode, svakako je potrebno imati na umu kako dio ispitanika ne želi dati tu informaciju o sebi, a također je važno napomenuti kako dio studenata koji su ovisni o drugima (roditeljima) nemaju preciznu sliku o tome koliko u stvari troše svaki mjesec. Sasvim je sigurno kako svaki student ima troškove prehrane i smještaja, ali ni te troškove nisu naveli svi sudionici istraživanja. Potonje procjene učinili smo pouzdanijima tako što su u ovom segmentu analize sudjelovali samo oni ispitanici koji prolaze kriterije zadane istraživanjem EUROSTUDENT. To znači da su uključeni ispitanici koji barem jedan aspekt troškova snose sami (ukupno 3.693 ispitanika).

S obzirom na navedena ograničenja prikazani troškovi trebaju prvenstveno poslužiti kao referentni okvir procjene razmjera i strukture troškova, a ne precizan i detaljan iskaz troškova i prihoda studenata.⁸

⁸ Za točno tumačenje podataka vezanih uz troškove i prihode studenata, pozivamo čitatelje da konzultiraju poglavlje „Važne napomene za interpretaciju rezultata istraživanja“ koje se nalazi u Dodatku A. ovog izvješća.

Velik raspon troškova

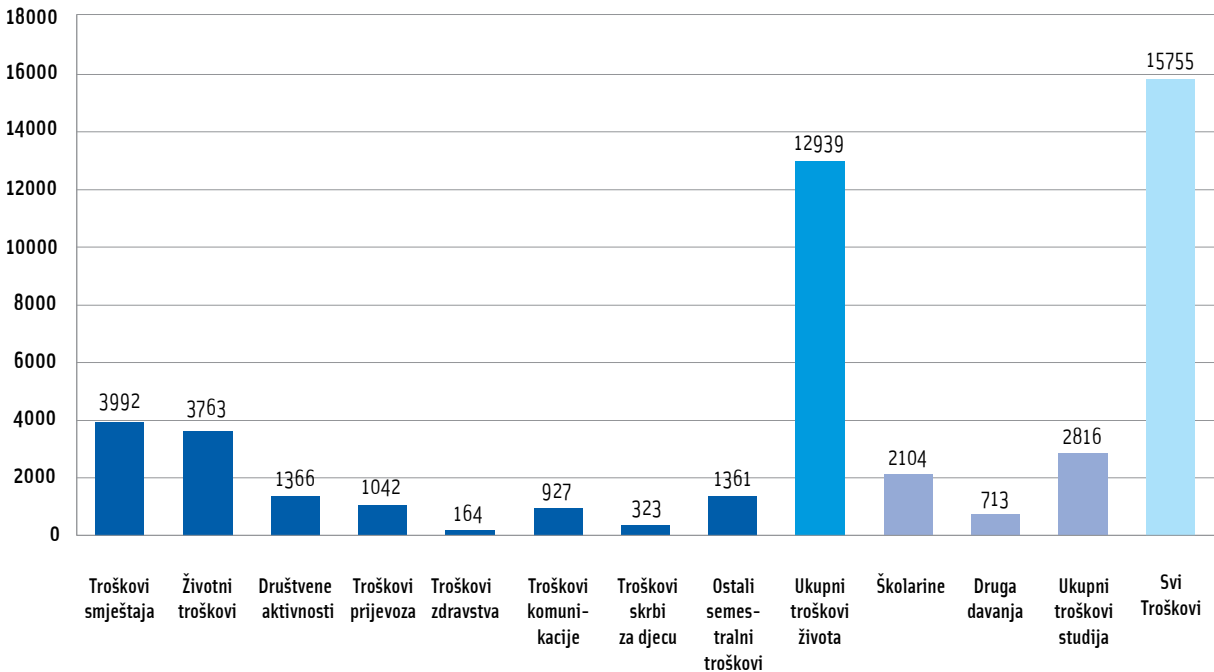
Slika 28. Raspon semestralnih troškova studenata

Koliko košta studiranje? Prosječan ukupni iznos semestralnih troškova za studenta u Hrvatskoj iznosi 15.755 kuna (što uključuje i troškove života i samog studija). No nisu izdaci svih studenata bliski prosjeku - mnogi imaju značajno veće, a još mnogobrojniji značajno niže troškove. Kako bismo dobili uvid u distribuciju troškova u populaciji studenata, na osnovi ukupnih semestralnih izdataka studente smo grupirali u 10 rashodovnih kategorija, svaku u rasponu od 4000 kuna. Kada promatramo tu distribuciju troškova možemo uočiti kako relativno najviše studenata (24%) ima troškove između 8.000 i 12.000 kuna po semestru (oko 1.600-2.400 mjesečno), dok tri petine (59%) ima semestralne životne troškove između 4.000 i 16.000 kuna. Tek 5% studenata semestralno potroši manje od 4.000 kuna (mjesečno manje od 800), dok s druge strane četvrtina (25%) studenata tijekom semestra troši više od 20.000 kuna (više od 4.000 kuna mjesečno), a desetina (9%) troškove koji prerastu i 36.000 kuna (više od 7.200 kuna mjesečno). Ovo ukazuje na izuzetne razlike u troškovima studija.

Koliko studenti u prosjeku troše na pojedine stavke?

Slika 29. Struktura prosječnih ukupnih troškova studenata po semestru (u kunama)

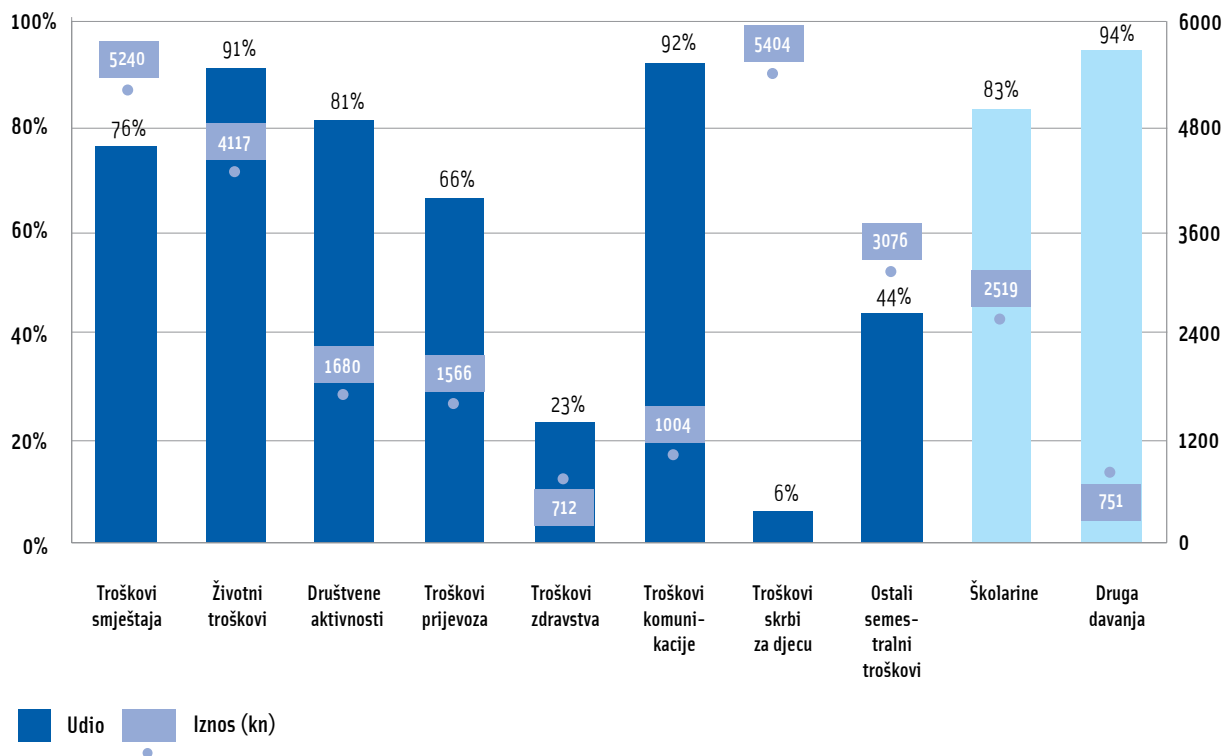
U prosjeku studenti tijekom semestra potroše 15.755 kuna. Ali u te su semestralne troškove uračunati životni troškovi studija s jedne te davanja vezana uz studij kao što su školarine s druge strane. Pogleda li se struktura ukupnih troškova detaljnije, vidljivo je da u prosjeku troškovi školarina, upisnina i drugih davanja vezanih uz studij iznose 2.816 kuna⁹, dok troškovi života iznose u prosjeku gotovo pet puta više - 12.939 kuna.

Još detaljnije, gotovo polovica ukupnih studentskih izdataka usmjerena je na smještaj (u prosjeku 3.992 kune) i životne troškove (hrana, odjeća, potrepštine - 3.763 kune), iako su mjere i sredstva potpore studentskog standarda u vidu subvencioniranog smještaja i prehrane usmjerene na njihovo ublažavanje. Slijede školarine, a na društvene aktivnosti, prijevoz i komunikacije u prosjeku student potroši oko tisuću kuna po semestru. U prosjeku su troškovi na zdravlje i djecu vrlo niski, ali za pretpostaviti je da je to zato što većina studenata ove troškove nema.

S obzirom na to da svi studenti ne participiraju u svim troškovima, prosječni iznosi mogu pružiti iskrivljenu sliku na razini pojedinaca koji te troškove doista imaju. Stoga naredni grafikon prikazuje koliki je udjel studenata iskazao kako ima određene troškove (u stupcima) - i koliko oni u prosjeku iznose za studente koji imaju te troškove (u brojevima uz stupce).

⁹ Za točno tumačenje podataka vezanih uz školarine i ostale studijske troškove, pozivamo čitatelje da konzultiraju poglavlje „Važne napomene za interpretaciju rezultata istraživanja“ koje se nalazi u Dodatku A. ovog izvješća.

Slika 30. Udio studenata koji su naveli pojedine semestralne troškove i prosječni iznosi kod studenata koji su imali te troškove (u kunama)

Životni troškovi, troškovi telekomunikacija i druga davanja vezana uz studij gotovo su univerzalni izdaci koje je navelo više od 90% ispitanika koji barem dijelom osobno sudjeluju u plaćanju troškova studija. Stoga su i iznosi koje oni plaćaju slični prosjeku prethodno prikazanom za sve studente. Troškove smještaja snosi njih tri četvrtine, a određeni oblik školarine ili upisnina svojem je visokom učilištu plaćalo nešto više od četiri petine ispitanika. One koji plaćaju smještaj to u prosjeku semestralno košta 5.240 kuna, a oni koji su uplaćivali školarinu ili upisnine u prosjeku na to plaćaju 2.519 kuna po semestru. Međutim, gledaju li se samo studenti koji studiraju uz plaćanje (redovito ili izvanredno), prosjek uplata se podiže na 4.357-4.474 kuna semestralno. Za četiri petine studenata koji su iskazali troškove za društvene aktivnosti, oni su u prosjeku iznosili 1.680 kuna po semestru (336 kuna mjesečno).

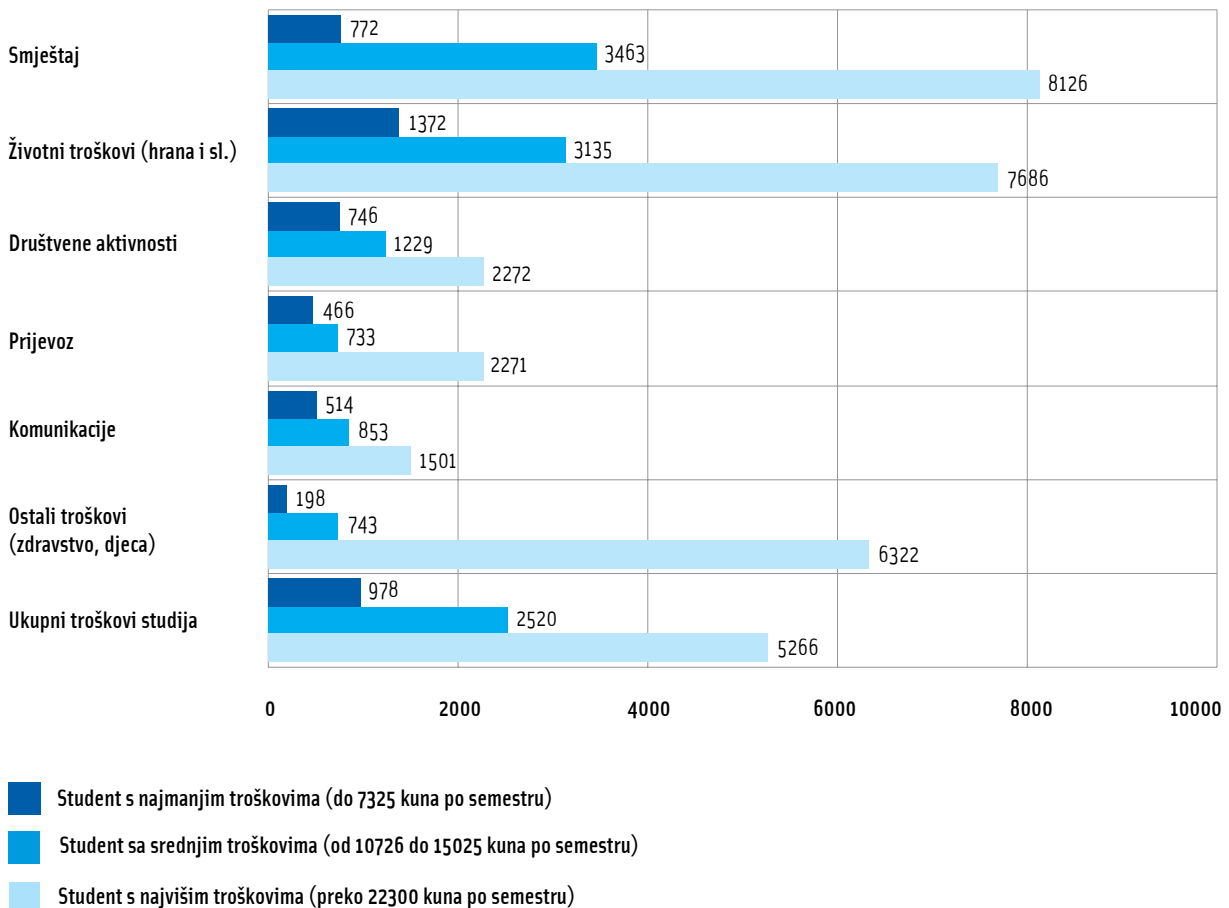
Na prijevoz nikakve troškove nije iskazala čak trećina studenata (ponajviše u Zagrebu), ali druge studente on u prosjeku košta 1.566 kuna po semestru. Pod ostalim troškovima zajedno su grupirani raznoliki troškovi (kao primjer navedeni su oni cigareta, kućnih ljubimaca, uplata kredita i osiguranja). Takve troškove ima nešto manje od polovice studenata, ali kod njih predstavljaju značajnu stavku, u prosjeku 3.076 kuna semestralno. Tek je četvrtina studenata navela zdravstvene troškove, ali ni oni na njih nisu u prosjeku platili značajniji iznos - tek 712 kuna. Za razliku od toga, manjini studenata koji imaju djecu ove stavke traže značajne izdatke, u prosjeku 5.404 kune semestralno.

Na što troše studenti s visokim izdacima, a na što oni s manjim?

Vrijedno je ustanoviti u kojim se dimenzijama ponajviše razlikuju troškovi onih koji imaju velike izdatke od onih čiji su troškovi manji. Kako bi dobili bolji uvid u razmjere i strukturu troškova studija za studente s različitim izdacima studiranja podijelili smo sve studente na pet jednakih skupina (kvintila) prema razmjeru njihovih semestralnih troškova. Od tih pet skupina usporedili smo tri. Prvu skupinu studenata čine oni s najnižim semestralnim studijskim izdacima, dakle oni koji imaju ukupne semestralne troškove do 7.325 kuna. Potom smo izdvojili one studente sa srednjim troškovima studiranja, između 10.726 i 15.025 kuna. Konačno, razmotrili smo zastupljenost i strukturu troškova za studente s najvišim troškovima studiranja – iznad 22.300 kuna po semestru.

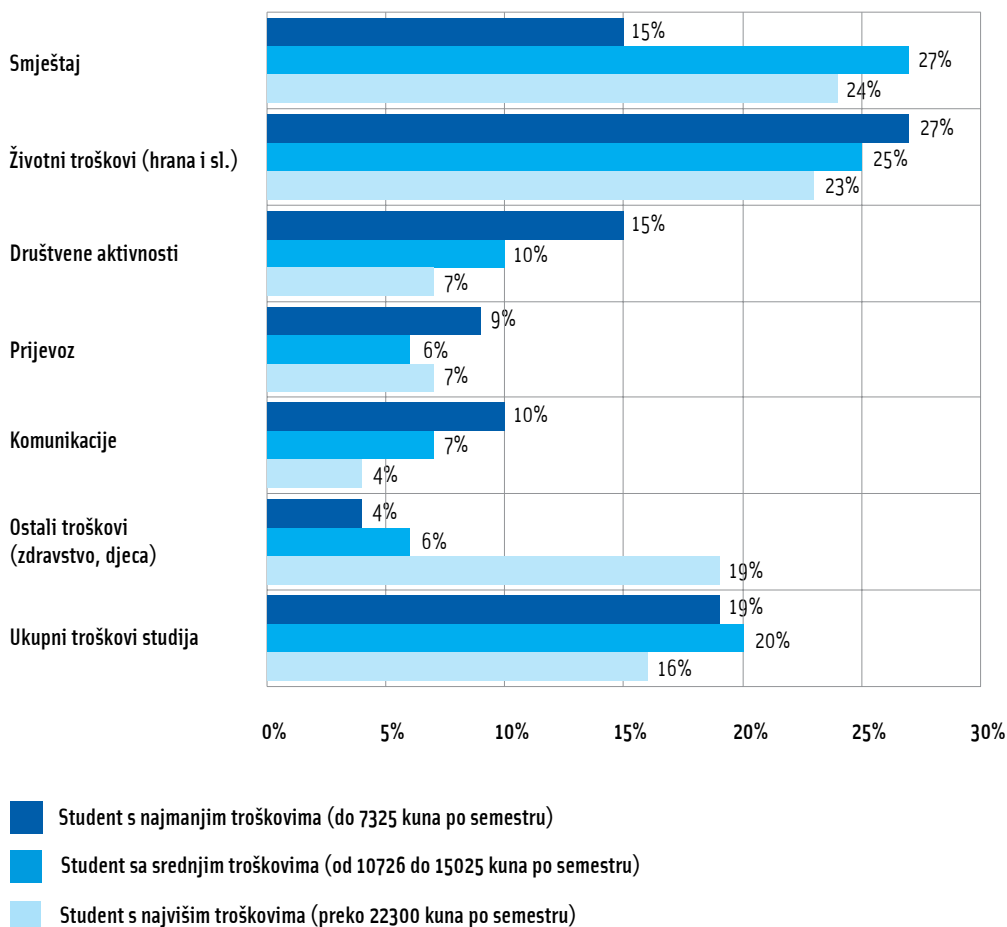
Slika 29 uspoređuje prosječni trošak po pojedinim namjenama ove tri skupine. Iako su razlike vidljive u svim dimenzijama troškova, one su najizraženije u onim najznačajnijim: smještaju, izravnim troškovima studija (školarine i ostalo), životnim troškovima (hrana, odjeća, potrepštine) i ostalim troškovima.

Slika 31. Prosječni semestralni izdaci po namjeni za studente s različitim razinama troškova studiranja (u kunama)

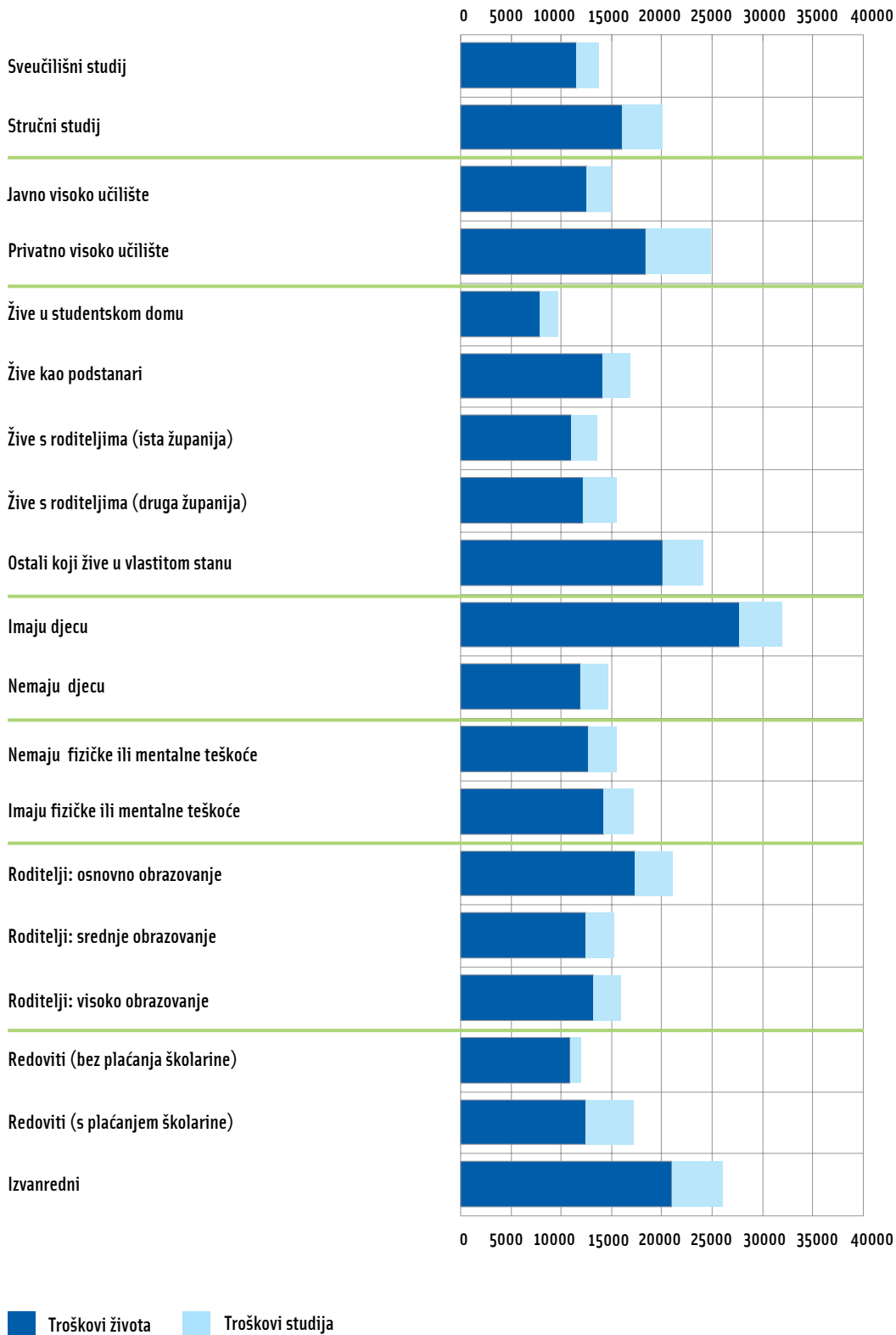
Oni studenti s najnižim troškovima (ispod 7.325 kuna po semestru) u pravilu ne plaćaju školarinu, imaju nikakve ili vrlo niske troškove smještaja, nemaju troškove vezane uz zdravlje, djecu ili slično, te su im izravni životni troškovi relativno niski. No, u prosjeku su njihovi izdaci na društvene aktivnosti, prijevoz ili komunikacije razmjerno slični onima studenata koji imaju srednju razinu troškova. Kod studenata s najvišom razinom troškova (iznad 22.300 kuna po semestru), ovi troškovi najčešće proizlaze iz smještaja, troškova života i obitelji te školarina.

Slika 32. Struktura semestralnih izdataka po namjeni za studente s različitim razinama troškova studiranja (u kunama)

Isto tako, i relativna struktura troškova se razlikuje između ove tri skupine. Kod studenata s najnižim troškovima životni troškovi, društvene aktivnosti i komunikacije čine veći udjel troškova nego kod ostalih, ali su relativni izdaci na smještaj relativno niži. Između ispitanika sa srednjim troškovima i onih s najvišim troškovima razlike u strukturi troškova su nešto manje, ponajprije što potonji u pravilu imaju značajne „ostale troškove“. Za sve tri skupine izravni studijski troškovi poput školarine čine sličan udjel u ukupnim troškovima.

Slika 33. Prosječni semestralni troškovi za pojedine skupine - troškovi studija i studentskog života (u kunama)

05.

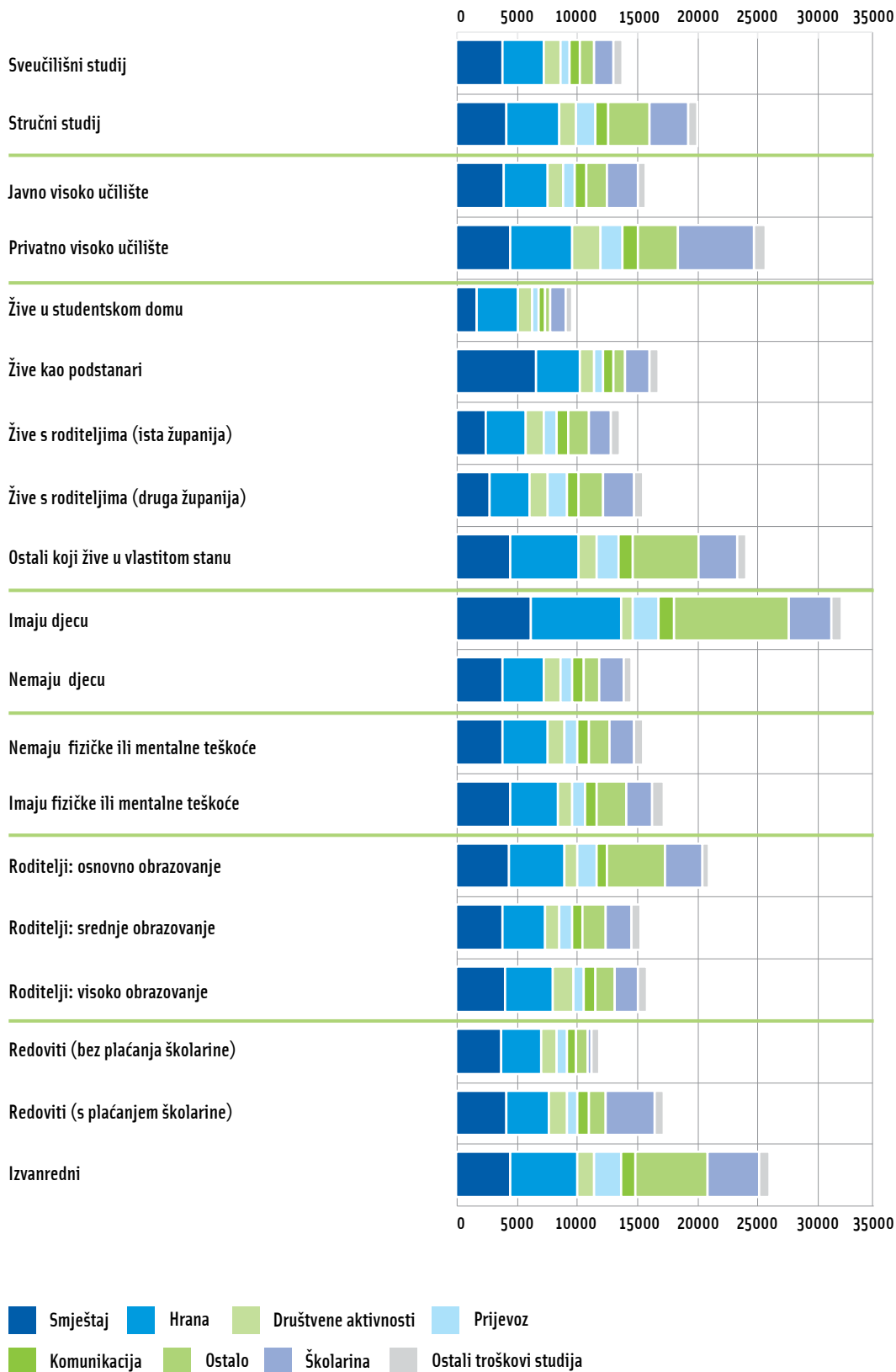
Tko ima kolike troškove i za koje stavke?

Jedan od ciljeva istraživanja EUROSTUDENT je utvrditi skupine koje su više opterećene troškovima koje imaju tijekom studija te identificirati o kojim je troškovima riječ. U narednim grafikonima i tablicama učinjen je takav prikaz. Prvo je za svaku od skupina prikazan prosječni iznos za studijske i druge troškove. Potom je struktura troškova za svaku skupinu prikazana prema detaljnijoj razdiobi te je prikazan relativni udjel svakog tipa izdataka od ukupnih troškova u toj skupini. Razlike u prosječnim troškovima mogu proizlaziti ili iz toga što pojedine skupine rjeđe imaju pojedine troškove (npr. vezane uz djecu) što utječe na prosjek ili stoga što su ti troškovi onima koji ih imaju različiti, ovisno o skupini kojoj pripadaju. Stoga su u posljednje dvije tablice prikazani relativna učestalost nekog troška za svaku pojedinu skupinu te prosječni troškovi za studente iz svake skupine koji su te troškove imali.

Prema prikupljenim podacima, skupine s najvišim troškovima su studenti roditelji (32.000 kuna po semestru), a u prosjeku oko 25.000 kuna po semestru iznose i troškovi izvanrednih studenata, studenata privatnih visokih učilišta te studenata koji žive u vlastitom stanu. Studenti pripadnici ove četiri skupine u značajnoj se mjeri i preklapaju. S druge strane, prosječni semestralni izdaci studenata koji žive u studentskim domovima iznose oko 10.000 kuna, a ukupne troškove značajno niže od prosjeka imaju i redoviti studenti koji ne plaćaju školarinu, ponajviše upravo stoga što su im izravni studijski troškovi izuzetno niski. U svim skupinama troškovi života daleko nadilaze izravne troškove studija.

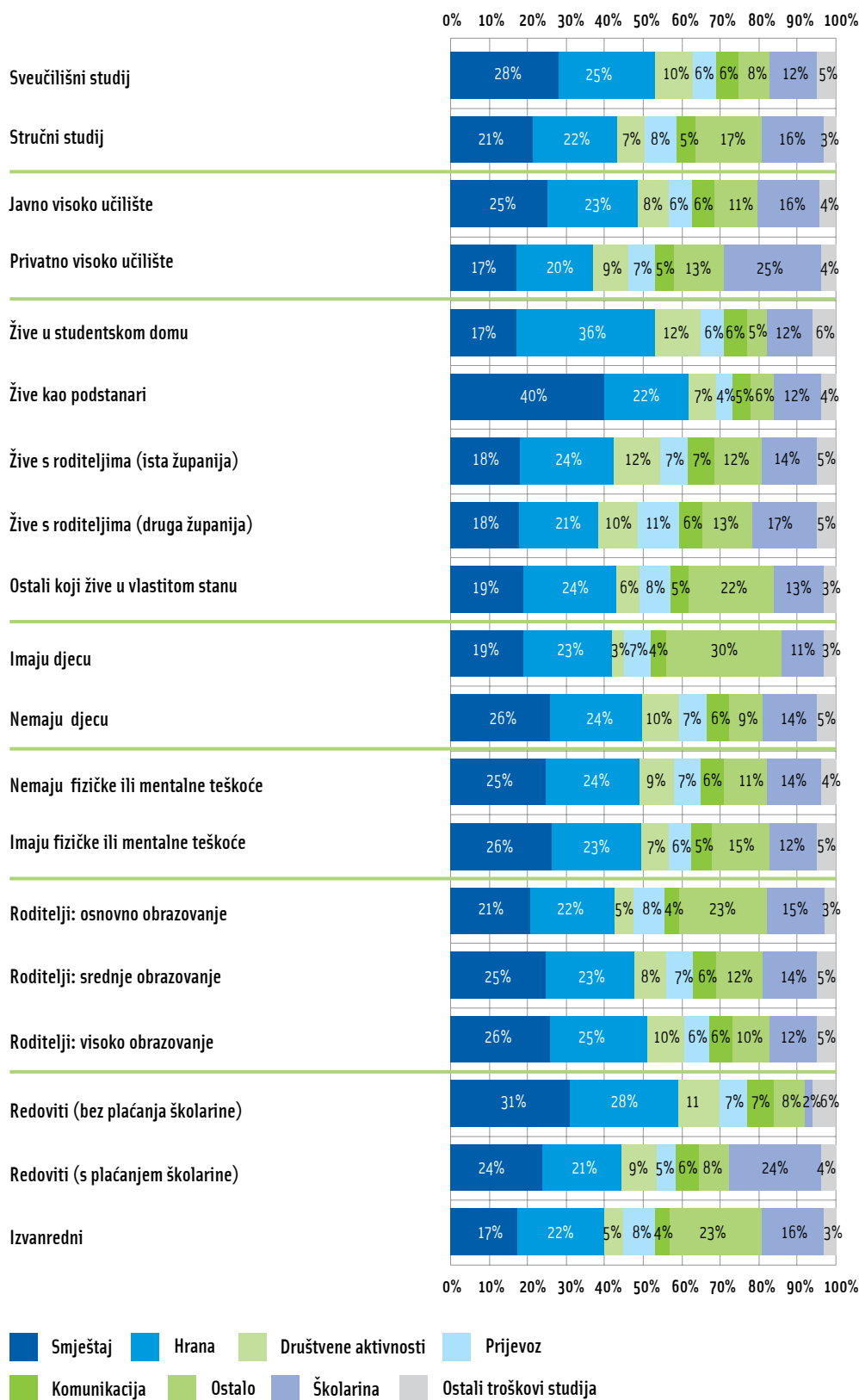

Slika 34. Prosječni semestralni troškovi za pojedine skupine prema vrsti troška (u kunama)

05.

Slika 35. Prosječni semestralni troškovi za pojedine skupine prema vrsti troška - udio svakog pojedinog troška u ukupnim troškovima

Ukoliko uspoređujemo studente prema vrsti studija na kojem studiraju možemo uočiti kako studenti koji studiraju pri stručnim studijama u prosjeku imaju značajno više semestralne troškove od studenata koji studiraju na sveučilišnim studijama. Studenti stručnih studija u pravilu imaju značajno više životne troškove, troškove prijevoza, ostale životne troškove te troškove školarina nego studenti sveučilišnih studija. U okviru svojih izdataka, više od polovice ukupnih troškova studenata na sveučilišnim studijama odlazi na prehranu i smještaj, dok studenti stručnih studija imaju izraženije troškove vezane uz studij te ostale troškove (djeca, zdravlje i sl.).

Kod studenata privatnih učilišta, svi troškovi osim stanovanja u prosjeku su u svim stavkama značajno veći nego kod studenata javnih visokih učilišta. Najveća je razlika u troškovima studija: gotovo 30% njihovih ukupnih semestralnih troškova odlazi na troškove direktno vezane uz studij, dok je kod studenata na javnim učilištima taj udio 20%. No, obzirom da su svi privatni studiji u Republici Hrvatskoj za sada stručni studiji, valjano je usporediti ih s javnim stručnim studijama pri veleučilištima i sveučilištima. I ovdje je razlika u troškovima studenata javnih i privatnih stručnih studija jasno vidljiva. Međutim, vidljivi su i u gotovo svim dimenzijama razmjerno niži studijski troškovi studenata koji studiraju stručne studije pri javnim sveučilištima od onih studenata koji studiraju pri javnim veleučilištima ili visokim školama.

Troškovi života studenata očekivano variraju s obzirom na vrstu smještaja u kojem studenti borave. Ukupni prosječni semestralni troškovi najviši su za osobe koje žive u vlastitom stanu, dakle u vlastitom kućanstvu koje po sebi nosi značajne izdatke, ali predstavlja i značajnu vrijednost. Osobe koje žive u vlastitom stanu češće od ostalih navode troškove vezane uz djecu te su ujedno i skupina studenata koja ima najviše troškove života, a i studija. Studentima koji žive kao podstanari semestralna stanarina u prosjeku iznosi 6.819 kuna i čini 40% ukupnih troškova. No obzirom na nešto manje iznose u drugim vidovima troškova, studenti podstanari imaju ukupne troškove života u prosjeku za 3.000 kuna veće od studenata koji žive s roditeljima u mjestu studija. Kod studenata putnika semestralni su troškovi za oko tisuću kuna veći nego kod onih koji žive gdje i studiraju, ponajviše uslijed viših troškova prijevoza. Studenti smješteni u studentskim domovima imaju najniže troškove smještaja (u prosjeku 1.693 kuna) i troškove komunikacije, kao i troškove školarine (obzirom da je u pitanju populacija selektirana po studijskom uspjehu). Zanimljivo je da su troškovi hrane, odjeće i drugih životnih potrepština jednaki za sve skupine osim studenata s vlastitim kućanstvom kod kojih su veći.

Studenti roditelji su skupina studenata koja ima najviše troškove života tijekom semestra, 32.000 kuna. Troškovi vezani uz djecu (i u manjoj mjeri zdravstvo) predstavljaju gotovo trećinu njihovih ukupnih troškova. Njihovi su ostali troškovi također veći jer u prosjeku tijekom semestra troše 7.512 kuna na prehranu, odjeću i potrepštine te 6.192 kune na smještaj. Studenti roditelji rjeđe navode troškove vezane uz društvene aktivnosti.

Nadalje, može se uočiti kako osobe sa zdravstvenim teškoćama imaju nešto više životne troškove od osoba bez zdravstvenih teškoća, prvenstveno u aspektu smještaja i zdravstvenih troškova. No razlike u zdravstvenim troškovima između ovih skupina proizlaze prvenstveno stoga što je značajno više studenata s teškoćama navelo zdravstvene troškove. Razlike nestaju ukoliko uspoređujemo samo populacije studenata koji su imali neke zdravstvene troškove.

Analiza semestralnih troškova studenata s obzirom na stupanj obrazovanja roditelja ukazala je da oni malobrojni studenti čiji roditelji nemaju postignuto srednje obrazovanje snose i više studijske (školarine) i više životne troškove od ostalih studenata – ali ova razlika prvenstveno proizlazi iz toga što su oni pretežito studenti stručnih studija koje karakteriziraju viši troškovi. Kao što smo vidjeli ranije, većina studenata potječe iz obitelji gdje roditelji imaju postignuto srednje ili visoko obrazovanje. Ovdje nije vidljiva velika razlika, ali djeca visokoobrazovanih roditelja si u prosjeku mogu priuštiti za

nekoliko stotina kuna semestralno veće troškove smještaja, hrane i odjeće te društvenog života, dok su im ostali životni troškovi te školarine i upisnine nešto manje.

Na kraju smo analizirali semestralne troškove studenata prema njihovom statusu na studiju, obzirom da se prema njemu određuje razina studentskih prava i troškova školarina. Kada su u pitanju izravni troškovi studija, tu je središnja razlika između redovitih studenata koji ne plaćaju školarinu, koji kad i trebaju platiti upisnine ili prijavnice na to troše oko 375 kuna. No za većinu studenata koji nisu oslobođeni plaćanja školarine, kako redovite tako i izvanredne, školarine su u prosjeku iznosile oko 4.400 kuna semestralno (što je oko 8.800 kuna godišnje). Stoga su među prvima izravni studijski troškovi relativno mala stavka proračuna (8%), dok kod potonjih predstavljaju značajan dio troškova (28% svih troškova za redovite studente koji plaćaju i 19% za izvanredne studente). Kad su u pitanju troškovi života, oni su u prosjeku za oko 1.400 kuna semestralno viši kod studenata koji plaćaju školarinu nego za one koji ju ne plaćaju, što predstavlja relativno malu razliku koja se provlači kroz sve dimenzije troškova života, ali je najizraženija u troškovima smještaja. Naime, redoviti studenti koji plaćaju smještaj u pravilu uz školarinu plaćaju i za 1.000 kuna više troškove smještaja semestralno. No izvanredni studenti u prosjeku imaju dvostruko veće troškove života od redovitih studenata koji ne plaćaju školarinu. Dio razlike proizlazi iz toga što izvanredni studenti značajno češće imaju djecu te češće i iznosom veće ostale semestralne troškove (što uključuje i kredite) od redovitih studenata. No kod izvanrednih studenata vidljivi su i značajno veći troškovi u stavkama koje su redovitim studentima subvencionirane ili povoljnije – troškovima života (prvenstveno prehrani) i prijevoza, pa i telekomunikacija. Zanimljivo je da prosječni troškovi smještaja izvanrednim studentima nisu gotovo ništa veći nego redovitim studentima koji plaćaju školarinu – što ukazuje da subvencioniranje smještaja efektivno zahvaća samo manjinu studenata – i to uglavnom one koji su iskazali dovoljnu izvrsnost da studiraju bez plaćanja školarine.

Tablica 1. Prosjek semestralnih troškova na pojedine izdatke za studente iz različitih skupina (u kunama). Prosjek se odnosi samo na studente koji su iskazali kako su imali dotične izdatke

		Stanovanje	Troškovi života (hrana, odjeća...)	Društvene aktivnosti	Troškovi prijevoza	Zdravstveni troškovi	Telekomunikacije	Ostali semestralni troškovi	Školarine i upisnine	Ostali studijski troškovi
Uzorak		5240	4117	1680	1566	712	1004	3076	2519	751
Studij	Sveučilišni	5012	3698	1569	1228	621	945	2219	1929	739
	Stručni	5703	5051	1974	2233	885	1147	4497	3817	788
Vrsta stručnog studija	Na sveučilištu	4963	3549	1335	1449	563	1022	3682	2715	543
	Na javnom veleučilištu ili visokoj školi	5770	5190	1706	2321	891	1102	4860	3234	728
	Privatni	6123	5831	2942	2567	1066	1334	4253	5907	1171
Stanovanje	Studentski dom	1693	3512	1286	937	316	645	1388	1468	636
	Podstanari	6819	3753	1440	1112	708	945	1943	2560	781
	S roditeljima	4858	3930	1884	1537	786	1072	2610	2239	704
	S roditeljima van županije studija	5361	3819	1924	2093	689	1041	3413	2937	792
	Vlastito kućanstvo	5668	6171	2011	2639	778	1296	5985	3622	877
Studenti s djecom		7509	8522	1833	2846	884	1445	7691	3883	933
Studenti sa zdravstvenim teškoćama		5541	4175	1558	1547	777	998	3254	2513	957
Obrazovanje roditelja	Osnovno	5699	5067	1549	1985	657	1013	5873	3622	684
	Srednje	4978	3846	1489	1624	733	933	3242	2617	737
	Visoko	5440	4366	1882	1431	699	1082	2630	2319	772
Status studenta	Redoviti bez školarine	4754	3642	1531	1247	609	898	1884	375	678
	Redoviti uz plaćanje školarine	5727	3883	1780	1352	712	1038	2260	4357	815
	Izvanredni	6056	6303	2059	2801	906	1313	6442	4474	878

Boje popune označavaju veća odstupanja troškova određene skupine od prosječne razine izdavanja.

- Troškovi prosječno niži za preko 25%
- Troškovi prosječno niži za 10-25%
- Troškovi prosječno viši za preko 25%
- Troškovi prosječno viši za 10-25%
- Troškovi prosječno odstupaju za manje od 10%

Napomena: Prosjeci se odnose samo na osobe koje imaju taj vid troškova. Stoga suma prosječnih izdataka za sve tipove troškova (suma retka) u svakoj skupini nadilazi stvarne prosječne izdatke u svakoj skupini (Slika 32). No malo koji student iz bilo koje skupine iskazuje sve ove troškove (vidjeti tablicu 2). Prosječni izdaci na troškove vezane uz djecu za pojedine skupine nisu prikazani jer je broj studenata koji ima te izdatke u pojedinim skupinama prenizak da bi pružio i približno pouzdane procjene.

Tablica 2. Koliko studenata iz pojedinih skupina iskazuje troškove u pojedine svrhe? Zastupljenost iskaza o postojanju pojedinih tipova troškova kod različitih skupina studenata

		Stanovanje	Troškovi života (hrana, odjeca...)	Društvene aktivnosti	Troškovi prijevoza	Zdravstveni troškovi	Telekomunikacije	Troškovi skrbi za djecu	Ostali semestralni troškovi	Školarine i upisnine	Ostali studijski troškovi
Uzorak		76%	91%	81%	66%	23%	92%	6%	44%	83%	94%
Studij	Sveučilišni	77%	93%	86%	63%	21%	93%	2%	40%	82%	97%
	Stručni	72%	87%	69%	73%	27%	88%	14%	51%	85%	88%
Vrsta stručnog studija	Na sveučilištu	77%	89%	70%	69%	23%	86%	9%	47%	85%	93%
	Na javnom veleučilištu ili visokoj školi	70%	85%	65%	74%	28%	86%	18%	48%	83%	90%
	Privatni	73%	90%	80%	72%	28%	95%	7%	63%	92%	80%
Stanovanje	Studentski dom	99%	99%	86%	60%	16%	90%	0%	28%	81%	97%
	Podstanari	98%	97%	82%	65%	18%	93%	3%	37%	81%	96%
	S roditeljima	51%	82%	83%	65%	28%	92%	3%	49%	83%	95%
	S roditeljima van županije studija	52%	86%	76%	79%	23%	91%	5%	47%	88%	92%
	Vlastito kućanstvo	79%	93%	74%	69%	30%	91%	26%	61%	88%	89%
Studenti s djecom	82%	88%	53%	75%	40%	86%	71%	67%	89%	90%	
Studenti sa zdravstvenim teškoćama	81%	93%	81%	68%	34%	93%	7%	52%	85%	96%	
Obrazovanje roditelja	Osnovno	77%	90%	65%	80%	25%	88%	27%	52%	85%	91%
	Srednje	77%	91%	78%	68%	22%	92%	6%	43%	84%	94%
	Visoko	75%	91%	86%	63%	24%	93%	4%	45%	82%	95%
Status studenta	Redoviti bez školarine	78%	91%	84%	64%	20%	92%	2%	36%	73%	97%
	Redoviti uz plaćanje školarine	73%	91%	83%	64%	21%	93%	2%	46%	95%	93%
	Izvanredni	74%	89%	69%	79%	36%	87%	26%	67%	95%	89%

Boje popune označavaju veća odstupanja zastupljenosti iskaza o postojanju određenog tipa troškova u dotičnoj skupini.

- Šansa iskazivanja ovih troškova barem dvostruko niža
- Šansa iskazivanja ovih troškova barem za petinu niža
- Podjednaka šansa iskazivanja ovih troškova kao i u populaciji
- Šansa iskazivanja ovih troškova barem za petinu veća
- Šansa iskazivanja ovih troškova barem dvostruko veća

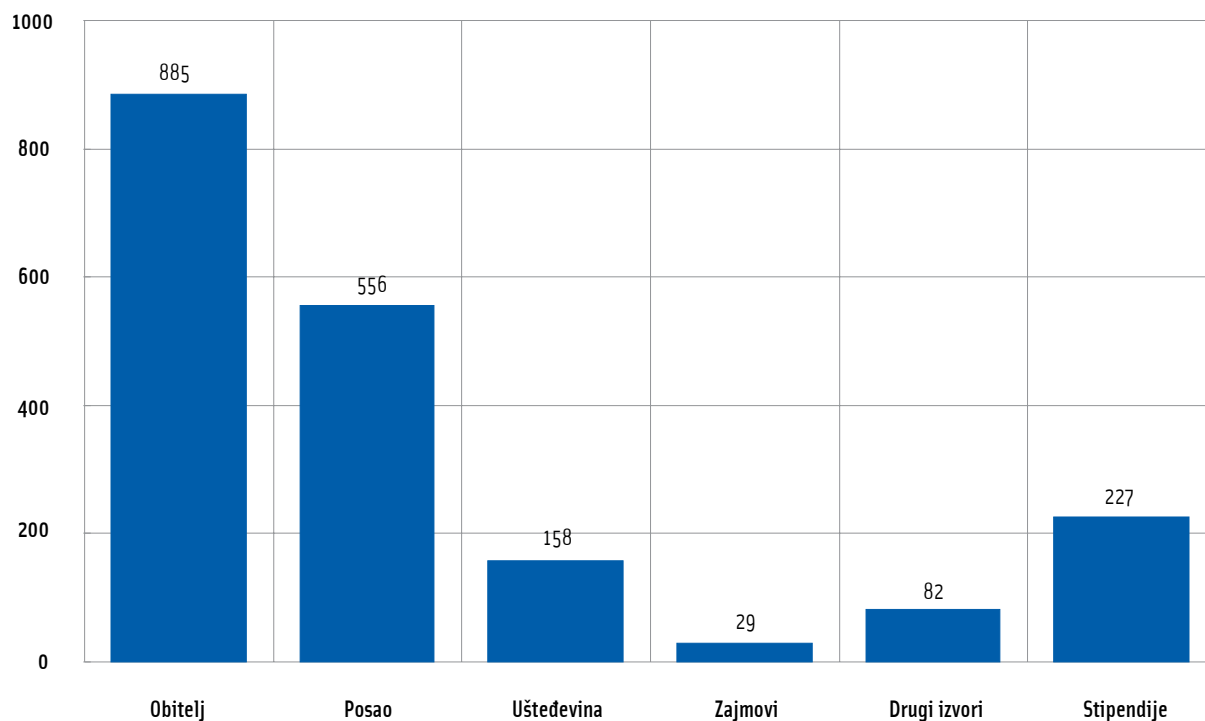
06

Financiranje studija

Dostatnost financijskih sredstava za studij identificirana je u stručnoj literaturi kao jedan od glavnih čimbenika koji utječe na mogućnost nastavka školovanja na tercijarnoj razini te na obrazovna iskustva studenata (Doolan, 2010.).

Istraživanje EUROSTUDENT dalo nam je mogućnost uvida u izvore kojima studenti pokrivaju gore navedene troškove studentskog života i studentske potrošnje u Hrvatskoj. Kod ovih je podataka još u većoj mjeri nego kod troškova potrebno imati na umu kako dio ispitanika ne želi dati tu informaciju o sebi, a također je važno napomenuti kako dio studenata koji su ovisni o drugima (roditeljima) nemaju nužno preciznu sliku u kojoj mjeri stvarno ovise o obitelji kroz prihode svaki mjesec. Kao i kod prethodnog dijela, i u ovom dijelu su obrađeni podaci samo onih studenata koji su naveli iznos iz barem jednog izvora financiranja, dakle ukupno njih 3.693.¹⁰

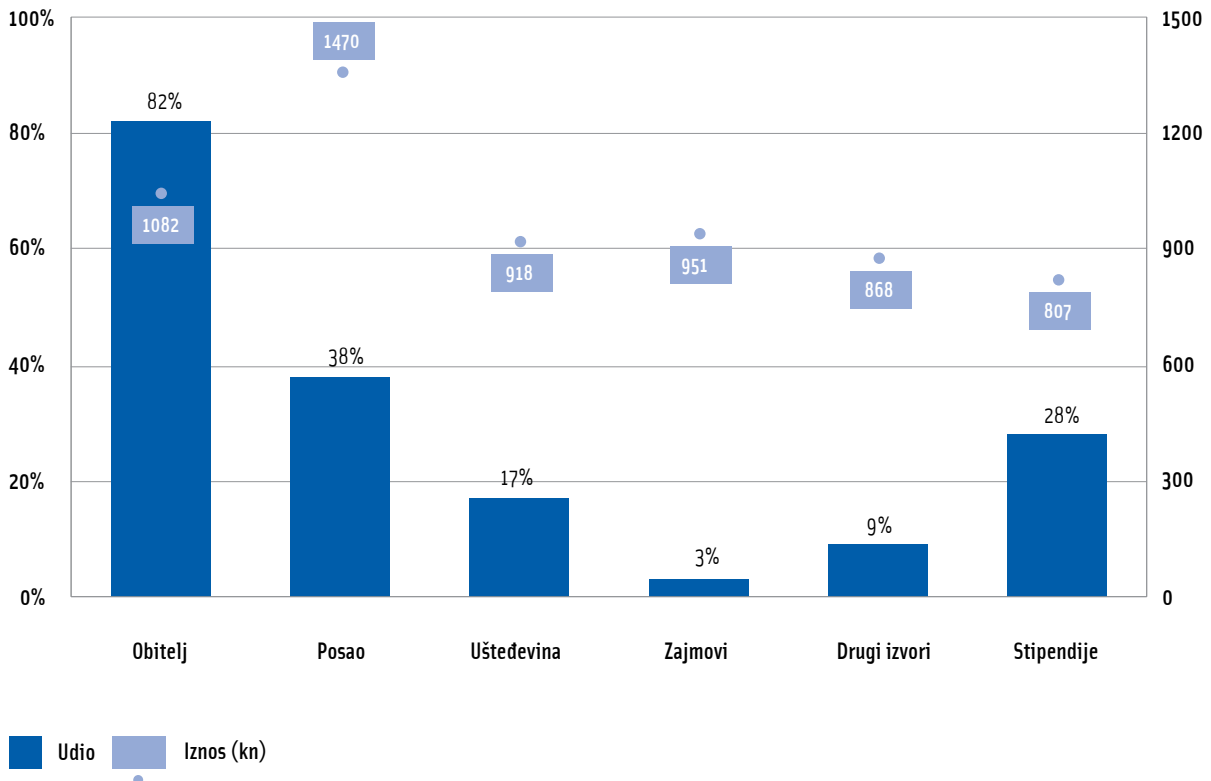
¹⁰ Za točno tumačenje podataka vezanih uz troškove i prihode studenata, pozivamo čitatelje da konzultiraju poglavlje „Važne napomene za interpretaciju rezultata istraživanja“ koje se nalazi u Dodatku A. ovog izvješća.

Tko financira studij?**Slika 36. Prosječni mjesečni prihodi prema vrsti prihoda (u kunama)**

U prosjeku hrvatski studenti imaju 1.937 kune prihoda tokom mjeseca, od toga 227 (12%) kroz stipendije, a čak 1.599 (83%) iz privatnih izvora. Prihodi od obitelji u prosjeku iznose 885 kuna što je 46% ukupnih sredstava kojima studenti raspolažu, a oni od rada 556 kuna, odnosno 29% sredstava.

No prosjek prihoda u studentskoj populaciji je varljiv pokazatelj stoga što je najviše studenata koristilo jedan (42%) ili dva (43%) izvora prihoda, njih 14% kombiniralo je tri vrste izvora, a 2% četiri ili više.

Slika 37. Udio studenata koji su naveli pojedine vrste prihoda i prosječni mjesečni iznosi pojedinih prihoda kod studenata koji su ih iskazali (u kunama)

Glavni izvor prihoda studenata u hrvatskom istraživanju EUROSTUDENT je obitelj (taj izvor je navelo 82% studenata), čime se potvrđuju rezultati i prethodnih istraživanja u Hrvatskoj na ovu temu (Doolan 2010.). Hrvatska time pripada grupi zemalja kao što su Portugal, Irska i Turska gdje je obitelj osnovni izvor prihoda (Portugal: 72%, Irska: 69%, Turska: 67%, EUROSTUDENT 2005-2008: 93), dok se značajno razlikuje od zemalja kao što su Švedska, Finska i Nizozemska gdje roditelji financiraju samo 13-19% studenata. Roditelji koji su svoju djecu potpomagali u hrvatskom uzorku studenata to su činili s, u prosjeku, 1.082 kuna mjesečno.

U hrvatskom je uzorku nešto više od trećine studenata navelo posao kao jedan od izvora prihoda, i to u prosječnom iznosu od 1.470 kuna, što prikrija dvije skupine studenata: one koji su radili stalno za, u prosjeku, 2.290 kuna mjesečno i one koji su radili povremeno, za prosječno 600 kuna mjesečno.

Stipendije, u prosječnom iznosu od 807 kuna mjesečno, navelo je kao izvor prihoda 28% studenata, a zajmove za sada koristi tek 3% studenata, koji se u prosjeku njima financiraju s 951 kunom mjesečno. Ovakva je zastupljenost u skladu s institucionalnim ustrojem instrumenata studentskog stipendiranja i zajma u Hrvatskoj (Budak, Slijepčević, Švaljek 2010.). Iz ušteđevine svoje troškove pokriva daljnjih 17% studenata, s nešto više od 900 kuna mjesečno.

Tko priskrbljuje koliko i odakle? Analiza razine i strukture prihoda pojedinih skupina studenata

Prihode studenata valja prvenstveno promatrati kao izvore za plaćanje ranije navedenih studijskih troškova, a ne kao zaradu. Stoga ne čudi da skupine poput studenata s djecom, studenata s vlastitim kućanstvom, izvanrednih studenata ili studenata privatnih učilišta koje imaju apsolutno gledano veće troškove ujedno imaju i apsolutno više prihode – jer bi u suprotnom ili trebali smanjiti troškove ili povećati prihode ili bili prisiljeni prestati studirati (tako da ih ovo istraživanje ne bi ni obuhvatilo). Istovremeno, najniže prihode iskazuju studenti koji žive s roditeljima, obzirom da su im i troškovi života najniži te se mogu izravno koristiti resursima obiteljskog doma.

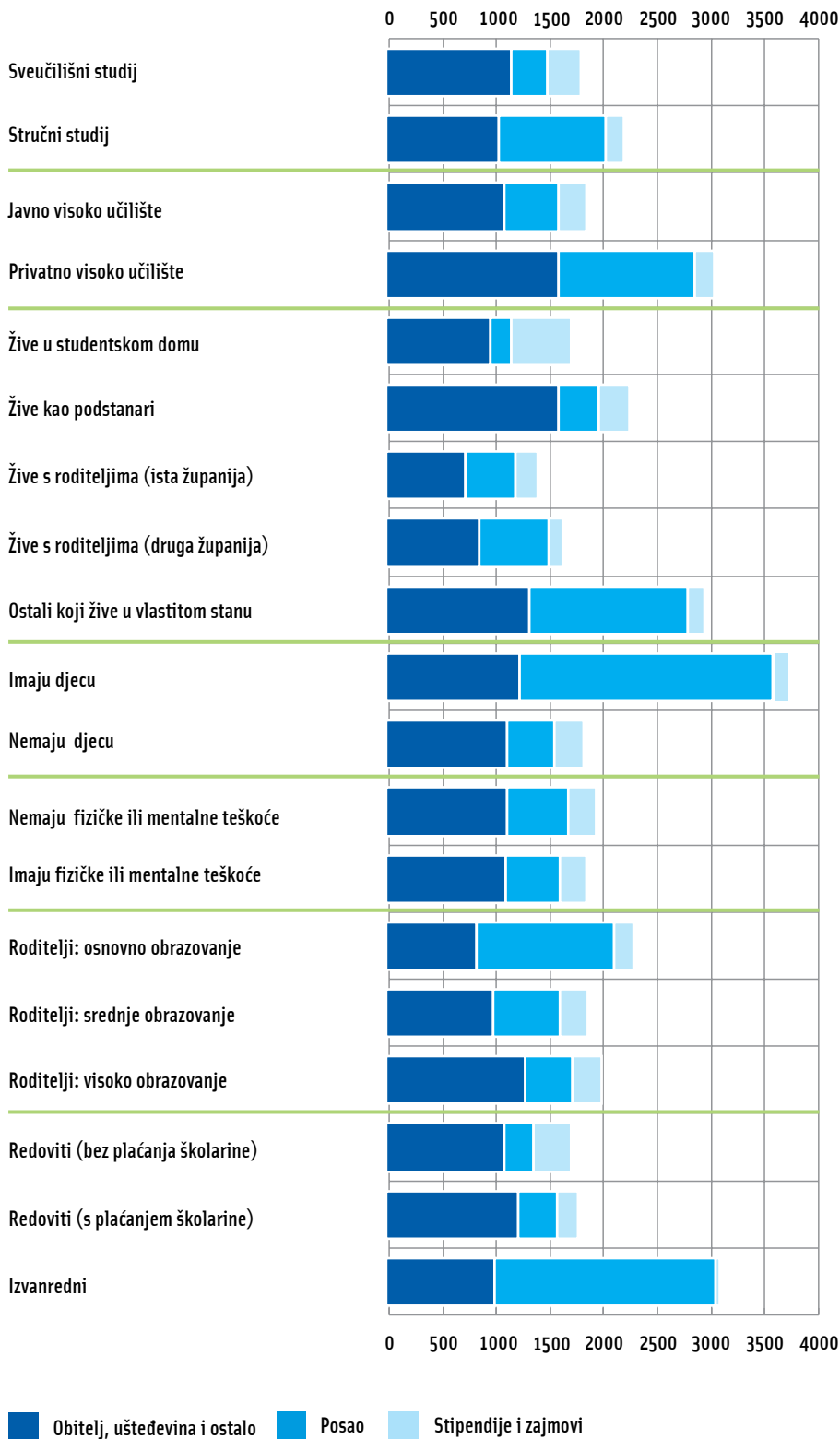
No vrijedno je razmotriti iz kojih izvora pojedine skupine studenata ostvaruju svoje prihode, odnosno podmiruju svoje troškove. Moguće je ustanoviti tri obrasca.

Razina prihoda od vlastitog rada izrazito varira među skupinama i čini u prosjeku većinu prihoda u studenata s najvećim troškovima – izvanrednih, onih koji žive u svom kućanstvu te onih koji su roditelji.

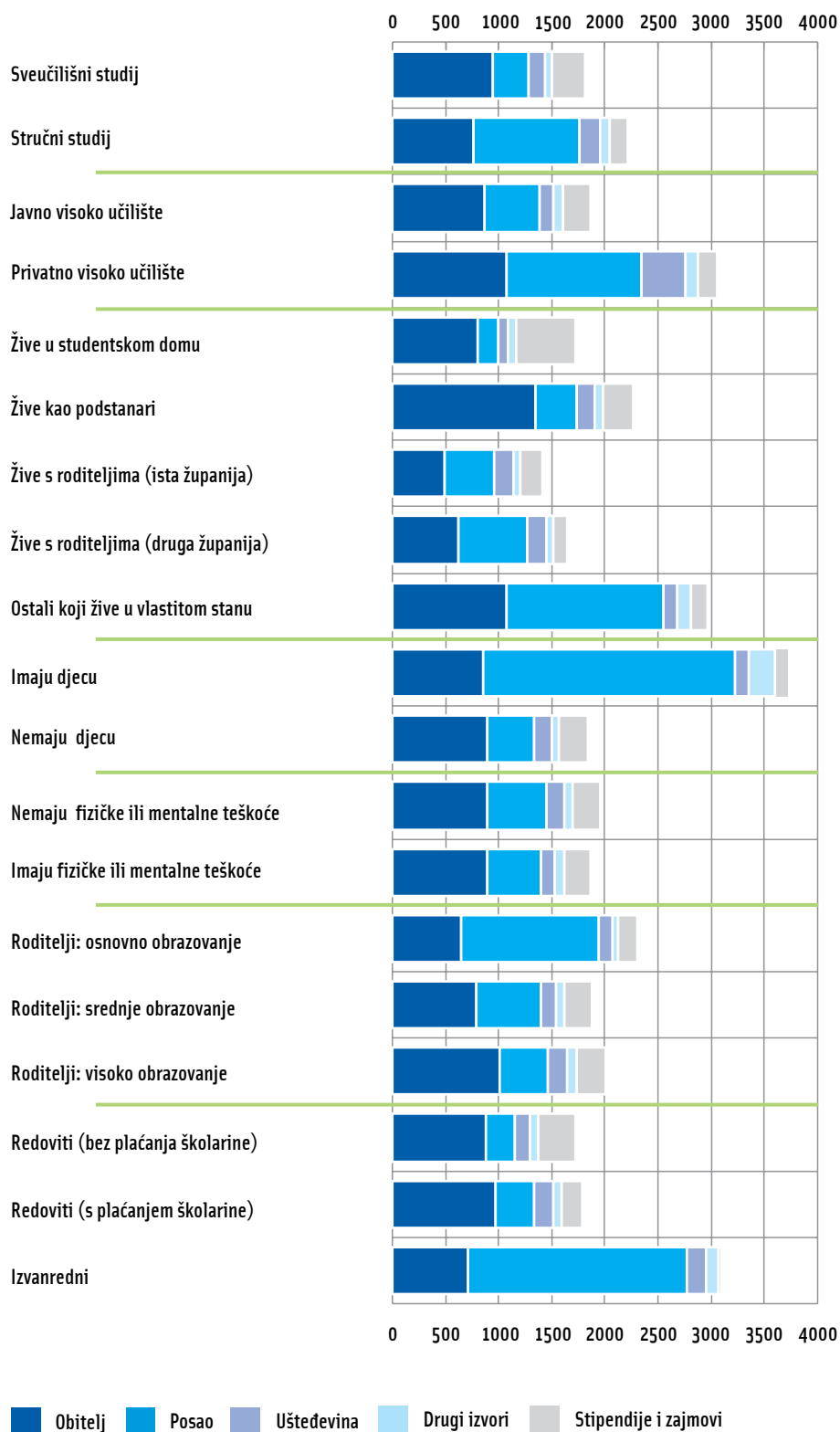
Roditeljska potpora predstavlja značajan izvor financija svim skupinama studenata, ali u prosjeku osigurava polovicu ili više prihoda redovitim studentima sveučilišnih studija, a na ovaj se vid prihoda posebno oslanjaju studenti koji žive kao podstanari. S druge strane, studentima koji žive s roditeljima obitelj u prosjeku skromnije novčano pomaže.

Kada su u pitanju javni oblici financijske potpore, studentske stipendije (studentski zajmovi još uvijek u Hrvatskoj imaju zanemarivu ulogu) predstavljaju značajniji izvor prihoda za studente sveučilišnih studija, one koji ne plaćaju školarinu i naročito studente koji žive u studentskom domu. Dakle, najprisutnije su u skupinama čiji su troškovi studija najniži. Međutim, čak i među studentima smještenim u studentskim domovima stipendije predstavljaju u prosjeku tek trećinu prihoda.

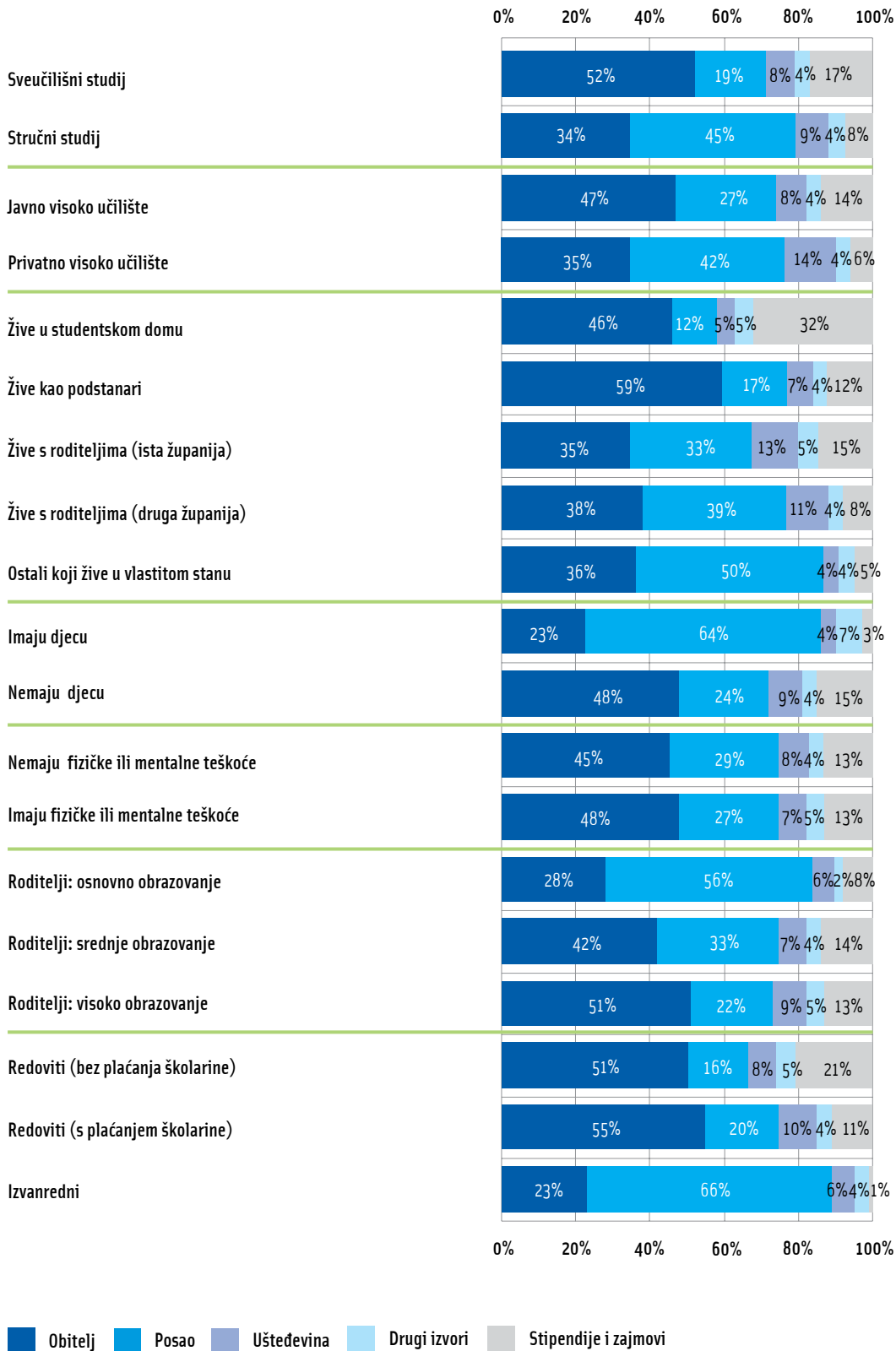
Slika 38. Prosječni mjesečni prihodi studenata - po izvorima za različite skupine studenata (u kunama)

Slika 39. Prosječni mjesečni prihodi studenata- svi izvori prihoda (u kunama)

Slika 40. Prosječni mjesečni prihodi studenata - udio pojedinog izvora prihoda u ukupnim prihodima

Sad ćemo usporediti pojedine skupine studenata, uključujući i podatke koliko studenata ostvaruje prihode iz određenog izvora (tablica 3) i koliko oni iznose za one koji ih ostvaruju (tablica 4). Studenti stručnih studija nešto rjeđe mogu računati na financijsku podršku od roditelja nego studenti sveučilišnih studija (72% naspram 87%), ali kad ju primaju ona je sličnog iznosa. Tek svakog osmog studenta sveučilišnih studija roditelji financijski ne podupiru. Međutim, obzirom da su troškovi studenata stručnih studija veći, a mogućnost potpora u vidu stipendija manja (18% naspram 33%), ne čudi da studenti stručnih studija češće ostvaruju prihode od rada nego studenti sveučilišnih studija (47% naspram 33%), a kad rade to je češće posao u punom radnom vremenu kojim u prosjeku zarađuju dvostruko više (2.086 naspram 1.053 kune).

Usporede li se izvori prihoda studenata na stručnim studijima pri sveučilištima i na javnim veleučilištima i visokim školama, može se vidjeti da su u potonjima prihodi nešto veći (obzirom da su veći i njihovi troškovi), ali je udjel studenata koji koriste pojedine izvore, kao i struktura prihoda slična. Studenti stručnih studija pri privatnim visokim učilištima češće ostvaruju prihode radom i češće posežu za imovinom, pa i kreditima ali se rjeđe mogu osloniti na stipendije (11% njih) nego studenti stručnih studija pri javnim institucijama (20%). Mjesečne potpore roditelja i posezanje za ušteđevinom studenata pri privatnim studijima u prosjeku su iznosom značajno više nego na javnim studijima, što ukazuje na veću financijsku zahtjevnost ovih studija, ali i u prosjeku bolje financijsko stanje ovih studenata.

Gotovo devet od deset studenata koji žive u studentskim domovima i podstanara uživaju financijsku potporu roditelja. Bez takve potpore oni se vjerojatno ne bi ni mogli naseliti u mjestu studija. No dok studentima u domovima roditelji u prosjeku daju 932 kune, podstanarima daju čak 1.505 kuna kako bi mogli osigurati troškove smještaja. Čak 60% prihoda studenata podstanara dolazi od njihovih roditelja, što znači da u slučajevima kada roditelji nisu u mogućnosti plaćati tolike iznose njihovoj djeci biva ograničen pristup studiranju. Ovi se studenti relativno rijetko oslanjaju na ušteđevinu, ali nešto češće od ostalih koriste studentske kredite. Također, tri od deset studenata u domovima i podstanara rade, ali dok su kod prvih to češće povremeni, skromnije plaćeni poslovi (prosječno 746 kuna mjesečno), podstanari moraju svojim radom zaraditi značajnije iznose (u prosjeku 1.348 kuna mjesečno) da bi namirili troškove studiranja. Dvije trećine studenata u studentskim domovima ujedno prima i stipendije, dok je to slučaj tek s trećinom studenata podstanara.

Studenti koji žive s roditeljima, bilo u županiji studija ili izvan nje imaju razmjerno sličnu strukturu prihoda, ali studenti putnici trebaju nešto više sredstava. Usprkos tome, studenti putnici rjeđe ostvaruju stipendije nego studenti koji stanuju u mjestu studija. Ovo može proizlaziti iz činjenice da se studiji češće nalaze u urbanim centrima koji imaju izdašnije lokalne programe stipendiranja nego sredine iz kojih putnici dolaze. S obzirom da s roditeljima žive, ovi studenti nešto rjeđe dobivaju financijsku potporu roditelja, a njezin iznos je značajno manji. S druge strane, gotovo polovica njih radi, što je učestalije nego kod studenata u podstanarstvu i studentskom domu. Ova razlika može proizaći iz toga što su informacije o poslovima, a time i pristup, često lakši „starosjediocima“, ali i iz toga što su većina studenata podstanara i stanovnika domova redoviti studenti s vremenski zahtjevnijim režimom studiranja koji teže stignu raditi. Konačno, studenti koji žive u vlastitom kućanstvu već su u fazi života u kojoj rjeđe mogu računati na potporu roditelja, a više od polovice ih ostvaruje prihode radom, najčešće u punom radnom vremenu.

Studenti koji imaju djecu češće su radnici koji studiraju nego studenti koji rade. Njih 78% navelo je prihode od rada, prosječnog iznosa 3.037 kuna. Od financijske pomoći obitelji koristi ima tek 42% studenata roditelja, dok se četvrtina oslanja na ostale izvore koji nisu bili precizirani u istraživanju EUROSTUDENT, ali uključuju dječje doplatke i roditeljske dopuste.

Kada se analiziraju podaci s obzirom na to imaju li studenti određene zdravstvene teškoće mogu se uočiti samo manja odstupanja s obzirom na izvore primanja. Tek su među studentima koji stječu prihode od rada ti prihodi za studente sa zdravstvenim teškoćama u prosjeku nešto niži nego onima koji ih nemaju, što ukazuje na nešto nižu mogućnost stjecanja sredstava na ovaj način.

Struktura prihoda povezana je i s razinom obrazovanja roditelja. Studenti čiji roditelji imaju tek osnovno obrazovanje rjeđe nego studenti bolje obrazovanih roditelja mogu računati na njihovu financijsku potporu i uštedevinu, a češće moraju stjecati prihode vlastitim radom (i to u značajno većem iznosu), čime u prosjeku i stječu polovicu svojih prihoda. No ove razlike značajnim dijelom proizlaze i stoga što su djeca roditelja s osnovnim obrazovanjem u pravilu studenti stručnih studija. Struktura izvora prihoda za studente čiji roditelji imaju srednje i visoko obrazovanje ne razlikuje se puno, ali ipak djeca visokoobrazovanih malo češće mogu računati na potporu roditelja i uštedevinu. No iznosi prihoda iz istih izvora se razlikuju. Tako djeca roditelja koji imaju srednju školu od njih dobivaju u prosjeku 183 kuna mjesečno manje, a kada koriste uštedevinu, ona u prosjeku iznosi 131 kunu manje. No to kompenziraju intenzivnijim radom (24,3 naspram 18,5 sati tjedno i značajno učestalija stalna zaposlenost), tako da studenti visokoobrazovanih roditelja koji rade zarađuju u prosjeku 374 kuna manje mjesečno nego studenti roditelja sa srednjim obrazovanjem. Važno je napomenuti da se pristup stipendijama ne razlikuje značajno među studentima s obzirom na obrazovanje roditelja, ali da s razinom obrazovanja roditelja raste i prosječan iznos stipendije do koje su studenti uspjeli doći, tako da stipendist čiji roditelji imaju osnovnu školu u prosjeku dobiva 683, a onaj čiji roditelji imaju visoko obrazovanje dobiva 840 kuna. Posljedično, u ukupnim primanjima svih studenata koji su djeca visokoobrazovanih roditelja stipendije i zajmovi čine 14% prihoda, a među studentima roditelja s osnovnim obrazovanjem tek 8%.

I sam status studenata snažno je povezan s vrstom i strukturom prihoda. Redoviti studenti oslanjaju se na slične izvore prihoda, bez obzira plaćaju li školarine ili ne. Jedini su izuzetak stipendije, koje prima 40% studenata oslobođenih plaćanja školarine i 21% onih koji plaćaju školarinu. Te su stipendije kod studenata oslobođenih školarina i nešto višeg iznosa, te u prosjeku čine petinu njihovog proračuna. Ipak, redoviti studenti koji plaćaju studij nedostatak prihoda iz stipendija i više troškove svojeg studija namiruju kroz nešto više iznose prihoda od roditelja, rada ili uštedevine koji su svaki viši za 10–15% (100–150 kuna) mjesečno nego studentima koji ne plaćaju studij, a imaju taj vid prihoda.

Studenti izvanrednih studija pružaju drugačiju sliku. Imaju visoke troškove, stoga i visoke prihode. No tek ih polovicu financijski pomažu roditelji, njih tri četvrtine radi, većinom stalno i za prosječnu plaću od 2.839 kuna, a za ovaj vid studija nisu predviđeni programi stipendiranja, tako da je obuhvat javnih potpora stipendijama nepostojeći.

**Tablica 3. Prosjek mjesečnog iznosa prihoda iz pojedinih izvora za studente iz različitih skupina (u kunama).
Prosjek se odnosi samo na studente koji su iskazali kako imaju prihode iz dotičnih izvora**

		Obitelj	Posao	Ušteđevina	Drugi izvori	Stipendije
Uzorak		1082	1470	918	868	807
Studij	Sveučilišni	1085	1053	824	795	827
	Stručni	1056	2086	1109	960	730
Vrsta stručnog studija	Na sveučilištu	904	1702	822	602	785
	Na javnom veleučilištu ili visokoj školi	950	2218	939	942	716
	Privatni	1481	2065	1509	1372	699
Stanovanje	Studentski dom	932	746	696	719	818
	Podstanari	1505	1348	1018	854	769
	S roditeljima	603	1112	855	804	869
	S roditeljima van županije studija	797	1447	845	983	736
	Vlastito kućanstvo	1648	2717	1239	1091	793
Studenti s djecom		2029	3037	1738	1042	758
Studenti sa zdravstvenim teškoćama		1090	1240	774	812	805
Obrazovanje roditelja	Osnovno	1089	2304	1553	749	683
	Srednje	992	1597	827	802	795
	Visoko	1175	1223	958	953	840
Status studenta	Redoviti bez školarine	1011	891	815	802	828
	Redoviti uz plaćanje školarine	1110	1051	906	782	747
	Izvanredni	1437	2839	1500	1259	-

Boje popune označavaju veća odstupanja prihoda određene skupine od prosječne razine prihoda.

- Prihodi prosječno viši za preko 25%
- Prihodi prosječno viši za 10-25%
- Prihodi prosječno odstupaju za manje od 10%
- Prihodi prosječno niži za 10-25%
- Prihodi prosječno niži za preko 25%

Napomena: Napomena: Prosjeci se odnose samo na osobe koje ostvaruju prihode iz dotičnih izvora (vidi Tablicu 4). S obzirom da 85% studenata ostvaruje prihode iz tek jednog ili dva izvora istovremeno, suma čitavog retka, tj. prosječnog iznosa iz svih tipova prihoda, daleko nadilazi stvarne prihode u svakoj skupini (Slika 38). Prosječna primanja temeljem zajmova za pojedine skupine nisu prikazane jer je broj studenata koji ostvaruju svoje prihode na taj način prenizak da bi pružio i približno pouzdane procjene.

Tablica 4. Koliko studenata iz pojedinih skupina ostvaruje prihode iz svakog od navedenih izvora? Zastupljenost iskaza o prihodima iz pojedinih izvora kod različitih skupina studenata.

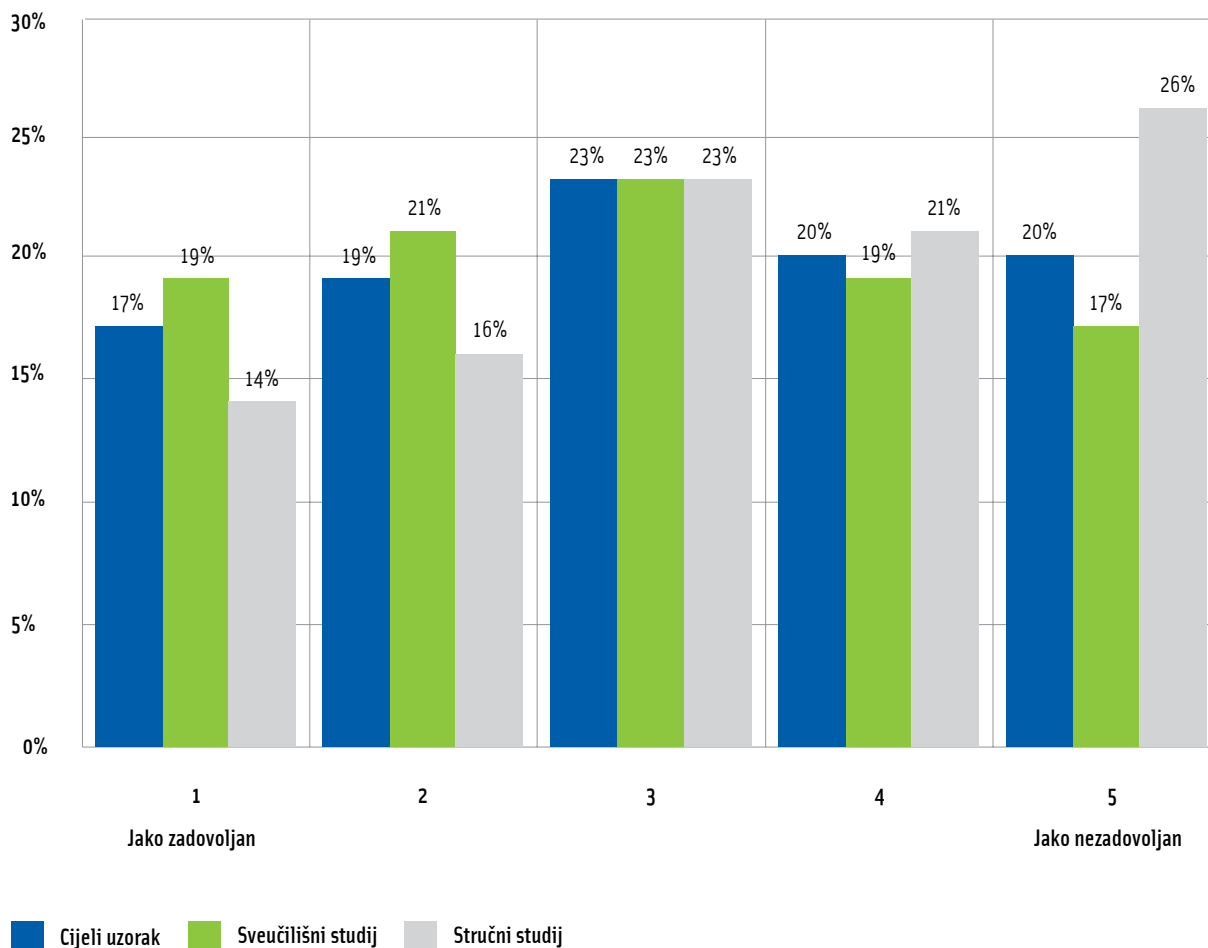
		Obitelj	Posao	Ušteđevina	Kredit	Drugi izvori	Stipendije
Uzorak		82%	38%	17%	3%	9%	28%
Studij	Sveučilišni	87%	33%	18%	3%	9%	33%
	Stručni	72%	47%	18%	3%	10%	18%
Vrsta stručnog studija	Na sveučilištu	74%	42%	17%	2%	9%	21%
	Na javnom veleučilištu ili visokoj školi	72%	44%	14%	2%	10%	19%
	Privatni	72%	61%	27%	5%	8%	11%
Stanovanje	Studentski dom	86%	27%	13%	5%	11%	63%
	Podstanari	89%	29%	16%	4%	10%	32%
	S roditeljima	81%	42%	21%	1%	8%	22%
	S roditeljima van županije studija	79%	45%	21%	3%	6%	13%
	Vlastito kućanstvo	65%	54%	10%	2%	12%	14%
Studenti s djecom	42%	78%	8%	3%	24%	6%	
Studenti sa zdravstvenim teškoćama	81%	41%	17%	4%	12%	25%	
Obrazovanje roditelja	Osnovno	60%	56%	8%	4%	8%	24%
	Srednje	80%	38%	16%	3%	10%	29%
	Visoko	86%	36%	20%	3%	10%	28%
Status studenta	Redoviti bez školarine	87%	31%	17%	3%	10%	40%
	Redoviti uz plaćanje školarine	87%	34%	20%	4%	9%	21%
	Izvanredni	50%	73%	12%	1%	9%	0%

Boje popune označavaju veća odstupanja zastupljenosti određene vrste prihoda u dotičnoj skupini.

- Šansa ostvarivanja ovog prihoda barem dvostruko veća
- Šansa ostvarivanja ovog prihoda barem za petinu viša
- Podjednaka šansa ostvarivanja ovog prihoda kao i u populaciji
- Šansa ostvarivanja ovog prihoda barem za petinu niža
- Šansa ostvarivanja ovog prihoda barem dvostruko niža

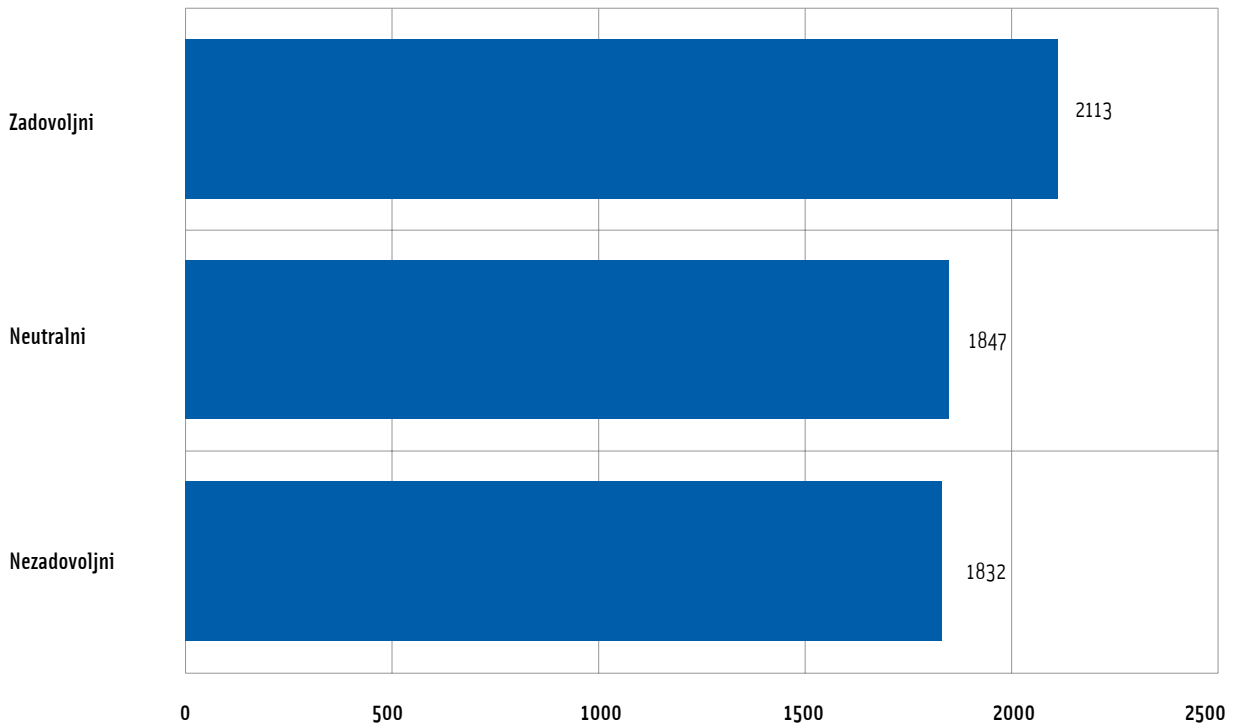
Raspolažu li studenti s dovoljno financijskih sredstava?

Slika 41. Raspolažem s dovoljno financijskih sredstava za pokriće svojih mjesečnih troškova. Procjena na skali od 1 do 5, gdje 1 znači „jako zadovoljan“, a 5 „jako nezadovoljan“.

Kad se promatra subjektivni osjećaj dostatnosti financijskih sredstava za pokriće mjesečnih troškova možemo uočiti kako 36% studenata izražava zadovoljstvo, tj. smatra kako su im sredstva dostatna. S druge strane 40% studenata navodi kako im sredstva nisu dostatna. Nešto manje od petine studenata niti je zadovoljno niti je nezadovoljno dostatnošću sredstava. Prosječna ocjena zadovoljstva je 3,1. Kao što se može vidjeti na Slici 40., studenti stručnih studija su financijski manje nezadovoljniji od studenata sveučilišnih studija.

Slika 42. U kojoj se mjeri slažete sa sljedećom tvrdnjom: raspoložem s dovoljno financijskih sredstava za pokriće svojih troškova - prema ukupnim mjesečnim prihodima (u kunama)

Razlike među studentima stručnih studija

Unutar skupine studenata stručnih studija možemo još razlikovati i studente privatnih i javnih stručnih studija, pri čemu su studenti privatnih stručnih studija zadovoljniji raspoloživošću financijskih sredstava za pokriće mjesečnih troškova u usporedbi sa studentima javnih stručnih studija. Naime, dok je 25% studenata javnih stručnih studija navelo da je zadovoljno raspoloživošću financijskih sredstava, isto je učinilo 47% studenata privatnih stručnih studija.

Veće nezadovoljstvo raspoloživošću sredstava izražavaju stariji studenti (3,6), studenti roditelji (3,7), studenti čiji su roditelji slabije obrazovani (3,5), studenti koji svoj društveni položaj ocjenjuju niskim (3,7), studenti koji stalno rade tijekom semestra (3,4) te studenti sa zdravstvenim teškoćama (3,4). Također, nešto veće nezadovoljstvo izražavaju izvanredni studenti (3,6). Studenti koji su naveli kako primaju stipendiju navode više zadovoljstvo (2,8) od studenata koji ne primaju stipendiju (3,2).

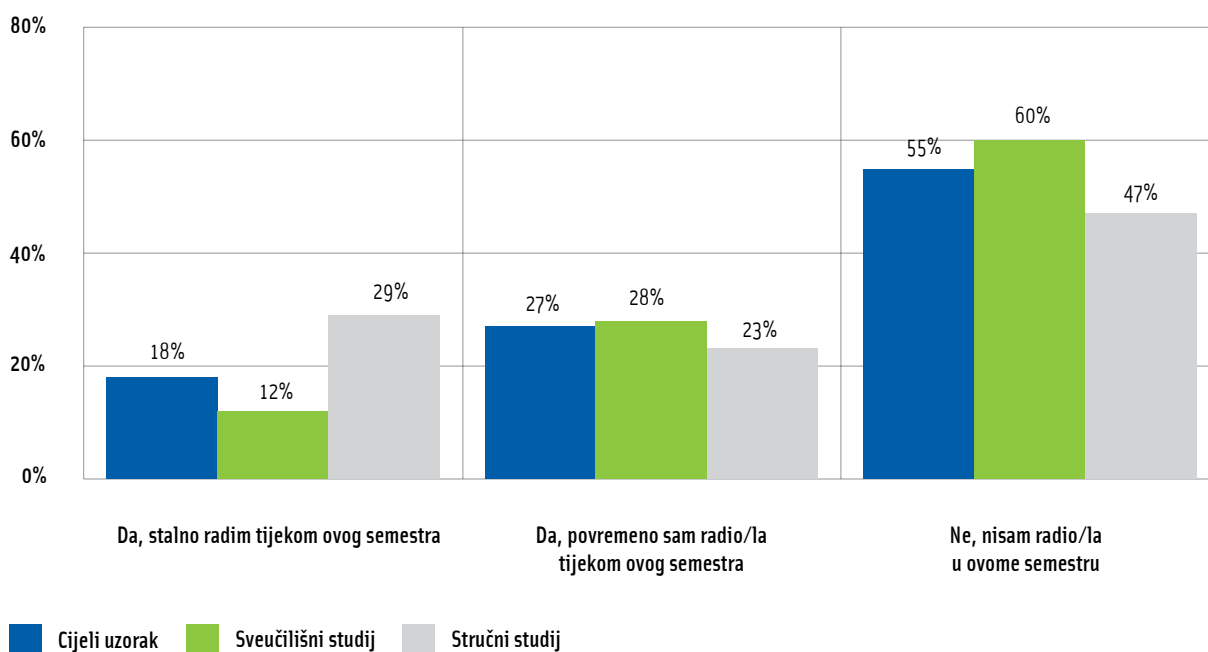
Skupina studenata koja je zadovoljna dostatnošću financijskih sredstava za pokriće mjesečnih troškova je ujedno i skupina s najvišim prihodima (10.565 kuna), dok s druge strane nezadovoljni studenti ujedno imaju u prosjeku i najniža primanja (9.160 kuna). Ovaj nam podatak govori da subjektivne procjene studenata odgovaraju stvarnim materijalnim uvjetima studenata, što je i nalaz prethodnog međunarodnog istraživanja EUROSTUDENT (2005-2008: 113) koje je pokazalo kako studenti koji su zadovoljni raspoloživošću financijskih sredstava imaju i više prihode od onih koji su nezadovoljni.

07

Plaćeni poslovi tijekom studija i raspolaganje vremenom

Studenti koji rade češće iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa

Slika 43. Obavljanje plaćenog posla tijekom semestra

Prema prethodnom međunarodnom izvješću EUROSTUDENT (2005–2008: 119), rad uz studij je normalna pojava u brojnim zemljama koje su sudjelovale u istraživanju: više od 50% studenata sveučilišnih studija radi u 50% zemalja obuhvaćenih istraživanjem. U Hrvatskoj je prema EUROSTUDENT podacima 45% studenata tijekom semestra u kojem je provedeno istraživanje obavljalo neki plaćeni stalni ili povremeni posao. No, podaci pokazuju i da je udio stalno zaposlenih znatno veći među studentima stručnih (29%) u odnosu na sveučilišne studije (12%).

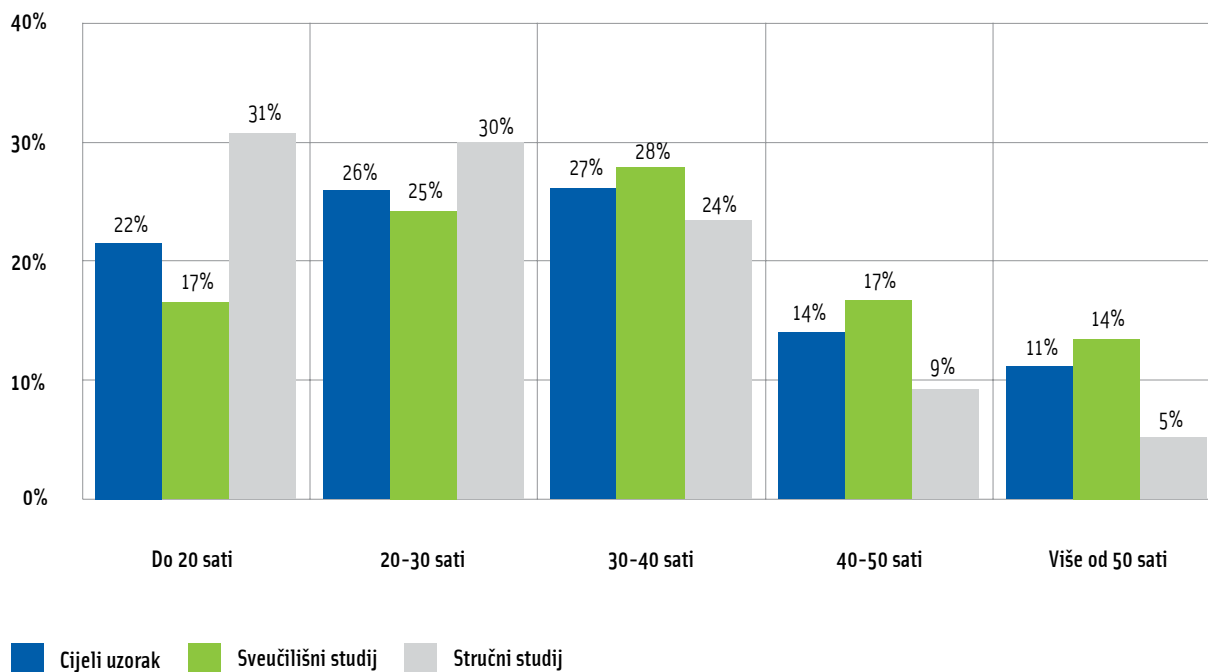
Studentice su neznatno zastupljenije među onima koji nisu radili neki plaćeni posao tijekom semestra (dok 51% ukupnog broja muških studenata nije radilo neki plaćeni posao tijekom semestra, isto je činilo 59% studentica). 77% studenata koji su stariji od 30 godina uz studij ima i stalni posao, dok s druge strane rjeđe obavljaju povremene poslove. Studenti roditelji, koji su ujedno puno češće osobe starije od 30 godina, češće su stalno zaposleni, kao i izvanredni studenti. Zanimljivo je da su studenti koji svoj društveni položaj procjenjuju kao nizak (23%), kao i studenti čiji su roditelji završili samo osnovnu školu (41%) češće radili stalan posao tijekom semestra. Veća zaposlenost tijekom studija studenata čiji su roditelji slabije obrazovani pokazala se i u brojnim drugim zemljama opisanima u prethodnom međunarodnom izvješću EUROSTUDENT (2005–2008).

Nešto više od polovice studenata radilo je plaćen posao za vrijeme praznika, dok njih 47% nije radilo. Studenti stručnih studija (60%) nešto su češće nego studenti sveučilišnih studija (49%) obavljali plaćeni posao tijekom praznika. Studenti (57%) su nešto češće radili nego studentice (49%). Studenti stariji od 24 godine češće su radili tijekom praznika nego oni mlađi. Velika većina studenata koji su radili tijekom semestra radila je i tijekom praznika, dok je njih 17% napravilo određenu pauzu od posla i tijekom praznika nije radila. Među studentima koji nisu radili nikakve poslove tijekom semestra njih dvije trećine nije radilo niti tijekom praznika.

U nešto duljem razdoblju, kroz proteklih godinu dana, nekakav plaćeni posao je radilo 49% studenata sveučilišnih i 60% studenata stručnih studija.

Većina studenata u studijskim obvezama provede više od 30 sati

Slika 44. Intenzitet studijskih obveza

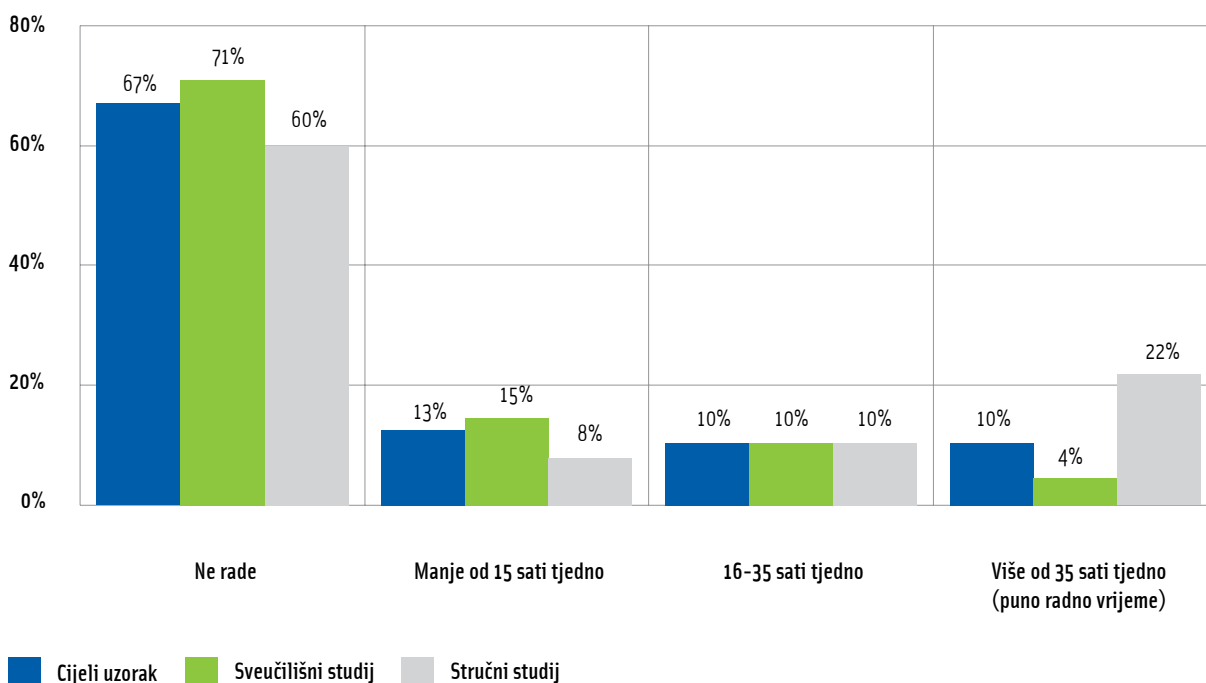
Na osnovi broja sati koje su ispitanici naveli da provode učeći ili pohađajući nastavu kreirana je varijabla procjene intenziteta studijskih obveza. Najviše studenata tijekom prosječnog tjedna u učenju i studiranju provede više od 30 sati, a ovaj je nalaz u skladu i s podacima međunarodnog izvješća EUROSTUDENT (2005–2008: 122) prema kojem u većini zemalja studenti sveučilišnih studija provode između 30 i 35 sati u aktivnostima vezanima uz studij. EUROSTUDENT podaci za hrvatske studente pokazuju da oko četvrtina studenata provede tjedno između 30 i 40 sati u studijskim obvezama, a sličan udjel na njih troši 20–30 sati tjedno. Tek nešto više od petine studenata na učenje i nastavu utroše manje od 20 sati tjedno (od toga većina 10–20 sati). No značajnoj manjini studenata studijske obveze nadilaze vremenski okvir punog radnog vremena. Tako 14% uči i nastavu pohađa između 40 i 50 sati tjedno, a 11% više od 50 sati tjedno.

Studenti koji studiraju na stručnim studijima imaju nešto slabiji intenzitet studijskih obveza u odnosu na njihove kolege na sveučilišnim studijima: njih 38% utroši više od 30 sati na učenje i nastavu, naspram 59% studenata sveučilišnih studija. Ne iznenađuje podatak da su osobe koje provode manje vremena u učenju studenti koji rade, studenti koji imaju djecu te izvanredni studenti. U kontekstu rada uz studij bitno je napomenuti da izvješće EUROSTUDENT (2005-2008: 121) navodi kako intenzitet rada uz studij može utjecati na uspjeh u studiju.

Udio studenata koji troše više od 30 sati na studijske obveze varira ovisno o području studija, čak i ukoliko u obzir uzmemo samo redovite studente sveučilišnih studija. Takvih je najviše među studentima s područja biomedicinskih znanosti i zdravstva (90%). Slijedi umjetničko područje gdje 75% studenata navodi da provede više od 30 sati tjedno u učenju i nastavi, zatim biotehničke znanosti (66%), prirodne znanosti (62%), humanističke znanosti (60%) dok je najniže opterećenje u odnosu na ostale navedeno kod studenata tehničkih znanosti i društvenih znanosti: 58% studenata tehničkih znanosti i 56% studenata društvenih znanosti navelo je da provode više od 30 sati u studijskim obvezama.

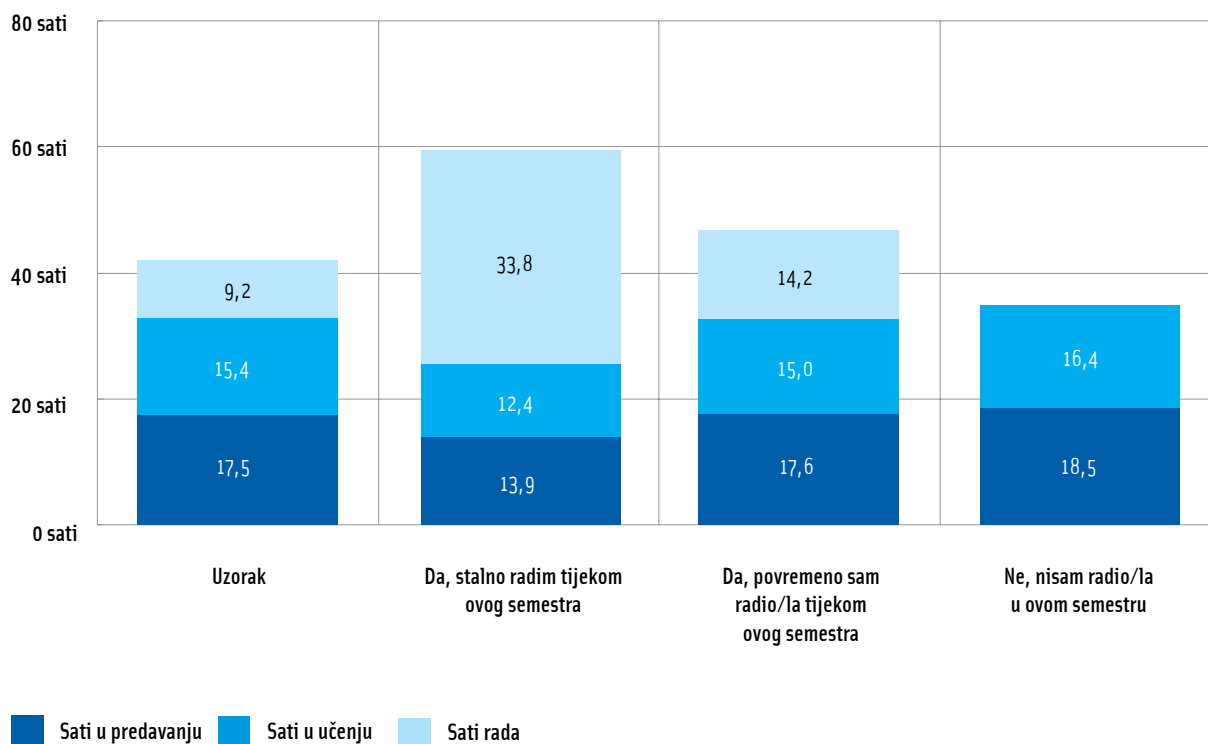
Slika 45. Sati plaćenoga rada

Kao i kod sati provedenih u samostalnom učenju i pohađanju nastave, studente smo grupirali u četiri skupine ovisno o broju sati koji utroše na posao. Najviše studenata (67%) u prosječnom tjednu ne radi, oko 13% studenata radi do 15 sati tijekom tjedna, a 10% studenata radi između 16 i 35 sati na tjedan, a 10% studenata radi u punom radnom vremenu. U skladu s dosadašnjim pokazateljima vezanima uz rad, očekivano je da su studenti koji studiraju na stručnim studijima češće ti koji rade u punom radnom vremenu; njih 22% u usporedbi s 4% studenata sveučilišnih studija. Ponovno se može uočiti isti obrazac po kojem su osobe koje rade više sati češće roditelji te izvanredni studenti.

Studenti s djecom i izvanredni studenti vremenski najopterećeniji

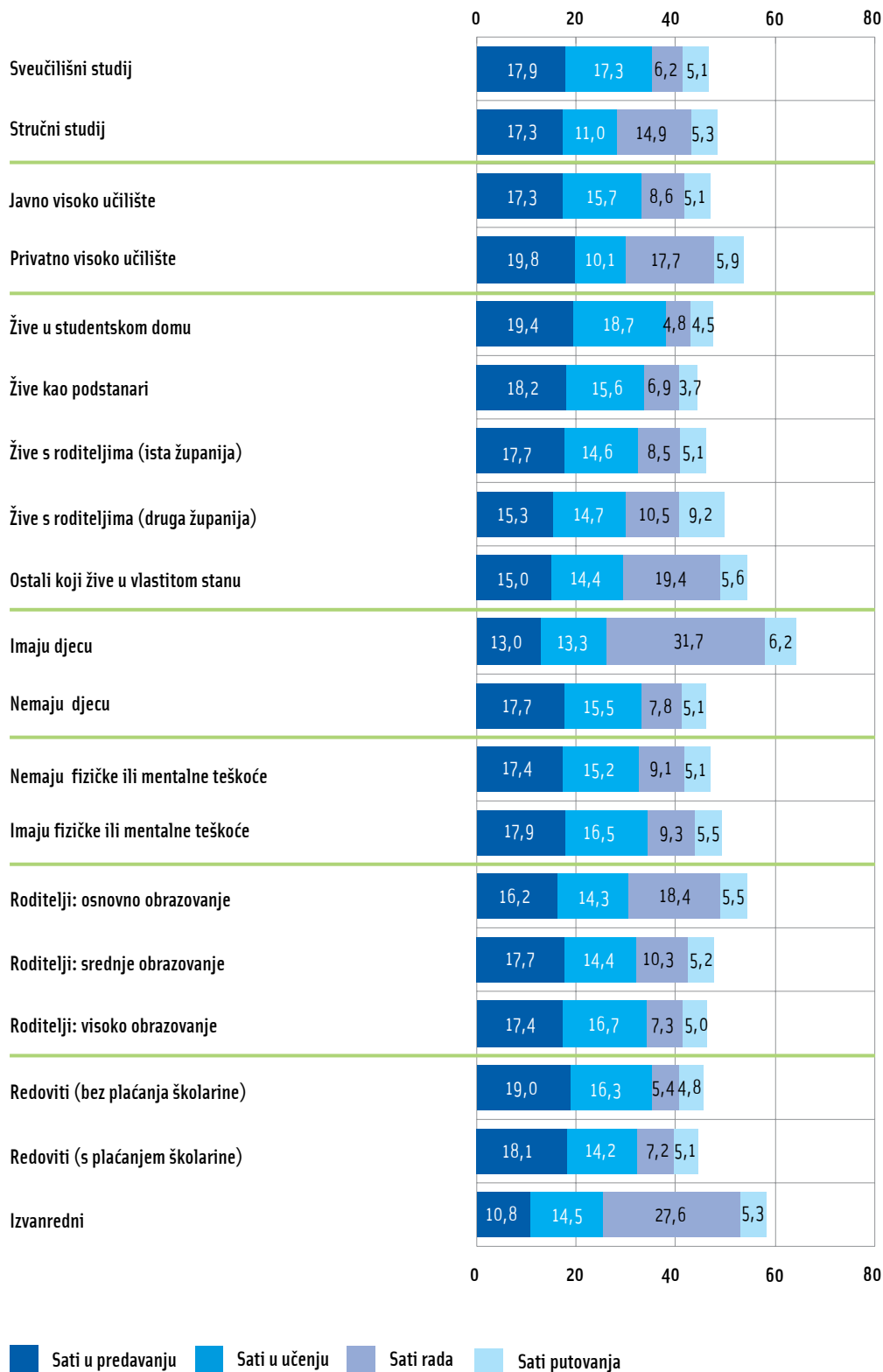
Slika 46. Tjedno vremensko opterećenje studenata koji rade i ne rade

Vremensko opterećenje studenata koji rade i onih koji ne rade u značajnoj se mjeri razlikuje. Naime, rad može umanjiti raspoloživo vrijeme za pohađanje studija i učenje. Studenti koji su radili povremeno tijekom semestra u prosjeku su pohađali predavanja jedan sat manje, a učili 1,4 sati manje nego studenti koji nisu radili tijekom semestra. Ova razlika nije izuzetno velika, a prosječno tjedno opterećenje poslom i studijem od 46,8 sati još potpada u okvire uobičajenog tjednog radnog vremena. No kod studenata koji su stalno radili tijekom semestra vidljive su velike razlike. Oni u prosjeku provode 8,6 sati tjedno manje učeći ili pohađajući nastavu, dakle 25% manje nego studenti koji ne rade. Istovremeno, oni u prosjeku rade 33,8 sati tjedno, dakle gotovo puno radno vrijeme, što zajedno sa satima učenja i nastave čini izuzetno visokih 60,1 sati tjedno.

Slika 47. Tjedno vremensko opterećenje pojedinih skupina studenata

08.

Promatra li se prosječna količina vremena koje pojedine skupine studenata provedu tjedno na predavanjima, učeći ili radeći, vidljivo je kako izvanredni studenti provode gotovo dvostruko manje vremena u nastavi nego redoviti studenti. Također, studenti sveučilišnih i stručnih studija ne razlikuju se prema prosječnoj tjednoj satnici nastave, već prema prosječnom vremenu uloženom u ostale studijske obaveze (studenti sveučilišnih studija u prosjeku više vremena provode u učenju od studenata stručnih studija, koji pak više vremena odvajaju za posao i putovanje). Studenti u studentskim domovima, čini se, najviše vremena provedu u nastavi i učenju ako ih se uspoređi sa studentima koji žive s roditeljima ili u vlastitom smještaju.

Zaposlenost u prosjeku najviše sati tjedno oduzima izvanrednim studentima i studentima s djecom (gdje je i najzastupljenija), ali je značajan čimbenik i kod mnogih studenata stručnih studija, privatnih učilišta, studenata koji žive u svom stanu i studenata čiji roditelji imaju tek osnovno obrazovanje. Ovome valja dodati i tjedne sate putovanja, koji oduzimaju značajnu količinu tjednog vremena studentima koji žive u drugoj županiji, a prilično malo studentima podstanarima ili u studentskim domovima.

Ukupno studenti iz većine ovih skupina u prosjeku na studiranje, rad i put potroše između 44 i 48 sati tjedno, uz izuzetak studenata u privatnim učilištima (53,5), onih koji žive u svom stanu ili čiji roditelji imaju osnovno obrazovanje (54,4), izvanrednih studenata (58,8) i studenata-roditelja koji u prosjeku na ovim aktivnostima tjedno provedu čak 64,2 sata, ne računajući skrb za djecu.

Zadovoljstvo radnim opterećenjem smanjuje se sa porastom broja tjednih sati studijskih obveza, ali se ne razlikuje među skupinama koje ne rade i rade do 15 sati tjedno. No kod osoba koje rade više od 15 sati tjedno, zadovoljstvo se izrazito smanjuje s porastom studijskih obveza. Konačno, nezadovoljstvo opterećenjem posebno je izraženo kod osoba koje rade puno radno vrijeme, bez obzira na količinu studijskih obveza.

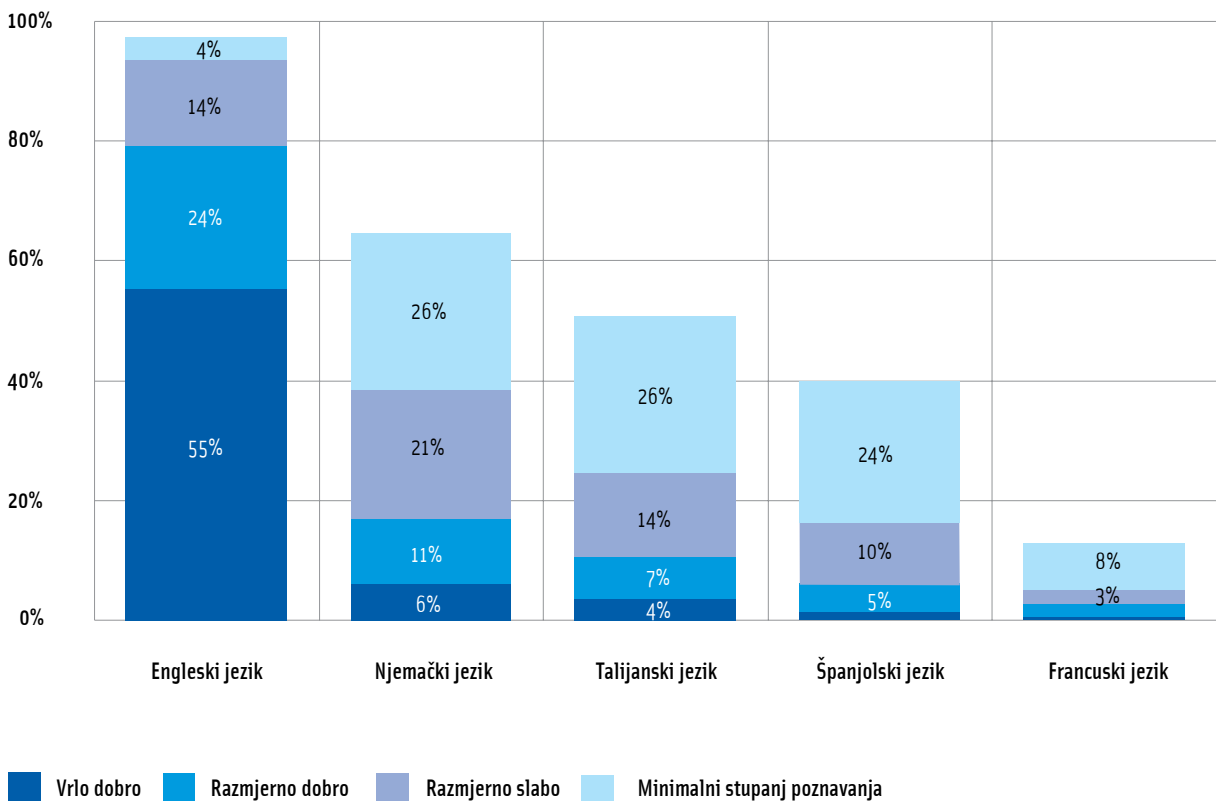
08

Međunarodna dimenzija i mobilnost

Prema međunarodnom izvješću EUROSTUDENT (2005-2008: 130), studentska mobilnost pridonosi osobnom razvoju, povećava jezične kompetencije i interkulturalno razumijevanje te time može doprinijeti i većoj zapošljivosti na međunarodnom tržištu rada. Imajući to u vidu, u ovom poglavlju željeli smo vidjeti u kojoj su mjeri hrvatski studenti uključeni u programe međunarodne studentske razmjene te koja je njihova motivacija, a koje su prepreke mobilnosti.

Koje strane jezike znaju studenti?

Slika 48. Poznavanje jezika

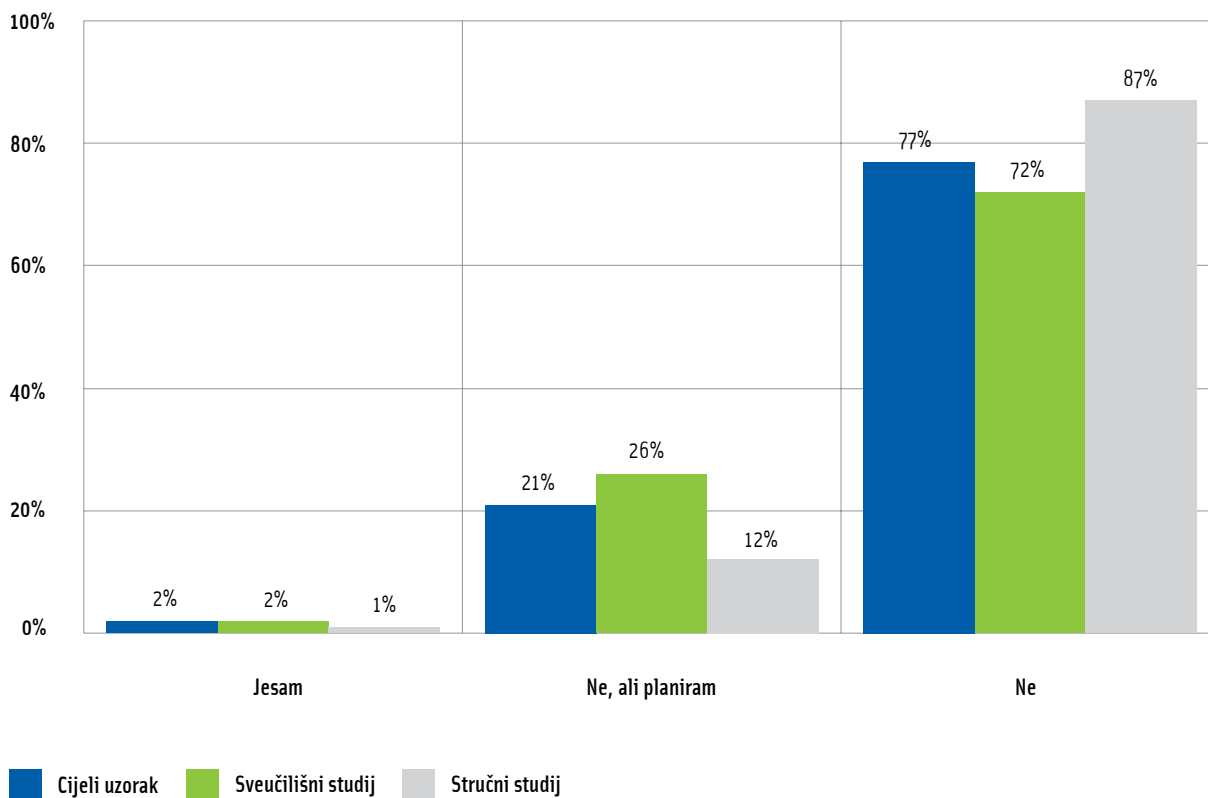
Solidno poznavanje stranih jezika jedan je od značajnijih preduvjeta za međunarodnu mobilnost. Ovo istraživanje pokazalo je da je engleski strani jezik kojim se u određenoj mjeri služe gotovo svi studenti, a 79% procjenjuje svoje znanje razmjerno ili vrlo dobrim. Poznavanje ostalih jezika manje je rašireno u studentskoj populaciji, a i razina znanja tih jezika je značajno slabija. Prema učestalosti znanja jezika nakon engleskog slijedi njemački jezik, kojeg barem rudimentarno poznaje dvije trećine studenata, ali tek 17% procjenjuje svoje znanje solidnim. Određeno poznavanje talijanskog jezika iskazalo je 46% studenata, no visok stupanj stručnosti u ovom jeziku procijenila je samo desetina ispitanika. Iznenadujuće, čak 40% studenata iskazalo je da poznaje španjolski jezik, ali većina njih procjenjuje to znanje rudimentarnim ili razmjerno slabim, dok tek 1% ocjenjuje svoje znanje španjolskog vrlo dobrim. Najmanje je studenata upoznato s francuskim jezikom na bilo kojoj razini kompetencije.

Podaci ukazuju da je poznavanje stranih jezika bolje kod studenata sveučilišnih studija u odnosu na studente stručnih studija. Uz izuzetak engleskog jezika, poznavanje stranih jezika kod studenata čiji roditelji imaju tek osnovno obrazovanje slabije je nego kod ostalih studenata.

Iskustva sa studijem u inozemstvu ima mali broj studenata, glavni financijeri roditelji

Slika 49. Jeste li ikad studirali u inozemstvu (tijekom trajanja cijelog ili dijela studijskog programa)?

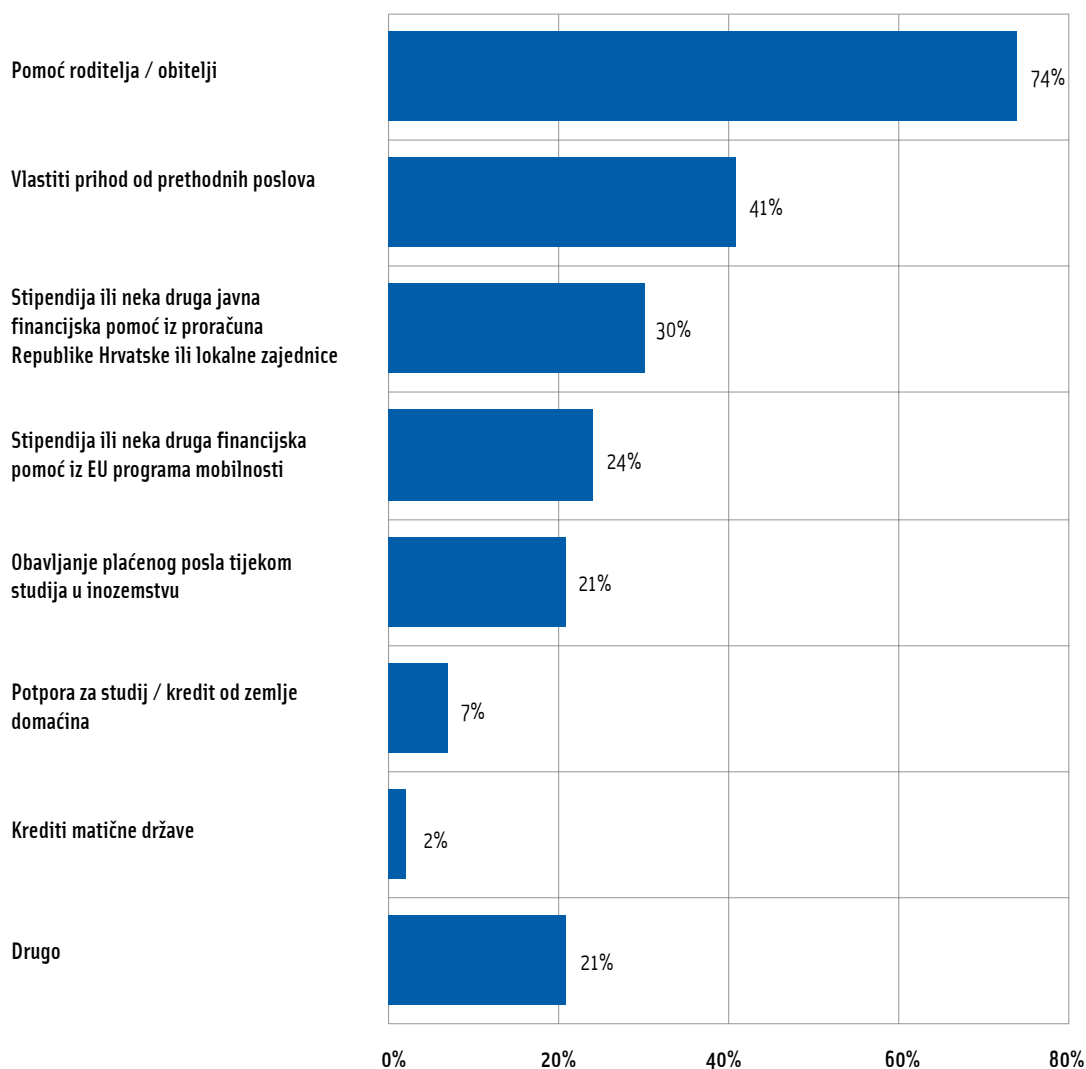

08. Manji dio studenata u hrvatskom uzorku je do sada imao iskustvo studiranja u inozemstvu: svega 2% ispitanih studenata navelo je kako su studirali u inozemstvu tijekom svojeg studija. Gledajući ovaj podatak u komparaciji s podacima predstavljenima u prethodnom izvješću EUROSTUDENT (2005–2008), radi se o iznimno niskom postotku studenata s iskustvom mobilnosti. Najniži postotak mobilnosti u prethodnom istraživanju EUROSTUDENT zabilježen je u Turskoj (3%), dok je u Norveškoj, na primjer, 19% studenata imalo iskustvo studiranja u inozemstvu.

Interes za studije u inozemstvu pokazalo je oko petine studenata, no ukupno 77% studenata nema namjeru studirati u inozemstvu: to su češće studenti stručnih studija, što svakako može biti posljedica toga da na tim studijima češće studiraju stariji studenti, za koje je veća vjerojatnost da imaju poslovne i obiteljske obaveze. Ipak, zanimljivo je primijetiti kako je, u usporedbi s podacima prethodnog međunarodnog izvješća EUROSTUDENT (2005–2008), postotak studenata u Hrvatskoj koji je naveo da bi želio provesti dio studija u inozemstvu značajno viši od većine zemalja koje su sudjelovale u istraživanju (npr. 4% u Španjolskoj, 10% u Italiji).

Od svih studenata koji su bili u inozemstvu u sklopu studija (ukupno njih 89), najveći broj njih (32) nije bilo na studiju koji je bio financiran nekim programom financijske potpore. Od onih koji jesu bili u inozemstvu preko programa mobilnosti, najviše studenata, njih 20, bilo je na studiju u sklopu programa Erasmus ili Erasmus Mundus. Dio studenata (njih 8) bilo je u inozemstvu na studiju u sklopu svojeg redovnog studijskog programa. Važno je primijetiti da je najčešće naveden izvor financiranja studija u inozemstvu bila obitelj. S obzirom na utvrđene razlike u ekonomskom statusu obitelji studenata na hrvatskim visokim učilištima, valja napomenuti da bi prepreka studiju u inozemstvu moglo biti upravo oslanjanje na obitelj kao glavni izvor financiranja takve mobilnosti.

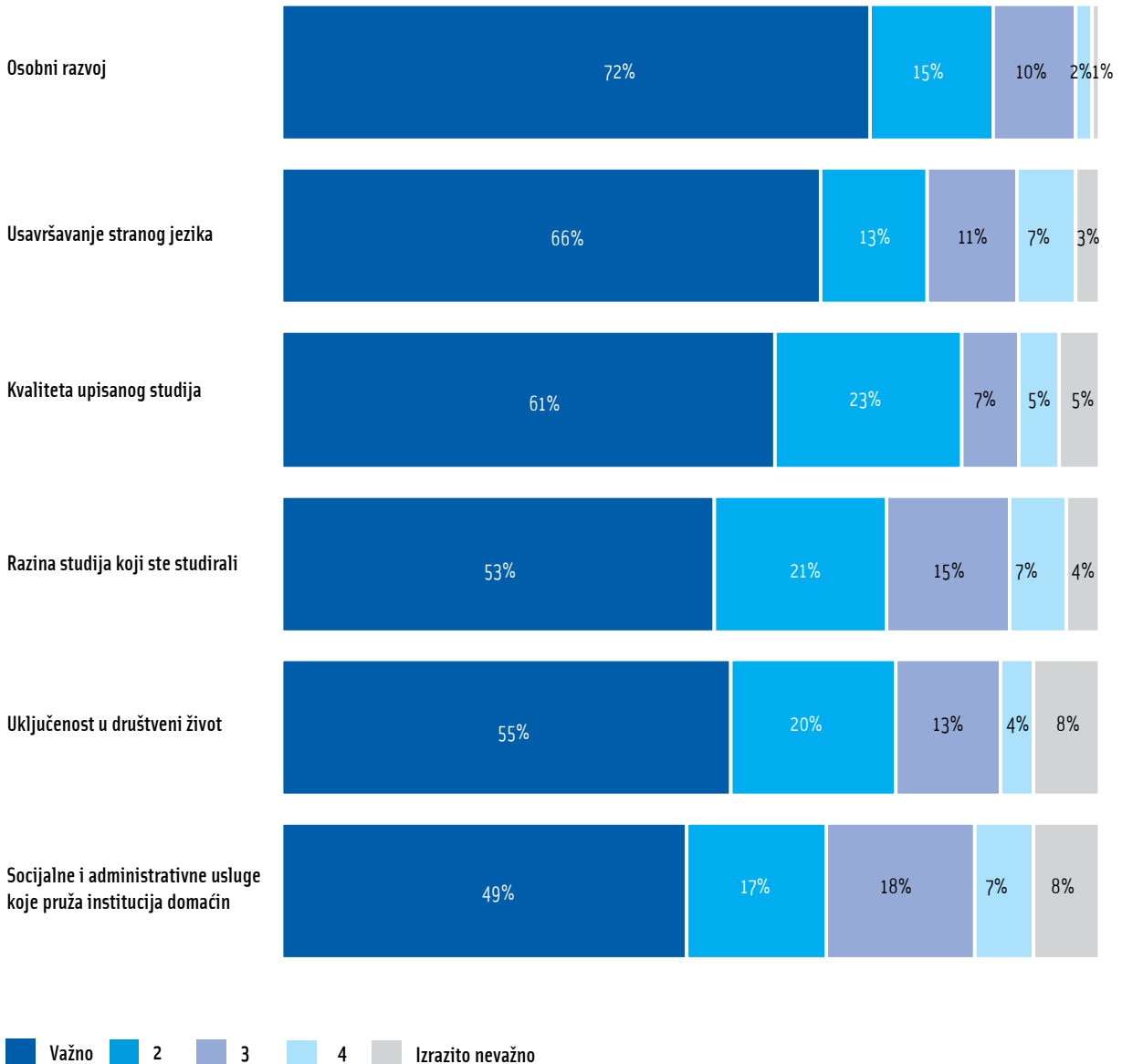
Slika 50. Koje ste od sljedećih izvora koristili za financiranje Vašeg studija u inozemstvu (moguće više odgovora)? - samo studenti koji su studirali u inozemstvu, N=87

Osobni razvoj motivacija za studijski boravak u inozemstvu

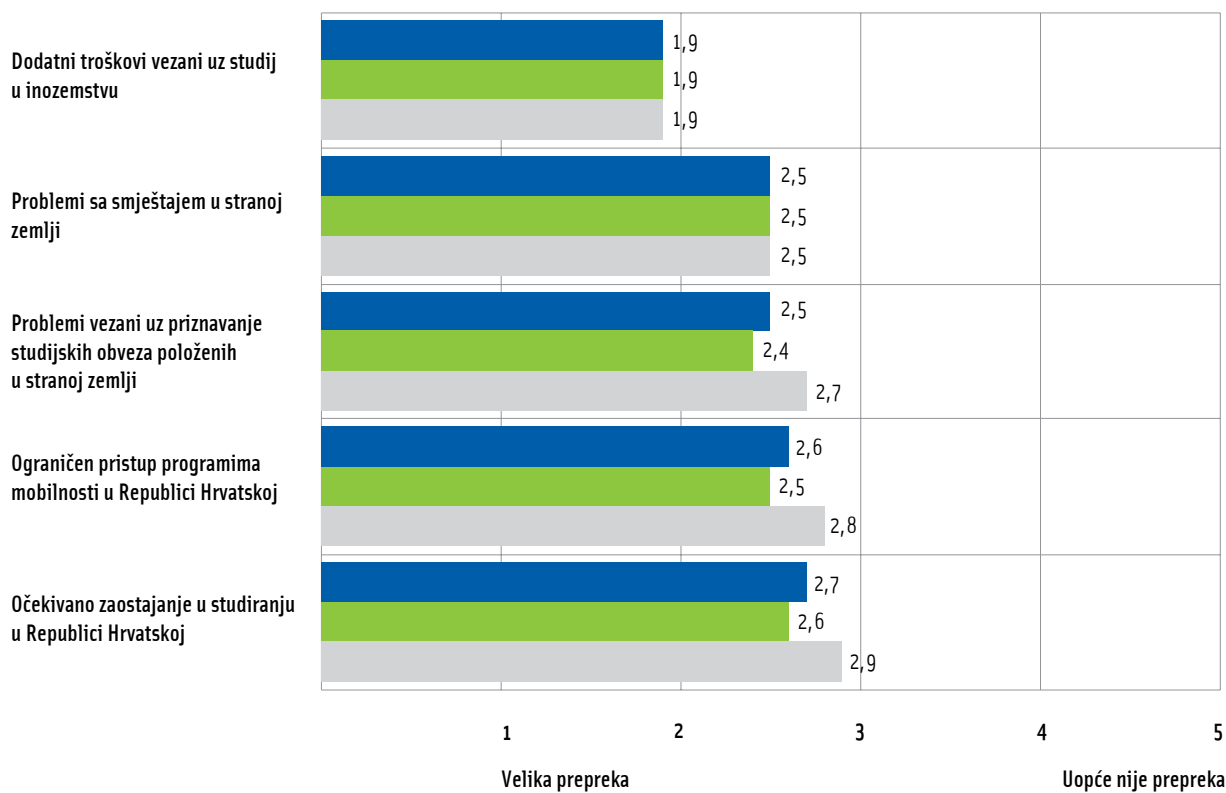
Slika 51. Koliko su Vam bili važni sljedeći čimbenici glede studiranja u inozemstvu? - samo studenti koji su studirali u inozemstvu - prosječna ocjena na skali od 1-5, gdje 1 predstavlja „jako važno“, a 5 „izrazito nevažno“

Od motivacijskih faktora za studiranje u inozemstvu onih studenata koji su imali to iskustvo prednjači osobni razvoj: 72% studenata navelo je osobni razvoj kao važan razlog za studiranje u inozemstvu. Većina studenata navela je i usavršavanje stranog jezika i kvalitetu studija kao važne razloge zašto bi studirali u inozemstvu.

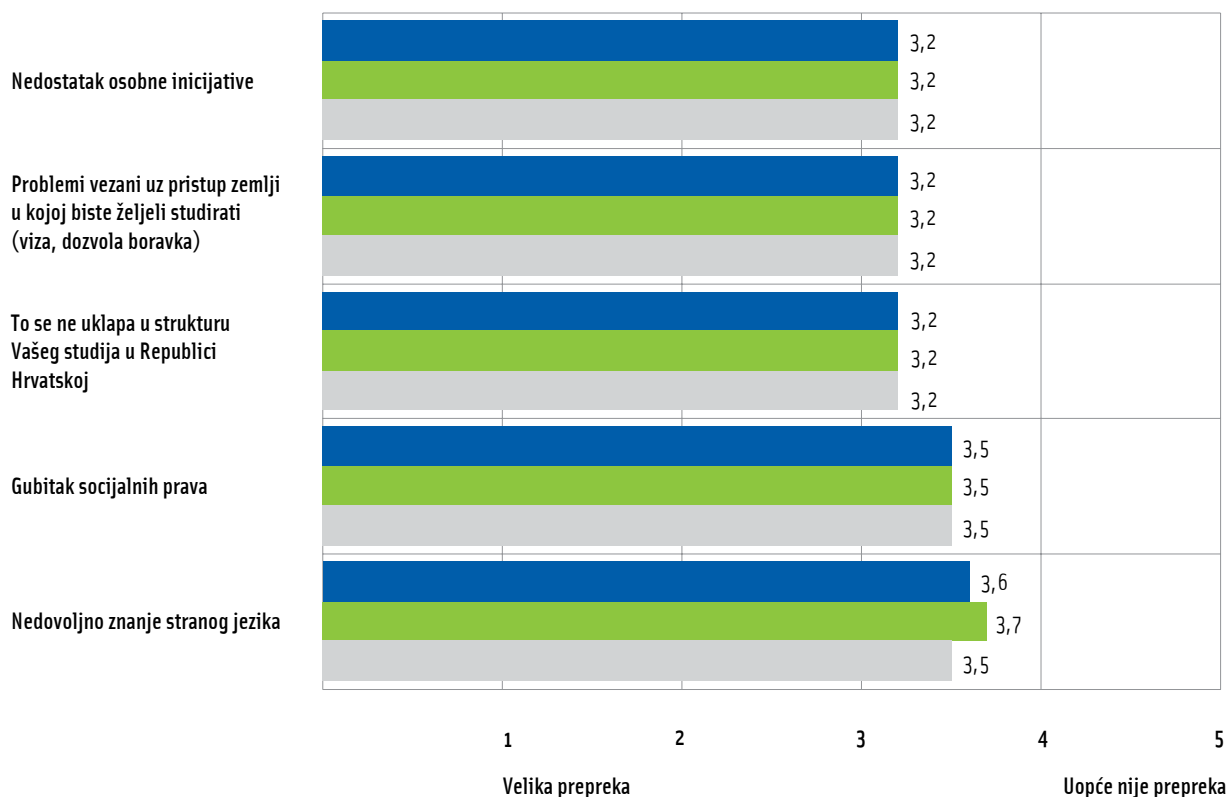
Glavna prepreka studijskom boravku u inozemstvu: troškovi

Slika 52. U kojoj Vam mjeri sljedeća pitanja predstavljaju prepreku za upis na studij u inozemstvu? – samo studenti koji nisu studirali u inozemstvu – prosječna ocjena na skali od 1 do 5, gdje 1 predstavlja „velika prepreka“, a 5 „uopće nije prepreka“

■ Cijeli uzorak
 ■ Sveučilišni studij
 ■ Stručni studij

Slika 54. U kojoj Vam mjeri sljedeća pitanja predstavljaju prepreku za upis na studij u inozemstvu? – samo studenti koji nisu studirali u inozemstvu – prosječna ocjena na skali od 1 do 5, gdje 1 predstavlja „velika prepreka“, a 5 „uopće nije prepreka“

■ Cijeli uzorak
 ■ Sveučilišni studij
 ■ Stručni studij

Kao i u većini drugih zemalja čiji su podaci predstavljani u prethodnom međunarodnom izvješću EUROSTUDENT (2005–2008: 153), kao najveću prepreku za studij u inozemstvu studenti navode dodatne troškove. S druge strane, najmanje studenata je kao prepreku navelo nedovoljno znanje jezika. Kao značajne prepreke u većoj mjeri studenti još navode problem smještaja (što također mogu percipirati kao dodatni trošak), probleme vezane uz priznavanja studijskih obaveza te ograničen pristup programima mobilnosti u Hrvatskoj.

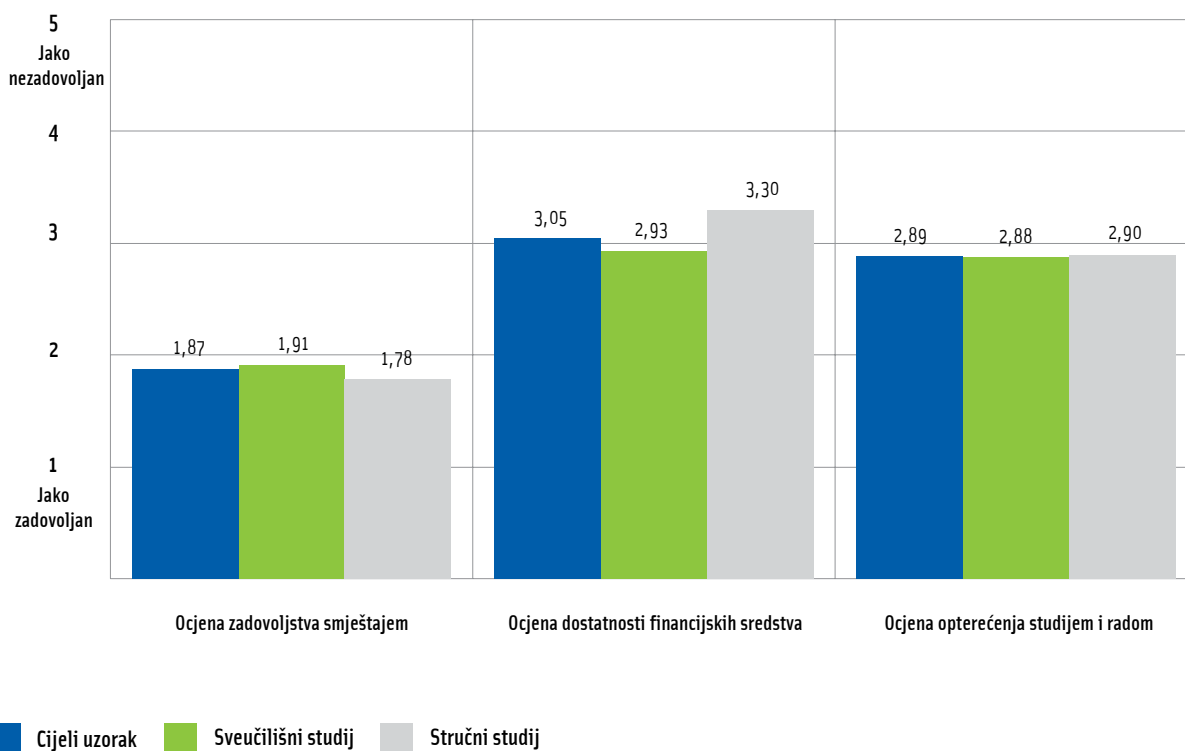
Studenti stručnih studija razlikuju se u percepciji prepreka od studenata sveučilišnih studija. Razlike između te dvije skupine studenata nisu statistički značajne kada je riječ o percepciji problema sa smještajem, gubitka socijalnih prava, nedostatka osobne inicijative te problema vezanih uz ishodovanje vize, dok je kod svih ostalih prepreka ta razlika značajna (npr. dodatni troškovi, priznavanje studijskih obaveza, ograničen pristup programima mobilnosti).

09

Samoprocjene pojedinih aspekata studija

U sklopu istraživanja EUROSTUDENT ispitanici su u nekoliko pitanja zamoljeni da sami procjene pojedine aspekte studiranja.

Slika 55. Samoprocjena pojedinih aspekata studija, prosječna ocjena na skali od 1 do 5, gdje 1 predstavlja „jako zadovoljan“, a 5 „jako nezadovoljan“

Studenti su u najvećoj mjeri zadovoljni svojim smještajem, prosječna ocjena zadovoljstva na skali od pet stupnjeva je 1,87 (što je niža ocjena to je veće zadovoljstvo). Kada je riječ o viđenju dostatnosti financijskih sredstva studenti iskazuju osrednje zadovoljstvo (3,05), pri čemu su studenti stručnih studija manje zadovoljni dostatnošću sredstava u odnosu na svoje kolege na sveučilišnim studijima.

Razlike među studentima stručnih studija

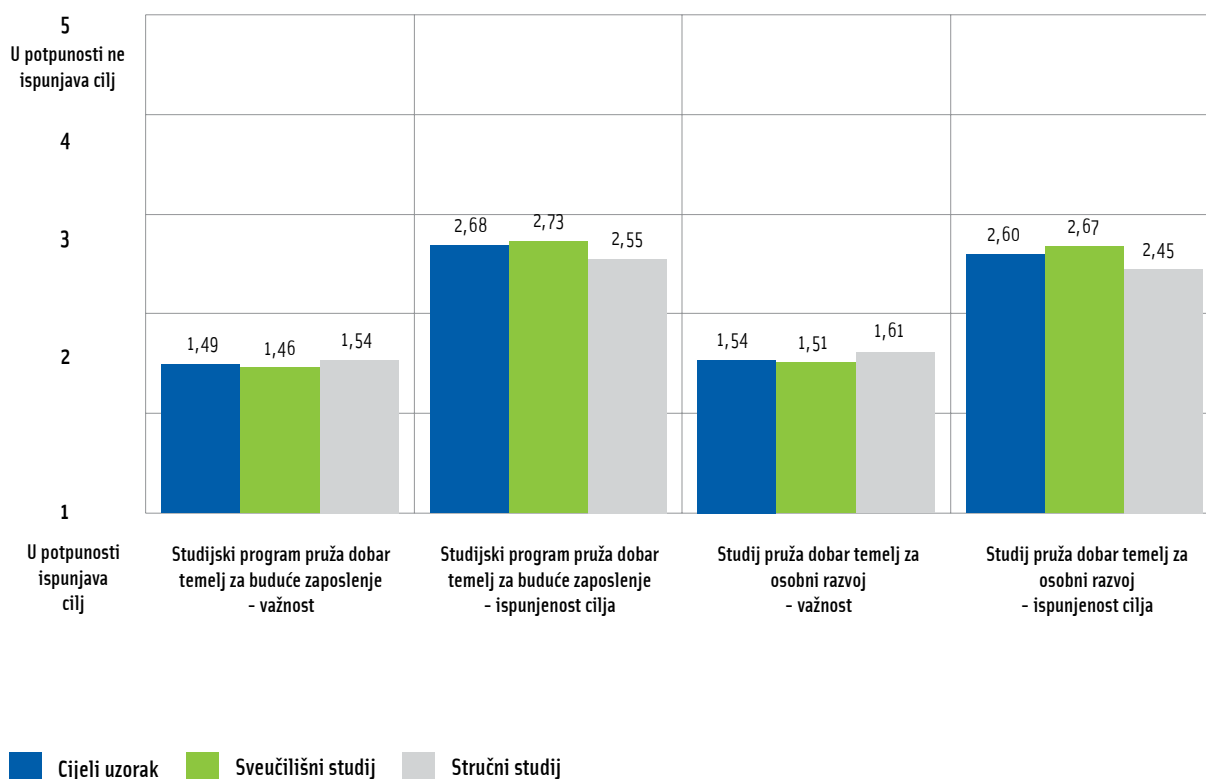
Studenti su relativno zadovoljni time koliko su opterećeni studijem i radom: prosječna ocjena zadovoljstva je 2,89, a razlike između studenata sveučilišnih i stručnih studija ovdje su neznatne. Ipak, ako se pogleda razlika između studenata privatnih i javnih stručnih studija, možemo vidjeti kako je udjel studenata privatnih stručnih studija koji su zadovoljni studijskim i radnim opterećenjem viši nego li kod studenata javnih stručnih studija (dok je 20% studenata privatnih stručnih studija navelo da je izrazito zadovoljno s time koliko su opterećeni studijem i radom, isti odgovor navelo je 8% studenata javnih stručnih studija).

Razlika u procjeni zadovoljstva studijskim i radnim opterećenjem pokazala se i između studenata stručnih studija na sveučilištima naspram studenata stručnih studija na veleučilištima ili visokim školama: dok je 4% studenata stručnih studija na sveučilištima navelo da je izrazito zadovoljno svojim studijskim i radnim opterećenjem, isto je učinilo 12% studenata veleučilišta ili visokih škola.

Podaci pokazuju i da su ispitanici čiji roditelji imaju visoko obrazovanje zadovoljniji (2,78) dostatnošću sredstava za studij te opterećenošću studijem od studenata čiji roditelji imaju samo osnovno (3,53) ili srednje (3,26) obrazovanje.

Osobni razvoj i pripremljenost za zaposlenje podjednako važni aspekti studiranja

Slika 56. Važnost ciljeva studija i ispunjenosti ciljeva, prosječna ocjena na skali od 1 do 5, gdje 1 predstavlja „u potpunosti ispunjava cilj“, a 5 „u potpunosti ne ispunjava cilj“

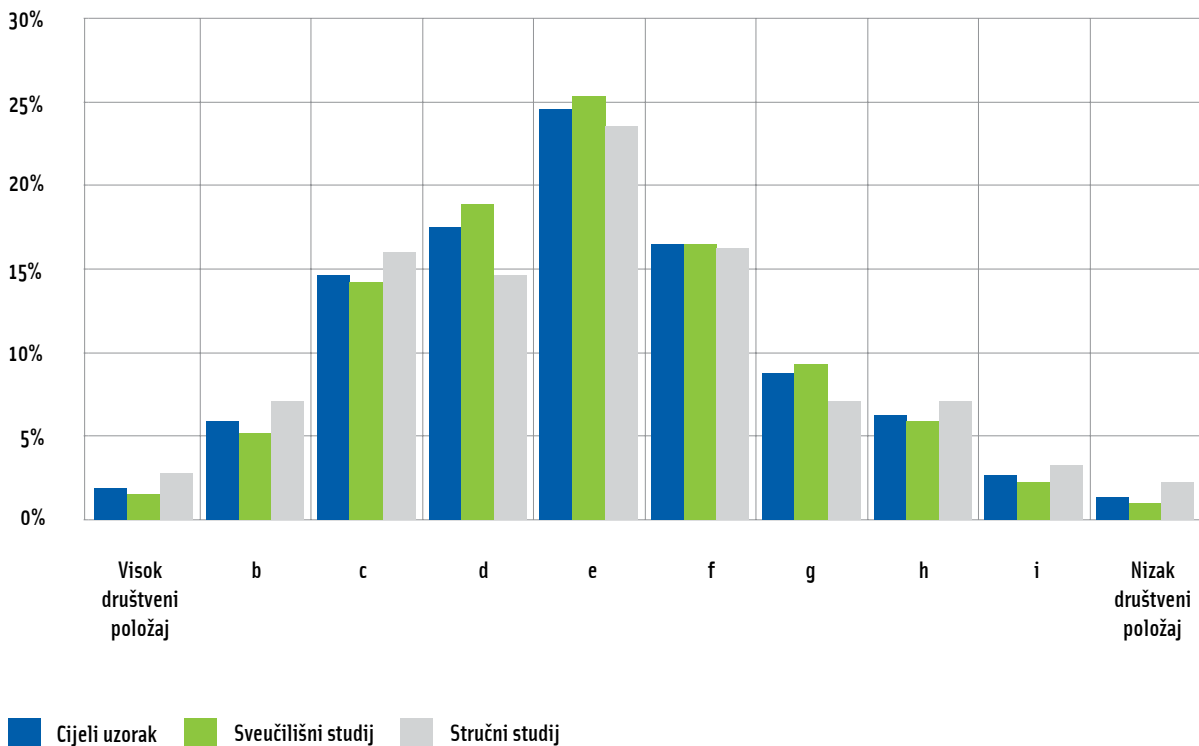

Studenti su bili upitani da procjene u kojoj mjeri su im važna dva navedena cilja studija te u kojoj mjeri im sam studij ispunjava ta dva cilja: trebali su procijeniti u kojoj mjeri im studij pruža dobar temelj za buduće zaposlenje te za osobni razvoj. Nalazi pokazuju da su oba aspekta vrlo važna studentima i sveučilišnih i stručnih studija i to podjednako važna, a u nešto manjoj mjeri su ti studenti zadovoljni koliko sam studij ispunjava te ciljeve. Međutim, važno je istaknuti kako su studenti u većini zadovoljni u kojoj mjeri njihov studij ispunjava ova dva aspekta studija. U prosjeku su studenti stručnih studija u odnosu na studente sveučilišnih studija nešto više zadovoljni time koliko ih njihov studij priprema za buduće zaposlenje te koliko im pruža dobar temelj za osobni razvoj.

S obzirom na obrazovanje roditelja nema razlike među studentima u percepciji važnosti i ispunjenja navedenih ciljeva. Studenti koji društveni položaj svoje obitelji ocjenjuju kao „nizak“ nešto su kritičniji u ocjeni ispunjenosti dva navedena cilja (2,9 priprema za buduće zaposlenje te 2,7 osobni razvoj) u odnosu na studente koji procjenjuju svoj obiteljski društveni položaj kao „visok“ (2,6 za buduće zaposlenje, 2,5 osobni razvoj).

40% studenata procjenjuje društveni položaj svoje obitelji „visokim“

Slika 57. Za neke se ljude smatra da imaju visok, a za neke nizak društveni položaj. S obzirom na svoju obiteljsku pozadinu, gdje biste na sljedećoj ljestvici smjestili svoje roditelje ukoliko je na vrhu iste označen visok, a na dnu nizak položaj u društvu?

Na samom kraju ispitanici su zamoljeni da procijene društveni položaj svoje obitelji. Na temelju njihovih odgovora na skali od 1 do 10 kreirane su tri grupe studenata. Prvu grupu čine oni studenti koji procjenjuju svoj status kao visok (40%), drugu grupu čine oni koji svoj status procjenjuju kao srednji (41%), dok treću skupinu čine studenti koji svoj status ocjenjuju kao nizak. Najmanji broj studenata svoj status ocjenjuje kao nizak, njih 19%. Ovi podaci samoprocjene sukladni su i prethodno predstavljenim nalazima koji ukazuju da studenti u hrvatskom visokoškolskom kontekstu dolaze iz obitelji razmjerno povoljnog socioekonomskog statusa.

Razlike među studentima stručnih studija

Razlika se može primijetiti i među studentima stručnih studija, gdje veći udjel studenata na privatnim stručnim studijima procjenjuje obiteljski društveni položaj kao „visok“ (51%) od studenata na javnim stručnim studijima (38%).

Ovdje vrijedi napomenuti kako su studenti koji su procijenili svoj društveni položaj niskim češće stariji studenti, studenti koji imaju djecu, studenti čiji su roditelji nižeg obrazovnog statusa te studenti koji žive u studentskim domovima.

10

Zaključci: izazovi socijalne dimenzije za hrvatski sustav visokog obrazovanja

Socijalna dimenzija visokog obrazovanja, kako je definirana u temeljnim dokumentima Bolonjskog procesa, odnosi se na institucionalne mjere koje doprinose jednakim mogućnostima pri upisu studija, za vrijeme njegova trajanja te pri završetku studija, s posebnim naglaskom na pojedince iz socijalno ranjivih skupina (Puzić, Doolan, Dolenc, 2006). Socijalna dimenzija visokog obrazovanja upozorava nas da pristup i uspjeh u studiju ne ovise samo o akademskim sposobnostima, već i o uvjetima za studiranje koji se razlikuju između različitih skupina pojedinaca, pa su tako mogućnosti za uspješan upis i tijek studija veće za neke pojedince u odnosu na druge. Neke od karakteristika po kojima se pojedinci razlikuju, a koje mogu utjecati na njihove obrazovne biografije, su socioekonomski status, spol, dob i fizičke i mentalne poteškoće. Radi se o tzv. „pripisanim“ karakteristikama kod kojih pojedinci nemaju izbor.

Rezultati istraživanja EUROSTUDENT ukazuju nam da postoje grupe koje imaju manje mogućnosti za uspješan upis i tijek studija: vidljiv je, na primjer, trend podzastupljenosti studenata roditelja s nižim stupnjevima obrazovanja i starijih studenata (tzv. „zrelih“ studenata) na hrvatskim visokim učilištima, dok su razlike vidljive u uvjetima studiranja (u vidu visine troškova studija i mogućnosti ostvarivanja financijske potpore) faktori koji mogu negativno utjecati na tijek studija. Naime, u sustavu postoje studenti koji imaju znatno veće troškove studija (npr. studenti koji plaćaju školarinu, koji žive u podstanarstvu, koji imaju djecu) i oni koji imaju znatno manje troškove zbog neplaćanja školarine, dobivanja stipendije i smještaja u studentskim domovima. U tom pogledu značajan je nalaz izvješća EUROSTUDENT koji pokazuje kako redoviti studenti koji plaćaju školarinu imaju znatno manju šansu dobivanja stipendije ili smještaja u studentskom domu od redovitih studenata koji ne plaćaju školarinu.

U kontekstu socijalne dimenzije visokog obrazovanja bitno je napomenuti i kako postoji razlika u socijalnom profilu i uvjetima studiranja između studenata sveučilišnih i stručnih studija: udio studenata kojima barem jedan od roditelja ima tercijarno obrazovanje je znatno niži na stručnim studijima u odnosu na sveučilišne, udio studenata s djecom značajno je viši na stručnim studijima, studenti stručnih studija češće od studenata sveučilišnih studija plaćaju školarinu, manje su zadovoljni raspoloživošću financijskih sredstava za svoje mjesečne troškove te su im znatno manje šanse za dobivanje smještaja u studentskom domu.

Uloga je obrazovne politike i obrazovnih institucija da ostvare jednake mogućnosti za upis i za uspjeh u studiju svim pojedincima na osnovi njihovih sposobnosti, a bez obzira na karakteristike kao što su njihov socioekonomski status, spol, dob, etnicitet ili fizičke i mentalne poteškoće. Iz prikupljenih EUROSTUDENT podataka za Hrvatsku radi se o adresiranju sljedećih odabranih izazova:

- poticati i omogućiti pristup visokom obrazovanju pojedincima iz obitelji manje obrazovanih roditelja. Prema prethodnom međunarodnom izvješću EUROSTUDENT (2005-2008: 165), takve se studente treba poticati na tercijarno obrazovanje već na nižim stupnjevima obrazovanja kroz npr. profesionalnu orijentaciju ili druge inicijative za regrutiranje navedenih studenata.

- poticati i omogućiti pristup te uspješan tijek studija za studente iz obitelji s nižim prihodima i obitelji nižeg imovinskog statusa koji često ovise o financijskoj podršci roditelja za pokrivanje troškova studija ili su pak prisiljeni raditi. Trenutni prosječni iznos stipendije od 807 kuna mjesečno nedostatan je za pokriće troškova studija, a i podaci su pokazali da stipendije kao izvor prihoda češće navode studenti koji ne plaćaju školarinu, tj. oni koji imaju i manje izravne troškove studija. Prema prethodnom međunarodnom izvješću EUROSTUDENT (2005–2008: 168), studente koji rade treba podržati formalno kroz institucijske mjere koje omogućavaju usklađivanje studijskih i radnih obveza.
- ukloniti financijske barijere nastavku školovanja na višim razinama studija i kod međunarodne mobilnosti hrvatskih studenata. U skladu s prethodnom preporukom, potrebno je kritički analizirati trenutni sustav osiguravanja studentskog standarda u Hrvatskoj i ustanoviti koliko on adekvatno pomaže onima s financijskim poteškoćama ili sa specifičnim životnim okolnostima (roditeljstvo, zaposlenost, mentalne ili fizičke teškoće itd.). Treba posebno ustanoviti koliko je sustav stipendiranja zasnovan na kriteriju izvrsnosti, a koliko na kriteriju socioekonomskog statusa (ili drugih kriterija za ranjive skupine), kako bi se ustanovilo koliko je takav sustav pravedan iz perspektive socijalne dimenzije visokog obrazovanja.
- poticati i omogućiti studentima starijima od 21 godinu pristup visokom obrazovanju te uspješan tijek studija. Institucionalno omogućiti studentima koji su roditelji usklađivanje njihovih studijskih i roditeljskih obveza.
- ukloniti barijere za upis studenata s fizičkim teškoćama te osigurati potrebnu podršku za studente s fizičkim i mentalnim teškoćama za vrijeme trajanja studija.
- poticati ravnopravnu zastupljenost studenata i studentica u svim područjima znanosti.
- poboljšati uvjete studiranja za studente na stručnim studijima. S obzirom na značajne razlike u socijalnom profilu i uvjetima studentskog života između studenata sveučilišnih i stručnih studija, a koji pokazuju manje povoljne uvjete studentskog života na stručnim studijima u odnosu na sveučilišne (u pogledu npr. plaćanja školarina, dostupnosti smještaja u studentskim domovima), treba prilagoditi sustav studentskog standarda potrebama studenata stručnih studija. Istovremeno, treba voditi računa da je sektor stručnih studija u Hrvatskoj sam po sebi kompleksan i heterogen: postoje značajne razlike u profilu studenata na javnim naspram privatnih visokih učilišta, kao i određene razlike u profilu studenata na javnim sveučilištima i javnim veleučilištima i visokim školama.

Naposljetku, treba naglasiti da Nacionalno izvješće EUROSTUDENT, kao i samo istraživanje na europskoj razini, obuhvaća samo neke od aspekata socijalne dimenzije u visokom obrazovanju (vidi npr., Farnell i Kovač, 2010; IRO, 2009), i to samo među osobama koje su uopće studij upisale. Iz tog razloga, autori izvješća preporučuju da se provode daljnja istraživanja i studije u Hrvatskoj (kvantitativna i kvalitativna) koja adresiraju socijalnu dimenziju visokog obrazovanja u njenom punom opsegu, i to posebno u sljedećim segmentima:

- utjecaj prethodnog obrazovanja na pristup i uspjeh u visokom obrazovanju: prema međunarodnim istraživanjima pristup visokom obrazovanju ponajprije ovisi o prethodnim obrazovnim postignućima potencijalnih studenata, a obrazovna postignuća slabija su kod onih koji dolaze iz ranjivih skupina (Farnell i Kovač, 2009). Ove je nalaze potrebno ispitati i u hrvatskom kontekstu s posebnim naglaskom na vezu između socioekonomskog statusa pojedinaca i izbora vrste srednje škole (gimnazije, strukovne škole ili umjetničke škole), budući da je istraživanje EUROSTUDENT pokazalo da su gimnazijalci nadzastupljeni u visokom obrazovanju.
- napuštanje visokog obrazovanja: studenti koji su napustili studij nakon što su upisali visoko obrazovanje nisu obuhvaćeni istraživanjem EUROSTUDENT. Iz makropodataka DZS-a moguće je procijeniti kako nešto manje od 40% hrvatskih studenata napušta visoko obrazovanje (Matković, 2009). Međunarodna istraživanja usmjerena na utvrđivanje čimbenika koji utječu na napuštanje studija otkrivaju vezu između napuštanja studija i određenih socioekonomskih karakteristika studenata (Farnell i Kovač, 2009). Potrebno je ove nalaze ispitati i u hrvatskom kontekstu.
- identificiranje ostalih oblika nejednakosti i ranjivih skupina: pitanje regionalnih razlika u pristupu visokom obrazovanju (za osobe iz ruralnih ili geografski izoliranih krajeva) nije obuhvaćeno u ovom izvješću, kao ni pitanje pristupa visokom obrazovanju za pripadnike nacionalnih manjina, iako je ovo prepoznato kao značajan problem u Hrvatskoj za pripadnike romske nacionalne manjine (UNDP, 2006; IRO, 2009).

Empirijski podaci o tome koje su društvene skupine podzastupljene u visokom obrazovanju te koji čimbenici doprinose njihovom slabijem uključivanju u tercijarno obrazovanje omogućuju i identificiranje načina na koje trenutne politike i institucionalne strukture (na nacionalnoj razini i na razini visokih učilišta) pomažu ili odmažu većoj uključenosti ranjivih skupina. Prikupljanje takvih podataka omogućuje i definiranje preporuka za unaprjeđenje politika visokog obrazovanja kojima je cilj osiguravanje socijalne dimenzije visokog obrazovanja, tj. jednakih obrazovnih mogućnosti za sve društvene skupine.

Dodaci

A. Važne napomene za interpretaciju rezultata istraživanja

Sveučilišni i stručni studiji

Na visokim učilištima u Hrvatskoj izvode se sveučilišni i stručni studiji, čime se sustav visokog obrazovanja kategorizira kao „binarni“ sustav. Međutim, specifičnost hrvatskog sustava visokog obrazovanja jest da se stručni studiji izvode ne samo na veleučilištima i visokim školama (koje mogu isključivo izvoditi stručne studije), nego i na sveučilištima (koja mogu izvoditi obje vrste studijskih programa). Drugim riječima, postoji binarni sustav studijskih programa i binarni sustav visokih učilišta, ali oba sustava nisu u svim segmentima povezana. Dodatno, činjenica jest da među veleučilištima i visokim školama postoje ne samo javna visoka učilišta, nego i brojna privatna visoka učilišta.

Na razini analize studentske populacije u Hrvatskoj, ove činjenice onemogućuju jednoznačnu usporedbu profila studenata sveučilišta sa studentima veleučilišta i visokih škola (zbog studenata stručnih studija na sveučilištima), ali i znatno otežavaju identificiranje „tipičnog profila“ studenata stručnih studija, budući da je ta populacija iznimno heterogena.

Iz metodološke perspektive, temeljna usporedba studentske populacije, uzimajući u obzir binarni sustav, stoga mora biti po ključu vrste studija (sveučilišni ili stručni studiji), a ne po vrsti institucije. Međutim, autori u nekoliko poglavlja Nacionalnog izvješća prikazuju i usporedbu studenata stručnih studija po vrsti institucije kako bi se naglasila heterogenost studenata stručnih studija i potreba za pažljivom interpretacijom podataka o ovoj skupini studenata.

Privatna visoka učilišta

Kao što je ranije naglašeno u poglavlju o metodologiji istraživanja, u originalnom uzorku istraživanja EUROSTUDENT su studenti s privatnih učilišta bili podzastupljeni. Iako nije bilo u potpunosti moguće otkloniti ovu podzastupljenost utežavanjem, sama veličina ovog poduzorka dovoljno je velika za pouzdane analize profila ovih studenata.

Troškovi i prihodi studenata

Kao i kod velike većine istraživanja u kojima treba navesti troškove i/ili prihode, svakako je potrebno imati na umu kako dio ispitanika ne želi dati tu informaciju o sebi, a također je važno napomenuti kako dio studenata koji su ovisni o drugima (roditeljima) nemaju preciznu sliku o tome koliko u stvari troše svaki mjesec ili koliko ovisi o obitelji kroz prihode svaki mjesec. S obzirom na navedena ograničenja prikazani troškovi i prihodi trebaju prvenstveno poslužiti kao referentni okvir procjene razmjera i strukture troškova (i to posebno u usporedbi među različitim skupinama studenata), a ne precizni i detaljni iskazi troškova i prihoda studenata.

Također, treba naglasiti da prihodi i troškovi studenata prikazani u ovom izvješću nisu izravno usporedivi. Glavni razlog je u tome što značajan dio troškova koje studenti iskazuju često snose i plaćaju izravno njihove obitelji (npr. smještaj, hrana, odjeća, školarine, itd.), dok se pitanje o prihodima tiče isključivo novčanih sredstava koje studenti dobivaju ili zarađuju tijekom studija. Stoga su u pravilu tako iskazani prihodi manji od rashoda kakvi su evidentirani ovim istraživanjem.

Ni prihode ni rashode nije opravdano promatrati kao pokazatelj materijalnog statusa studenta, već oni proizlaze iz sučeljavanja troškova studiranja i studijskog života karakterističnih za studentski status s jedne strane te mogućnosti studenata da mobiliziraju dovoljno resursa (najčešće svojim radom ili kroz obitelj) da te troškove zadovolje. Oni studenti koji doista nisu mogli zadovoljiti troškove studiranja svojim prihodima morali su napustiti studij te nisu više u studentskoj populaciji pa tako nisu ni obuhvaćeni ovim istraživanjima. S druge strane, razina prihoda koju studenti iskazuju dostatna je za zadovoljavanje trenutnih troškova, ali ne znači da ti studenti ili njihovi roditelji ne bi mogli mobilizirati

veću količinu resursa da postoje takve potrebe – dakle visoka razina prihoda ne ukazuje na imućnost već prvenstveno na visoku razinu troškova.

S obzirom da su troškovi školarine u pravilu semestralni, u Nacionalnom izvješću troškovi prikazuju kao semestralni troškovi, koji su izračunati na način da su uzeti u obzir životni troškovi nastali tijekom 5 mjeseci te su tome pridodani i troškovi školarine i ostali troškovi studija. S druge strane, prihodi se u izvješću prikazuju kao mjesečni prihodi. Ove dvije mjere nisu izravno usporedive iz gore navedenih razloga.

Školarine i ostali studijski troškovi

U Nacionalnom izvješću koristi se termin „školarine“ u brojnim analizama i grafovima. Treba naglasiti da prema upitniku EUROSTUDENT ovaj pojam obuhvaća nekoliko kategorija troškova koje studenti plaćaju visokim učilištima:

- školarine
- upisnine
- prijavnice
- druge troškove za ispite, i sl.

Pojam „ostali studijski troškovi“ pak obuhvaća sljedeće kategorije troškova:

- davanja vezana za studij (socijalna davanja, članarine za studentske aktivnosti).
- materijali za nastavu (knjige, fotokopiranje, DVD-ovi, terenska nastava).
- ostali redoviti troškovi vezani za studij (dodatno obrazovanje, instrukcije, vježbe, itd.).

Postoci i grafovi

Na pojedinim grafičkim prikazima u Nacionalnom izvješću suma nije nužno 100% što je posljedica zaokruživanja decimalnih brojeva na cijele brojeve ili mogućnosti unošenja višestrukih odgovora.

Spol

Osim ako nije drukčije naznačeno, korištenje termina muškog spola „studenti“ u ovom izvješću obuhvaća i studente i studentice.

B. Popis literature

Berlinsko priopćenje (2003). Priopćenje s konferencije europskih ministara zaduženih za visoko obrazovanje. Posjećeno 25.01.2011. na internetskoj stranici: http://zagreb.idi.hr/bolonjski_dokumenti/Berlinska%20deklaracija%20Hr.doc

Bergensko priopćenje (2005). Priopćenje s konferencije europskih ministara zaduženih za visoko obrazovanje. Posjećeno 25.01.2011. na internetskoj stranici: http://zagreb.idi.hr/bolonjski_dokumenti/Bergen%20priopcenje.doc

Budak, J., Slijepčević, S., & Švaljek, S. (2010). Financijske potpore studentima u sustavu visokog obrazovanja u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 17(2), 277-297. doi:<http://dx.doi.org/10.3935/rsp.v17i2.921>

Doolan, K. (2010). Teret troškova - financijski aspekti izbora studija i iskustva studiranja u hrvatskom visokoškolskom kontekstu. *Revija za socijalnu politiku*, 17(2), 239-256.

Eurostat (2009). Key figures on Europe. Dostupno na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EI-08-001/EN/KS-EI-08-001-EN.PDF

EUROSTUDENT III (2005-2008). Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Dostupno na: http://www.eurostudent.eu/download_files/documents/Synopsis_of_Indicators_EIII.pdf

EUROSTUDENT III Irska (2006-2007). Report on the Social and Living Conditions of Higher Education Students in Ireland. Dostupno na: <http://www.heai.ie/files/files/file/new%20eurostudent.pdf>

Farnell, T., & Kovač, V. (2010). Uklanjanje nepravednosti u visokom obrazovanju: prema politici 'proširivanja sudjelovanja' u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, Svezak 17, Br. 2, str. 257-275.

Institut za razvoj obrazovanja (IRO) (2009). Policy preporuke za povećanje jednakog pristupa visokom obrazovanju u Hrvatskoj", Posjećeno 25.01.2011. na internetskoj stranici: <http://www.iro.hr/hr/publikacije/policy-preporuke-2009/>

Londonsko priopćenje (2007). Priopćenje s konferencije europskih ministara zaduženih za visoko obrazovanje. Posjećeno 25.01.2011. na internetskoj stranici: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=12925>

Leuven Communiqué (2009). Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education. Posjećeno 25.01.2011. na internetskoj stranici: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009.pdf

Matković, T. (2009). Pregled statističkih pokazatelja participacije, prolaznosti i režima plaćanja studija u Republici Hrvatskoj 1991.-2007., *Revija za socijalnu politiku*, god.16, br. 2, str. 239-250, Zagreb.

Matković, T., Tomić, I., & Vehovec, M. (2010). Efikasnost nasuprot dostupnosti? O povezanosti troškova i ishoda studiranja u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 17(2), 215-237. doi:<http://dx.doi.org/10.3935/rsp.v17i2.919>

Puzić, S., Doolan, K., Dolenc, D. (2006). Socijalna dimenzija Bolonjskog procesa i (ne)jednakost šansi visokog obrazovanja: neka hrvatska iskustva. *Sociologija sela*, 44, 172-173 (2-3), 221-243.

UNDP Hrvatska (2006). Neumreženi: lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj. Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj.

C. Popis partnera u provođenju istraživanja EUROSTUDENT u Hrvatskoj

Nositelji:

- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
- Institut za razvoj obrazovanja

Savjetodavni odbor za praćenje provedbe istraživanja EUROSTUDENT IV:

- Agencija za znanost i visoko obrazovanje
- Državni zavod za statistiku
- Hrvatski studentski zbor
- Institut za razvoj obrazovanja
- Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
- Rektorski zbor visokih učilišta RH
- Vijeće veleučilišta i visokih škola

Izvoditelji:

- Ipsos Puls
- ResearchNed (Nizozemska)

Partneri:

- Institut za društvena istraživanja, Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja
- Projekt EUROSTUDENT (www.eurostudent.eu)
- Sveučilišni računski centar - Srce

Partneri u promociji:

- AEGEE Zagreb
- AIESEC
- BEST Zagreb
- CroMSIC Zagreb - Međunarodna udruga studenata medicine
- EduCentar

- ELSA Zagreb
- eSTUDENT
- H-alter
- IAESTE Croatia
- IEEE - Hrvatska sekcija
- Klub studenata sociologije Diskrepancija
- Mreža mladih Hrvatske
- Perpetuum Lab
- Poligraf
- Pravokutnik
- Studenti za studente Split

Recenzent:

- Jasminka Ledić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci)

Stručni savjetnici

- Danijela Dolenc (Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu)
- Teo Matković (Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Financira:

- Europska komisija

Sufinancira:

- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa

D. Upitnik EUROSTUDENT

1. Trenutni položaj studenata

1.1. Na kojoj razini i vrsti studija trenutno studirate?

Ukoliko u isto vrijeme studirate na više studija, molimo da se Vaši odgovori odnose na Vaš glavni studijski program te da govorite o tom istom studijskom programu tijekom ispunjavanja cijelog upitnika.

Razina studija

- Prva razina na sveučilišnom studiju - naziv sveučilišni prvostupnik (na sveučilištu, fakultetu, sveučilišnom odjelu ili akademiji)
- Prva razina na stručnom studiju - naziv stručni prvostupnik (na veleučilištu, visokoj školi ili iznimno na pojedinim fakultetima)
- Druga razina na sveučilišnom studiju - naziv magistar struke (na sveučilištu, fakultetu, sveučilišnom odjelu ili akademiji)
- Druga razina na stručnom studiju - naziv specijalist struke (na veleučilištu, visokoj školi ili iznimno na pojedinim fakultetima)
- Integrirana prva i druga razina na sveučilišnom studiju - naziv magistar struke (na sveučilištu ili fakultetu - primjerice pravo, medicina, arhitektura, itd.)
- Stručni studij na prvoj razini u trajanju kraćem od 3 godine - naziv stručni pristupnik

1.2. Koji je Vaš trenutni službeni status na studiju?

- Službeni status
- Redoviti student
- Izvanredni student
- Ostalo (objasnite) _____

1.3. Da li se Vaš studij izvodi najvećim dijelom kroz učenje na daljinu (nastava se ne provodi u učionici, većina kolegija se provodi isključivo e-učenjem, itd.)?

- Da
- Ne

1.4. Kako se zove Vaš studijski program i Vaše visoko učilište (sveučilište, fakultet, akademija, veleučilište ili visoka škola)?

- Studijski program: _____

1.5. U kojem gradu ili mjestu se nalazi visoko učilište na kojem polazite studij?

- Ime grada / mjesta i visokog učilišta: _____

1.6. Planirate li nastaviti studij nakon završetka studija koji trenutno pohađate?

- Da, studij za prvostupnika (baccalaureus) negdje u Republici Hrvatskoj

- Da, studij za prvostupnika (baccalaureus) u nekoj drugoj zemlji
- Da, studij za magistra ili specijalista struke negdje u Republici Hrvatskoj
- Da, studij za magistra ili specijalista struke u nekoj drugoj zemlji
- Da, poslijediplomski doktorski studij negdje u Republici Hrvatskoj
- Da, poslijediplomski specijalistički studij negdje u Republici Hrvatskoj
- Da, poslijediplomski studij u nekoj drugoj zemlji
- Da, ali neki drugi studij koji ovdje nije spomenut
- Ne, ne namjeravam nastaviti studij
- Još ne znam

1.7. Na kojem se jeziku izvodi Vaš studij?

Moguće je navesti više odgovora. U slučaju da studirate neki od filoloških studija, kao jezik izvođenja navedite hrvatski.

- hrvatski
- engleski
- neki drugi

1.8. Kakva očekivanja imate od svog studija i u kojoj mjeri ih Vaš studij ostvaruje?

U cjelini, moj studijski program pruža dobar temelj za buduće zaposlenje

					
U kojoj mjeri Vam je taj cilj važan?	0	0	0	0	0
U kojoj mjeri Vaš studij ispunjava taj cilj?	0	0	0	0	0

U cjelini, moj studij pruža dobar temelj za osobni razvoj.

					
U kojoj mjeri Vam je taj cilj važan?	0	0	0	0	0
U kojoj mjeri Vaš studij ispunjava taj cilj?	0	0	0	0	0

2. Pozadina studija

2.1. Gdje ste živjeli u trenutku završetka srednje škole?

- Županija, te grad ili općina: _____

2.2. Na osnovi koje kvalifikacije ste upisali studij?

- Kvalifikacija stečena završetkom srednje strukovne škole u trajanju od tri godine

- Kvalifikacija stečena završetkom srednje strukovne škole u trajanju od tri godine i dodatnim (razlikovnim) obrazovanjem do četiri godine srednje škole
- Kvalifikacija stečena završetkom srednje strukovne (tehničke, ekonomske, primijenjene umjetnosti ili slične) škole u trajanju od četiri godine
- Kvalifikacija stečena završetkom gimnazije
- Kvalifikacija stečena izvan granica RH
- Ostalo

2.3. Kada ste stekli kvalifikaciju na osnovi koje ste upisali ovaj studij?

- Mjesec _____ Godina _____

2.4. Kada ste prvi puta upisali bilo koji studijski program?

ovo se pitanje odnosi na Vaš prvi studij u visokom obrazovanju

- Mjesec _____ Godina _____

2.5. Kada ste započeli studirati na Vašem trenutnom studiju?

ovo se pitanje odnosi na razinu studija na kojoj trenutno studirate, a ne razinu koju ste eventualno ranije dovršili

- Mjesec _____ Godina _____

2.6. Jeste li prije pristupa visokome obrazovanju imali ikakva iskustva vezana uz tržište rada?

- Da, imao /la sam stalni posao (najmanje godinu dana i radeći najmanje 20 sati tjedno)
- Da, manji, povremeni poslovi (kraće od godine dana ili manje od 20 sati tjedno)
- Da, tijekom strukovnog obrazovanja (npr. naukovanje ili praksa dulja od tri mjeseca)
- Ne, nisam imao/la iskustva na tržištu rada prije početka studija

2.7. Jeste li ikada, nakon završetka srednje škole, prekinuli svoj studij na dulje od godinu dana?

Moguće je navesti više odgovora ako se odnose na Vas.

- Da, prekinuo/la sam studij u periodu između završetka srednje škole i pristupa visokome obrazovanju
- Da, prekinuo/la sam studij u periodu nakon pristupa visokome obrazovanju, a prije nego što sam diplomirao
- Da, prekinuo/la sam studij u periodu između diplomiranja i ponovnog pristupa visokome obrazovanju (ovo uključuje i pauzu između prve i druge razine bolonjskih studija)
- Ne

3. Životni uvjeti

3.1. S kim živite tijekom semestra (radnim danima)?

Moguće je navesti više odgovora.

- Roditelji

- Vjenčani ili nevjenčani suprug/supruga
- Dijete / djeca
- S nekom drugom osobom (osobama) koja ovdje nije spomenuta
- Živim sam/a

3.2. Živate li u studentskom domu ili iznajmljenom prostoru?

- Da, u studentskom domu
- Da, u iznajmljenom stanu/kući/sobi i slično.
- Ne

3.3. Koliko ste zadovoljni svojim smještajem?

0

0

0

0

0

3.4. Uobičajenim danom, koliko Vam je potrebno vremena, te koju udaljenost prelazite, da biste stigli od Vašeg doma do Vašeg visokog učilišta?

(dom ovdje označava mjesto Vašeg stanovanja tijekom pohađanja studija radnim danom)

- _____ minuta (prosječno u jednom smjeru): 0-15; 15-30; 30-60; 60-120; 120+
- _____ kilometara (prosječno u jednom smjeru): 0-1; 1-5; 5-10; 10-50; 50+

3.5. Koliki Vam je prosječni mjesečni prihod iz sljedećih izvora?

* Molimo da naznačite prihod kojim mjesečno raspolazete u kunama, bez obzira kada ste stekli ta sredstva.

* Označite 0 ili precrtajte ukoliko nemate prihode iz nekog izvora. Ukoliko polje ostavite praznim smatrat će se da ne možete procijeniti iznos ili ne želite odgovoriti.

	Prosječan prihod
Novčana podrška od obitelji ili partnera/ice	0 kn; do 400 kn; 400-800 kn; 800-1200; 1200-1600; 1600-2000; 2000-3000; više od 3000 kn
Financijska potpora iz javnog izvora financiranja stipendija / zajam	0 kn; do 400 kn; 400-800 kn; 800-1200; 1200-1600; 1600-2000; 2000-3000; više od 3000 kn
Prihod od privremenog ili stalnog radnog mjesta	0 kn; do 400 kn; 400-800 kn; 800-1200; 1200-1600; 1600-2000; 2000-3000; 3000-4000; 4000-5000; više od 5000 kn
Ušteđevina (primjerice prethodno zarađen novac)	0 kn; do 400 kn; 400-800 kn; 800-1200; 1200-1600; 1600-2000; 2000-3000; više od 3000 kn
Drugi izvori (uključujući druge oblike privatne i javne potpore, poput dječjih doplataka, obiteljske mirovine, itd.)	0 kn; do 400 kn; 400-800 kn; 800-1200; 1200-1600; 1600-2000; 2000-3000; više od 3000 kn
Ukupan iznos prosječnih mjesečnih prihoda	0 kn; do 400 kn; 400-800 kn; 800-1200; 1200-1600; 1600-2000; 2000-3000; 3000-4000; 4000-5000; više od 5000 kn

3.6. Koji su Vaši prosječni mjesečni troškovi za sljedeće potrebe, te tko ih plaća?

* Označite 0 ili precrtajte ukoliko nemate troškove vezane uz neku stavku. Ukoliko polje ostavite praznim smatrat će se da ne možete procijeniti iznos ili ne želite odgovoriti.

A) mjesečni životni troškovi	plaćam iz vlastitih sredstava	ove troškove direktno plaća moja obitelj/partner/drugo (primjerice ako druga osoba plaća Vaše račune)
smještaj (uključujući režije)	0; do 50 kn; 50-100 kn; 100-200 kn, 200-300 kn; 300-400 kn; 400-500 kn; 500-600 kn; 600-800 kn; 800-1000 kn; 1000-2000 kn; više od 2000 kn	
životni troškovi (hrana, odjeća, kućne potrepštine)	0; do 50 kn; 50-100 kn; 100-200 kn, 200-300 kn; 300-400 kn; 400-500 kn; 500-600 kn; 600-800 kn; 800-1000 kn; 1000-2000 kn; više od 2000 kn	
društvene aktivnosti i slobodno vrijeme	0; do 50 kn; 50-100 kn; 100-200 kn, 200-300 kn; 300-400 kn; 400-500 kn; 500-600 kn; 600-800 kn; 800-1000 kn; 1000-2000 kn; više od 2000 kn	
prijevoz	0; do 50 kn; 50-100 kn; 100-200 kn, 200-300 kn; 300-400 kn; 400-500 kn; 500-600 kn; 600-800 kn; 800-1000 kn; 1000-2000 kn; više od 2000 kn	
troškovi zdravstvene skrbi	0; do 50 kn; 50-100 kn; 100-200 kn, 200-300 kn; 300-400 kn; 400-500 kn; 500-600 kn; 600-800 kn; 800-1000 kn; 1000-2000 kn; više od 2000 kn	
komunikacija (telefon, internet, itd.)	0; do 50 kn; 50-100 kn; 100-200 kn, 200-300 kn; 300-400 kn; 400-500 kn; 500-600 kn; 600-800 kn; 800-1000 kn; 1000-2000 kn; više od 2000 kn	
skrb za djecu	0; do 50 kn; 50-100 kn; 100-200 kn, 200-300 kn; 300-400 kn; 400-500 kn; 500-600 kn; 600-800 kn; 800-1000 kn; 1000-2000 kn; više od 2000 kn	
ostali redoviti troškovi (duhanski proizvodi, kućni ljubimci, osiguranje, otplata kredita...)	0; do 50 kn; 50-100 kn; 100-200 kn, 200-300 kn; 300-400 kn; 400-500 kn; 500-600 kn; 600-800 kn; 800-1000 kn; 1000-2000 kn; više od 2000 kn	

UKUPNO

B) semestralni troškovi vezani uz studij	plaćam od vlastitih sredstava	ove troškove direktno plaća moja obitelj/partner/drugo (primjerice ako druga osoba plaća Vaše račune)
školarine, upisnine, prijavnice i drugi troškovi za ispite, i sl.	0; do 50 kn; 50-100 kn; 100-200 kn, 200-300 kn; 300-400 kn; 400-500 kn; 500-600 kn; 600-800 kn; 800-1000 kn; 1000-2000 kn; više od 2000 kn	
Druga davanja za studij: socijalna davanja, članarine za studentske aktivnosti	0; do 50 kn; 50-100 kn; 100-200 kn, 200-300 kn; 300-400 kn; 400-500 kn; 500-600 kn; 600-800 kn; 800-1000 kn; 1000-2000 kn; više od 2000 kn	
Materijali za nastavu (knjige, fotokopiranje, DVD-ovi, terenska nastava)	0; do 50 kn; 50-100 kn; 100-200 kn, 200-300 kn; 300-400 kn; 400-500 kn; 500-600 kn; 600-800 kn; 800-1000 kn; 1000-2000 kn; više od 2000 kn	
ostali redoviti troškovi vezani za studij (dodatno obrazovanje, instrukcije, vježbe, itd.)	0; do 50 kn; 50-100 kn; 100-200 kn, 200-300 kn; 300-400 kn; 400-500 kn; 500-600 kn; 600-800 kn; 800-1000 kn; 1000-2000 kn; više od 2000 kn	
UKUPNO		

3.7. U kojoj se mjeri slažete sa sljedećom tvrdnjom: raspoložem s dovoljno financijskih sredstava za pokriće svojih mjesečnih troškova.

 0
 0
 0
 0
 0

3.8. Da li ste obavljali plaćeni posao tijekom ovog semestra?

- Da, stalno radim tijekom ovog semestra
- Da, povremeno sam radio/la tijekom ovog semestra
- Ne, nisam radio/la u ovome semestru

3.9. Jeste li radili na plaćenom poslu za vrijeme praznika u posljednjih 12 mjeseci?

- Da
- Ne

3.10. U odnosu na druge aktivnosti, koliko Vam je važan Vaš studij?

- Važniji
- Jednako važan
- Manje važan

3.11. Koliko sati tijekom tipičnog tjedna u semestru provedete na nastavi, u samostalnom učenju i na radnom mjestu?

* Pokušajte se prisjetiti aktivnosti dan po dan (s izuzetkom praznika) i navedite broj sati posvećenih toj aktivnosti za svaki dan u tjednu. Označite 0 ukoliko taj dan niste utrošili vrijeme na navedenu aktivnost.

	Ponedjeljak	Utorak	Srijeda	Četvrtak	Petak	Subota	Nedjelja
Nastava (Predavanja, seminari, vježbe, laboratoriji)							
Samostalno učenje (čitanje, učenje, pisanje radova, priprema za sat)							
Obavljanje plaćenog posla							

3.12. Gledajući Vaše ukupno radno opterećenje (na aktivnostima vezanim uz studij i obavljanje plaćenog posla), u kojoj ste mjeri zadovoljni s njim?

4. Međunarodna mobilnost

4.1. Jeste li ikad studirali u inozemstvu (tijekom trajanja cijelog ili dijela studijskog programa)?

- Jesam (molimo prijedite na pitanje 4.2)
- Ne, ali planiram (molimo prijedite na pitanje 4.5)
- Ne (molimo prijedite na pitanje 4.5)

4.2. Je li Vaš studij u inozemstvu ostvaren u sklopu nekog od sljedećih programa studentske mobilnosti:

* Molimo navedite naziv programa. Moguće je navesti više odgovora.

- Dio mogeg redovitog studijskog programa
- TEMPUS
- ERASMUS ili ERASMUS MUNDUS
- LINGUA
- Neki drugi program mobilnosti EU
- Drugo (molimo navedite naziv _____)
- Studij u inozemstvu nije bio financiran nekim programom financijske potpore

4.3. Koje ste od sljedećih izvora koristili za financiranje Vašeg studija u inozemstvu i koji su od njih bili Vaš glavni izvor financiranja?

* Za kolonu izvori financiranja moguće je navesti više izvora, ali za kolonu glavni izvor financiranja molimo navedite samo jedan

	Izvori financiranja	Glavni izvor financiranja
pomoć roditelja/obitelji		☐
vlastiti prihod od prethodnih poslova		☐
obavljanje plaćenog posla tijekom studija u inozemstvu		☐
potpora za studij/ kredit od zemlje domaćina		☐
krediti matične države (povratni)		☐
stipendija ili neka druga javna financijska pomoć iz proračuna Republike Hrvatske ili lokalne zajednice		☐
Stipendija ili neka druga financijska pomoć iz EU programa mobilnosti		☐
Drugo		☐

4.4 Koliko su Vam bili važni sljedeći čimbenici i da li su ostvarena Vaša očekivanja glede studiranja u inozemstvu?

Važnost	Uopće nije važno				Jako važno
Osobni razvoj	☐	☐	☐	☐	☐
Usavršavanje stranog jezika	☐	☐	☐	☐	☐
Kvaliteta upisanog studija	☐	☐	☐	☐	☐

Razina studija koju ste studirali	☐	☐	☐	☐	☐
Uključenost u društveni život	☐	☐	☐	☐	☐
Socijalne i administrativne usluge koje pruža institucija domaćin	☐	☐	☐	☐	☐
Ostvarenje očekivanja					
Osobni razvoj	☐	☐	☐	☐	☐
Usavršavanje stranog jezika	☐	☐	☐	☐	☐
Kvaliteta upisanog studija	☐	☐	☐	☐	☐
Akadska razina ili kvaliteta	☐	☐	☐	☐	☐
Uključenost u društveni život	☐	☐	☐	☐	☐
Socijalne i administrativne usluge koje pruža institucija domaćin	☐	☐	☐	☐	☐

4.5. U kojoj Vam mjeri sljedeća pitanja predstavljaju prepreku za upis na studij u inozemstvu?

	Velika prepreka			Nema prepreke	
Nedovoljno znanje stranog jezika	☐	☐	☐	☐	☐

Poteškoće u dobivanju informacija	☐	☐	☐	☐	☐
Problemi sa smještajem u stranoj zemlji	☐	☐	☐	☐	☐
Odvojenost od roditelja, djeteta/djece, prijatelja	☐	☐	☐	☐	☐
Gubitak socijalnih prava (npr. dječji doplatak, popusti za studente)	☐	☐	☐	☐	☐
Gubitak mogućnosti za privređivanje novca	☐	☐	☐	☐	☐
Dodatni troškovi vezani uz studij u inozemstvu	☐	☐	☐	☐	☐
Nedostatak osobne inicijative	☐	☐	☐	☐	☐
Nedovoljna korist za Vaš studij u Republici Hrvatskoj	☐	☐	☐	☐	☐
Očekivano zaostajanje u studiranju u Republici Hrvatskoj	☐	☐	☐	☐	☐
Problemi vezani uz priznavanje studijskih obveza položenih u stranoj zemlji	☐	☐	☐	☐	☐
Ograničen pristup programima mobilnosti u Republici Hrvatskoj	☐	☐	☐	☐	☐

Problemi vezani uz pristup zemlji u kojoj biste željeli studirati (viza, dozvola boravka)	☐	☐	☐	☐	☐
Ograničena mogućnost upisa u željenu instituciju i / ili na studijski program u stranoj zemlji	☐	☐	☐	☐	☐
To se ne uklapa u strukturu Vašeg studija u Republici Hrvatskoj	☐	☐	☐	☐	☐

4.6. Jeste li tijekom svoga studijskog programa ikada bili u inozemstvu zbog nekih drugih aktivnosti vezanih uz studij?

Navedite trajanje u mjesecima i zemlju u kojoj ste bili za svaku aktivnost. Ako ste u inozemstvu bili više od jednog puta za neku aktivnost, navedite informacije o Vašem posljednjem boravku u inozemstvu.

	Trajanje u mjesecima	Zemlja
Istraživanje	Manje od 1 mjesec, 1-3 mjeseca, 4-6 mjeseci, 6 mjeseci -12 mjeseci, dulje od 12 mjeseci	_____
Staziranje / radno mjesto	Manje od 1 mjesec, 1-3 mjeseca, 4-6 mjeseci, 6 mjeseci - 12 mjeseci, dulje od 12 mjeseci	_____
Ljetna škola	Manje od 1 mjesec, 1-3 mjeseca, 4-6 mjeseci, 6 mjeseci - 12 mjeseci, dulje od 12 mjeseci	_____
Tečaj jezika	Manje od 1 mjesec, 1-3 mjeseca, 4-6 mjeseci, 6 mjeseci - 12 mjeseci, dulje od 12 mjeseci	_____
Ostalo	Manje od 1 mjesec, 1-3 mjeseca, 4-6 mjeseci, 6 mjeseci -12 mjeseci, dulje od 12 mjeseci	_____

5. Osobni podaci

5.1. Kada ste rođeni?

Molimo da upišete mjesec i godinu svoga rođenja.

- Mjesec _____ Godina _____

5.2. Kojeg ste spola?

- Žensko
- Muško

5.3. Jeste li rođeni u zemlji u kojoj sada studirate?

- Da
- Ne

5.4. Jesu li Vam oba roditelja rođena u zemlji u kojoj sada studirate?

- Da
- Ne

5.5. Kako procjenjujete svoje znanje jezika?

Molimo da ocijenite svoj stupanj stručnosti u odgovarajućem jeziku / jezicima.

	Materinji jezik		Vrlo dobro		Bez znanja	
hrvatski	☐	☐	☐	☐	☐	☐
engleski	☐	☐	☐	☐	☐	☐
talijanski	☐	☐	☐	☐	☐	☐
njemački	☐	☐	☐	☐	☐	☐
francuski	☐	☐	☐	☐	☐	☐
španjolski	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5.6. Imate li djece?

- Da
- Ne (molimo, idite na pitanje 5.9.)

5.7. Koliko djece imate?

- _____ djece

5.8. Koliko je staro Vaše najmlađe dijete?

- _____ godina

5.9. Ometa li Vas bilo što od dolje navedenoga u normalnom tijeku Vašeg studija?

Moguće je navesti više odgovora.

Da, kronične bolesti

Da, psihički problemi

Da, tjelesni invaliditet

Da, ostali zdravstveni problemi

Ne (molimo, idite na pitanje 6.1.)

5.10. Prema Vašem mišljenju, koliko se na Vašem studiju vodi računa o problemima koji Vas ometaju u studiranju?

0

0

0

0

0

6. Obitelj

Ovaj dio upitnika postavlja određena pitanja o obitelji iz koje potječete. Pitanja su vezana uz Vašu majku i oca ili osobe koje su Vam poput majke ili oca - na primjer, skrbnici, posvojitelji, udomitelji itd. Ukoliko ste imali više roditelja ili skrbnika tijekom odrastanja, molimo da na sljedeća pitanja odgovorite vezano uz one roditelje / skrbnike s kojima ste proveli najviše vremena.

6.1. Koji je najviši stupanj obrazovanja kojega su stekli Vaš otac i majka?

Otac **Majka**

- Nezavršena osnovna škola
- Završena osnovna škola
- Završena strukovna srednja škola u trajanju od 1-3 godine
- Završena strukovna srednja škola od 4 godine
- Završena gimnazija
- Završen neki od majstorskih programa nakon završetka srednje škole
- Završena viša škola, veleučilište, stručni studij
- Završen sveučilišni studij na fakultetu ili akademiji

- Završen magisterij znanosti ili doktorat
- Ne znam

6.2. Čime se trenutno bavi Vaš otac / Vaša majka?

Otac **Majka**

- Zaposlen/a u vlastitom obrtu ili poduzeću
- Zaposlen/a kod nekog poslodavca, puno radno vrijeme
- Zaposlen/a, dio radnog vremena
- Honorarni rad / rad u „fušu“
- Ne radi, ali traži posao
- Ostalo (npr. kućanske obaveze, umirovljenik)
- Ne znam / preminuo/la

6.3. Koja su sadašnja ili prethodna zanimanja Vašeg oca i majke?

Molimo, klasificirajte posao u skladu s jednom od sljedećih kategorija profesija.

	Otac	Majka
Zakonodavci, viši dužnosnici i menadžeri	☐	☐
Stručnjaci, državni službenici i znanstvenici	☐	☐
Inženjeri, tehničari i srodna zanimanja	☐	☐
Uredski i šalterski referenti	☐	☐
Uslužna i trgovačka zanimanja	☐	☐
Poljoprivredni, lovno-uzgojni, šumski radnici i ribari	☐	☐
Zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji	☐	☐

Rukovatelji strojevima, vozilima i sastavljači proizvoda	☐	☐
Jednostavna zanimanja /kućna ispomoć i sl.	☐	☐
Oružane snage / vojska	☐	☐
Osobe bez vlastitih primanja (npr. domaćice)	☐	☐
Ne znam	☐	☐

5.14. Za neke se ljude smatra da imaju visok, a za neke nizak društveni položaj. S obzirom na svoju obiteljsku pozadinu, gdje biste na sljedećoj ljestvici smjestili svoje roditelje ukoliko je na vrhu iste označen visok, a na dnu nizak položaj u društvu?

- visok društveni položaj
-
-
-
-
-
-
-
-
-
- nizak društveni položaj

E. Projekt ACCESS

Istraživanje EUROSTUDENT u Hrvatskoj provedeno je u sklopu međunarodnog projekta „Prema pravednom i transparentnom pristupu visokom obrazovanju u Hrvatskoj (ACCESS)“, koji financira Europska komisija kroz program Tempus.

Osnovni podaci o projektu

Naziv: Towards Equitable and Transparent Access to Higher Education in Croatia – ACCESS (Prema pravednom i transparentom pristupu visokom obrazovanju u Hrvatskoj)

Broj projekta: 158745-TEMPUS-1-2009-1-DE- TEMPUS-SMGR

Voditelj projekta: Technische Universität Dresden, Njemačka

Nacionalni koordinator: Institut za razvoj obrazovanja

Trajanje projekta: 15. siječanj 2010. – 15. siječanj 2013.

Internetska stranica projekta: www.iro.hr/access

Sažetak projekta

Cilj projekta: Pridonijeti osiguranju pravednog i transparentnog pristupa visokom obrazovanju u Hrvatskoj uklanjanjem financijskih prepreka putem prikupljanja potrebnih podataka te stvaranja kapaciteta za izradu politike financiranja visokog obrazovanja.

Podciljevi

- Prikupiti podatke o socioekonomskom statusu studenata u Hrvatskoj te o modelima financiranja visokog obrazovanja i studentskih potpora u Hrvatskoj i iz zemalja EU, kako bi se procijenila učinkovitost postojećih politika u Hrvatskoj te kako bi se stvorio temelj za njihova poboljšanja.
- Stvoriti okvir koji će unaprijediti socijalnu dimenziju i transparentnost financiranja visokog obrazovanja i studentskih potpora u Hrvatskoj te koji može biti pretočen u izmjene i dopune zakona i propisa.
- Pokrenuti nova radna mjesta na sveučilištima te Nacionalnu koordinacijsku skupinu koji će provoditi i pratiti ispunjavanje mjera za pravedan i transparentan pristup visokom obrazovanju.

Očekivani rezultati: Konkretna prijedlog načina na koji sustav financiranja visokog obrazovanja i studentskih potpora u Hrvatskoj može promicati osiguranje jednakih mogućnosti u visokom obrazovanju koji će se temeljiti na dokazivim činjenicama (eng. evidence-based policy making), koji se može pretočiti u konkretne izmjene i dopune zakona i propisa te koji provode obučeni zaposlenici i koji nadzire Nacionalna koordinacijska skupina.

Projektni konzorcij

Hrvatski partneri:

- Agencija za znanost i visoko obrazovanje
- Hrvatski studentski zbor
- Institut za društvena istraživanja – Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja
- Institut za javne financije
- Institut za razvoj obrazovanja
- Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa
- Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
- Sveučilište u Dubrovniku
- Sveučilište u Rijeci
- Sveučilište u Splitu
- Sveučilište u Zadru
- Sveučilište u Zagrebu
- Udruga za razvoj visokog školstva Universitas
- Vijeće veleučilišta i visokih škola

Međunarodni partneri:

- Centre for Higher Education Policy Studies (Nizozemska)
- Corvinus University of Budapest (Mađarska)
- CSN – Swedish Board for Study Support (Švedska)
- Dresden University of Technology (Njemačka)
- International School for Social and Business Studies, Celje (Slovenija)
- Karl Franzens University of Graz (Austrija)
- Mälardalen University (Švedska)
- Slovenian Ministry of Higher Education, Science and Technology (Slovenija)

Institut za razvoj obrazovanja
Preradovićeva 33
HR - 10000 Zagreb
t: +385 1 4555 151 / +385 1 4817 195
f: +385 1 4555 150
e-mail: iro@iro.hr
www.iro.hr

ISBN 978-953-95614-2-8-0

9 789539 561420

Tiskano na papiru certificiranom od strane
Forest Stewardship Council (FSC)